

Террі Пратчетт

Барва чарів

Приємного читання
Вам бажає
Локалізаційна спілка
«Шлякбित्रаф»

НАД ПЕРЕКЛАДОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Юрій Бісик, Софія Шуль, Максим Дуванов, Мар'яна Мазур.

А ТАКОЖ:

Олекса Мельник, Костянтин Могаричев, Богдана Вознюк, Андрій Мельник, Андрій Ярич

Пролог

Ув одній далекій та непримітній системі вимірів, у не казна-якому астральному світі коливаються та розходяться зоряні тумани...

Бач...

Повільно пливучи міжзоряною течією, наближається велика черепаха А'Туїн: на її важезних лапах замерзлий водень, а величезний стародавній панцир поцяткований кратерами від метеорів. Своїми завбільшки з море очима, що заструпилися від виділень та астероїдного пилу, Вона невтомно дивиться в Місце призначення.

У мозку, що переважає за розміром велике місто, з геологічною повільністю витає лише одна думка — про вагу Ноші.

Більшу частину тієї ваги, звісно, складають Берилія, Тубул, Великий Т'Фон і Джеракін — чотири велетенські слони, на чиїх широких та осяяних зорями плечах лежить диск Світу, через широчезний край якого звисає довга гірлянда водоспаду, а згори огортає блакить Небесного склепіння.

Астропсихологія ще не може встановити, про що вони думають.

Велика Черепаха була лише гіпотезою, доки якимось маленьке, потаємне королівство Крул, чиї гори виступали над самим Закрайспадом, спорудило на вершечку найстрімкішої скелі пристрій із порталу та коловороту. Звідти в латунному судні з кварцовими вікнами спустили за Край кілька оглядачів, аби подивитися, що там за туманною завісою.

Тим першим астрозоологам, яких потім із їхнього довгого висіння витягували величезні бригади рабів, вдалося добути багато інформації про вигляд і суть А'Туїн і слонів, проте це не вирішило основних питань про походження і призначення Всесвіту.¹

¹ Мабуть, зараз варто звернути увагу на вигляд та космологію цієї пласкої системи. На диску, звісна річ, є два основні напрямки: доцентровий і докрайовий. Але оскільки через кожні вісімсот днів він змінює курс оберту (аби, за словами Рефоргула Крульського, рівномірно розподіляти вагу на свої товстошкірі опори), є ще два додаткові напрямки, які називаються впередній і назадній. У зв'язку з тим, що крихітне орбітальне сонечко цього диска має незмінну орбіту, а сам величний диск повільно крутиться під ним, то легко дійти до висновку, що дисковий рік складається не з чотирьох, а з восьми пір року. Літо — це такі періоди, коли сонце сходить або заходить на найближчій точці на Краю, а зима — коли воно сходить чи заходить у точці близько дев'яноста градусів по окружності. Отже, у землях довкола Круглого моря рік починається у Свинську ніч, далі через першовесну йде до свого першого літнього сонцестояння (Божкове надвечір'я), після чого настає першоосінь, а там, через Роздерітєння,

Наприклад, якої статі А'Туїн насправді? Це життєве питання, як вельми авторитетно сказали астрозоологи, матиме відповідь тоді, коли буде споруджено більший та міцніший портал із судном для дослідження глибинного простору. А наразі вони могли говорити лише про відкриті їм частину космосу.

Була, наприклад, теорія, за якою А'Туїн прийшла з нізвідки й буде далі так увесь час повзти, чи то статечно ступати, в нікуди. Ця теорія мала популярність серед академіків. За альтернативною ж, якій надавали перевагу релігійні особи, А'Туїн повзе з Місця Народження до Часу Парування. Так роблять на небі всі зорі, бо їх же, певна річ, теж несуть на собі велетенські черепахи. По прибутті черепахи швидко і пристрасно паруються, уперше й востаннє, і від того палкого єднання народжуються нові черепахи, які несуть на собі нові світи. Це була гіпотеза Великого Стику.

Так сталося, що один молодий космозавропсидолог із прихильників Статечної ходи випробовував тоді свій новий телескоп, за допомогою якого сподівався виміряти точне альbedo правого ока Великої А'Туїн. Цього багатого на події вечора він став першим чужинцем, який побачив дим, що доцентрово тягнувся від пожежі в найстарішому місті світу.

Пізніше того вечора науковець так захопився своїм вивченням, що зовсім забув про це. Однак, він був першим. А були й інші...

що позначає половину року, уже і другозим'я (або ж вертозим'я, оскільки сонце в цей час сходить за напрямком обертання). Потім надходить друговесна, а відтак і друге літо. На третій чверті року відзначається Всіх пустих — єдина ніч, коли за повір'ям відьми й чаклуни не покидають своїх ліжок. Потім опале листя й морозні ночі приводять зворотвертозим'я, у серці якого виблискує нова Свинська ніч.

Через те, що слабеньке сонце ніколи не перебуває близько до Центру й не нагріває його, ці землі скуті вічною мерзлотою. Водночас Край — земля сонячних островів і погожих днів. До того ж у тижні плаского світу вісім днів, а в його спектрі світла вісім кольорів. Число вісім на диску має деяке важливе окультне значення, а тому ніколи й ні за яких обставин чарівники не мають його вживати в розмові.

Чому все це саме так влаштовано точно сказати неможливо, але деякою мірою пояснює, чому в цьому світі богів не стільки славлять, як проклинають.

Барва чарів

У подвійному місті Анх-Морпорк вирувала пожежа. Де вогонь торкнувся Чарівницького кварталу — там він горів синьо-зелено, ще й із чудернацькими іскорками восьмого кольору, октарину; де його мацаки пробралися в цистерни та олійні крамниці на Купецькій вулиці, там він переріс у ряд палахкотливих фонтанів та вибухів; на вулицях парфумерів він пломенів із духмяним ароматом; де зайнялися пучки рідкісних та засушених трав у аптечних крамницях, там люди дуріли й із богом розмовляли.

Наразі у вогні був увесь центр Анх-Морпорка, а заможніші й поважніші громадяни Анха на дальньому березі відважно реагували на цю ситуацію: гарячково зносили мости. Та вже в Морпоркській пристані жваво палахкотіли кораблі, які були навантажені зерном, бавовною і деревиною, ще й просмолені. А що їхні причали згоріли вщент, то тепер судна поперегороджували на відпливі річку Анх і, як ті потопаючі світлячки, дрейфували до моря, займаючи при цьому прибережні палаци та будиночки. Так чи інакше, підхоплені легким вітерцем іскри падали далеко за річку — у приховані садочки та цегельні. Дим від пожежі здійнявся на цілі милі вгору й цей сформований вітром чорний стовп було видно на весь Плаский світ. Вигляд, безсумнівно, був захопливий із холодного, темного вершечка пагорба, розташованого на відстані кільканадцяти миль, звідки з неабиякою цікавістю спостерігали дві постаті.

Вищий із тих двох жував курячу ніжку й опирався на меч, трохи коротший за людину середнього зросту. Якби в ньому не відчувалася легка інтелігентність, то його можна було б прийняти за варвара із центральних пусток.

Його товариш був значно нижчий і від голови до п'ят закутаний у коричневий плащ. Пізніше, коли він заворушиться, можна буде побачити, що рухи його легкі, наче котячі.

За двадцять хвилин пара не промовила майже ні слова, якщо не рахувати короткої та безрезультатної суперечки щодо того, чи неабияк потужний вибух пов'язаний з олійним митним складом, а чи майстернею зачаровувача Керібла. На кін були поставлені гроші.

Ось високий закінчив обгризати кістку й пожбурих її у траву.

— От і пішли всі ті вулички, — сказав він із гіркою усмішкою. — Мені вони так подобались.

— Усі скарбниці, — промовив низенький і задумливо додав: — Цікаво, а самоцвіти горять? Кажуть, вони споріднені з вугіллям.

— Усе золото плавиться і стікає канавами, — сказав високий, наче не чуючи його. — І все вино кипить у бочках.

— Там були пацюки, — сказав його товариш у коричневому.

— Так, не можу не погодитись.

— У розпал літа іншого місця не знайшлося.

— І з цим теж. Проте неможливо побороти відчуття, що...

Він замовк, але враз прояснів.

— Ми ж були винні Фредору з «Багряної п'явки» вісім срібняків, — промовив він.

Низенький кивнув.

На якийсь час вони обидва позамовкали, бо ціла серія нових вибухів врізалася червоною смугою в досі темну частину найбільшого міста світу. Першим ворухнувся високий:

— Ласко.

— Що?

— Цікаво, хто це почав?

Невисокий мечник, відомий як Ласка, не відповів. Він спостерігав за дорогою в червоній заграві. Мало хто йшов тим шляхом, бо назадня брама впала однією з перших під зливою розпечених жарин.

Однак зараз звідти наближалися двоє. Ласка зірко бачив у мороці та напівтемряві, тож одразу розрізнив постаті двох вершників і ще якусь низеньку звірину позад них. Безсумнівно, то втікає якийсь багатий торговець із тим своїм скарбом, що вдалося похапцем зібрати. Ласка так і сказав своєму товаришу, а той зітхнув.

— Розбійництво нам не дуже пасує, — сказав варвар, — але, як ти кажеш, часи зараз важкі і як собі постелиш, так і виспишся.

Він перехопив меч і, коли наблизився передній вершник, вийшов на дорогу, при цьому піднявши руку та зашкірівшись, розраховуючи, що так матиме незагрозливий вигляд.

— Перепрошую, пане, — почав він.

Вершник стримав коня й відкинув каптур. Високий глянув на обличчя: у плямах від поверхових опіків і з попаленою бородою, від якої полишалися тільки пучки. Навіть брів не було.

— Відчепися, — сказало обличчя. — Ти ж Бравд Центроземиць, так?

Бравд зрозумів, що проклацав ініціативу.

— Іди собі, гаразд? — сказав вершник. — У мене просто нема на тебе часу, розумієш?

Він роззирнувся довкола й додав:

— Це також стосується і твого вошивого товариша-тінелюба, де б він не ховався.

Ласка підійшов до коня й уважно поглянув на розкуйовджену постать.

— Йой, та це ж чарівник Буйвітер, хіба ні? — промовив він захопленим тоном, а сам запам'ятав його опис своєї персони до пізнішої відплати. — Я ж думаю, що голос знайомий.

Бравд сплюнув і сховав свій меч. З чарівниками переважно не варто було бабратися, бо вони рідко коли мали хоч якісь цінності.

— Забагато балакає, як на дешевого чародія, — пробурмотів він.

— Та ти ж нічого не розумієш, — утомлено мовив чарівник. — Мені від тебе так лячно, що аж волосся дибки, просто зараз я ще перебуваю під впливом надмірного жаху. Себто, коли я оговтаюся, то буду в змозі боятися тебе належним чином.

Ласка вказав у напрямку охопленого пожежею міста.

— Ти пережив оте? — запитав він.

Чарівник тернув по очах червоною обсмаленою рукою:

— Я був там, коли все почалося. Бачите отого? Що позаду?

Він вказав назад на дорогу, де його супутник і досі до них доїжджав таким способом верхової їзди, за якого кожні кілька секунд випадають із сідла.

— Ну, — сказав Ласка.

— То він наробив, — просто мовив Буйвітер.

Бравд і Ласка глянули на постать, яка тепер стрибала дорогою, застрягши однією ногою у стремені.

— Це палій, так? — видобув нарешті слово Бравд.

— Ні, — відповів Буйвітер. — Не зовсім. Скажімо так, якби блискавка була цілковитим та абсолютним джерелом хаосу, то він був би тим, хто би в мокрому мідному обладунку стояв на вершечку гори й викрикував: «Усі боги — придурки!». Маєте щось поїсти?

— Є шматок курки, — сказав Ласка, — в обмін на розповідь.

— Як його звати? — озвався Бравд, який завше відставав у розмовах.

— Двоквіт.

— Двоквіт? — перепитав Бравд. — Ото кумедне ім'я.

— Ви, — сказав Буйвітер, злязачи з коня, — і половини не знаєте того, що сталося. Курка, кажеш?

— З прянощами, — відказав Ласка. Чарівник охнув.

— Пригадую, — клацнув пальцями Ласка, — був дуже великий вибух десь... мм... півгодини тому.

— То злетів у повітря олійний митний склад, — сказав Буйвітер, здригаючись від згадки про вогняний дощ.

Ласка обернувся й вичікувально посміхнувся до свого товариша, а той тихенько загарчав і простягнув йому монету зі свого гаманця. Раптом із дороги долинув крик, що різко урвався. Буйвітер не відривався від курятини.

— Єдине, чого він не вміє, то це їздити верхи, — сказав він.

Нараз чарівник завмер, немовби його ошелешило від якоїсь згадки, а потім, нажахано зойкнувши, кинувся в темряву. Коли він повернувся, на його плечі непритомно висіло те, що звалося Двоквітом. Воно було маленьке й худюче, ще й вельми чудернацько вдягнуте: у бриджі, що сягали колін, і сорочку — такого різкого і яскравого контрасту кольорів, що витонченому оку Ласки було боляче на неї дивитися навіть у напівтемряві.

— Схоже, усі кістки цілі, — важко дихаючи, сказав Буйвітер. Бравд підморгнув Ласці й пішов оглянути те, що вони вважали за в'ючну тварину.

— Краще забудьте про ту річ, — мовив чарівник, навіть не відриваючись від обстеження непритомного Двоквіта. — Повірте. Її захищає певна сила.

— Якесь заклинання? — спитав Ласка, сідаючи навпочіпки.

— Ніііі. Але якийсь вид магії, гадаю. Якийсь незвичний вид. Тобто, вона може перетворити золото на мідь, хоч водночас воно залишиться золотом, вона збагачує людей, руйнуючи їхню власність, з її допомогою слабак може безстрашно ходити поміж злодіїв, вона проникає крізь найміцніші двері, щоб вилучити найліпше захищені скарби. Навіть зараз тримає мене в полоні, тож хоч-не-хоч, а мушу слідувати за цим навіженим і оберігати його. Ці чари сильніші

за тебе, Бравде. І навіть, гадаю, хитріші за тебе, Ласко.

— І як же вони називаються, ці могутні чари?

Буйвітер знизав плечима.

— Нашою мовою це «відлунений звук, наче від підземних духів». А вино є?

— Знай, що і я непростий, коли справа стосується чарів, — сказав Ласка. — Ще торік я, з допомогою друга, позбавив відомого своєю могутністю архімага Імітурії його палиці, паска з місячними самоцвітами й життя. Приблизно в такому порядку. Я не боюся цього відлуненого звуку підземних духів. Однак, — додав він, — ти мене зацікавив. Може, розповіси більше?

Бравд подивися на обрис на дорозі. Він уже був ближче й у передсвітанковому світлі видно було чіткіше. Ясен світ, та на вигляд воно, як...

— Коробка з ногами? — промовив Бравд.

— Я розповім вам про цю річ, — сказав Буйвітер, — якщо є вино, звісно.

У долині чувся рев і сичання. Дехто, розважливіший за решту, наказав зачинити великі річкові ворота, які були там, де Анх витікала з роздвоєного міста. Не маючи можливості звичного виходу, річка переповнила свої береги й заливала охоплені вогнем вулиці. Невдовзі материк полум'я перетворився на низку островів, кожен із яких поступово зменшувався мірою того, як підіймалася темна вода. А вгору з повного кіптяви та диму міста здіймалася, затуляючи собою зорі, гаряча хмара пари. Ласка подумав, що вона на вигляд, як темний гриб.

Подвійне місто — з пишного Анха та повного зарази Морпорка, — проти якого блякли всі інші міста того часу та простору, за свою довгу та насичену історію вистояло багато нападів і щоразу знову піднімалося й розквітало. Тому пожежа й, як наслідок, повинь, що зруйнувала залишки того, що не горіло, і додала до негараздів уцілілих ще й неабияк смердючий потік, ще не означали кінець. У безперервній історії це був лише полум'яний розділовий знак, вуглинкоподібна кома або ж саламандровий середник.

За кілька днів до цих подій зі світанковим припливом Анху прибув один корабель і пришвартувався поміж інших суден у лабіринті причалів та доків на узбережжі Морпорка. Він віз рожеві перли, кокоси, пемзу, кілька офіційних листів для патриція Анха та ще одну людину.

Саме ця людина привернула до себе увагу Сліпого Г'ю, одного зі жебраків на вранішньому чатуванні на Перламутровій пристані. Він тицьнув у ребра Кульгавого Ва й мовчки вказав на прибульця.

Незнайомець тепер стояв на причалі, спостерігаючи, як декілька моряків насилу зносять сходнями велику, оковану латунню скриню. Ще один, капітан либонь, стояв поруч нього. Було щось у тому мореплавцеві — у тілі Сліпого Г'ю, яке завше тряслося ще за п'ятдесят кроків від бодай дрібки золота, кожен нерв аж волав — від нього віяло очікуванням близького збагачення.

І точно, коли скриню поклали на каміння, незнайомець сягнув у гаманець — і блиснула монета. Кілька монет. Сліпий Г'ю свиснув, його тіло дрижало, як ліщиновий прут поблизу води. Він ще раз штовхнув Ва й відправив його бігцем у найближчу вуличку до центру міста. Коли капітан пішов назад на свій корабель, залишивши прибульця з трохи збентеженим виглядом на причалі, Сліпий Г'ю підхопив свій жебрацький кухоль і з масним поглядом перебрався через вулицю. Забачивши його, незнайомець метушливо завертів у руках свій гаманець із грошима.

— Добридень Вам, пане, — почав було Сліпий Г'ю, та глипнув на обличчя з чотирма очима й кинувся тікати...

— ! — сказав незнайомець і хапнув його за руку. Г'ю знав, що з нього сміються моряки, які вишикувалися вздовж борту корабля. Водночас його загострені чуття вказували на надзвичайно велику кількість грошей. Він завмер. Незнайомець його відпустив, хутко погортав маленьку чорну книжечку, яку дістав з-за пояса, а тоді сказав:

— Привіт.

— Що? — перепитав Г'ю. Обличчя незнайомця нічого не виражало.

— Привіт! — повторив він голосніше, ніж було потрібно, ще й так ретельно, що аж голосні задзвеніли.

— І Вам привіт, — відказав Г'ю. Незнайомець широко посміхнувся і знову закопирсався в гаманці. Цього разу його рука висунулася, тримаючи величезну золоту монету. Узагалі, вона була трішки більшою від восьмитисячодоларової анхівської крони, та й тиснення на ній було невідоме, але в думках Г'ю вона промовляла цілком зрозумілою йому мовою: «Мій теперішній власник, — казала монета, — потребує допомоги та підтримки, тож чому б не дати йому це, щоби ми з тобою потім десь пішли та й повеселились».

Дивовижні зміни в настрої жебрака дозволили незнайомцю почуватися трохи впевненіше. Він знову заглянув у свою книжечку.

— Я б хотів, аби мене скерували в до готель, корчма, гуртожиток, заїжджий двір, пансіон, караван-сарай, — сказав він.

— Що, до того всього? — приголомшено мовив Г'ю.

— ? — сказав незнайомець.

Г'ю тямив, що невеличка юрба риботорговок, копачів молюсків та просто роззяв зацікавлено за ними спостерігають.

— Слухайте, — сказав він, — я знаю одну файну корчму. Цього стане?

Він аж тремтів від думки, що ця золота монета зникне з його життя. Він би залишив її собі, навіть якби Імор забрав усі решта. А велика скриня, у якій містилося більшість багажу новоприбулого, була, схоже, повною золота. Г'ю прийняв рішення. Чотириокий чоловік подивився у свою книжку.

— Прошу мене скерувати в до готель, будинок відпочинку, корчма, са...

— Так-так, добре. Ходім тоді, — квапливо сказав Г'ю. Він підняв один із клунків і швидко закрокував геть. Незнайомець, мить повагавшись, поплівся за ним.

У голові Г'ю завирували думки. Завести цього новоприбулого отак просто в «Репнутий барабан» було, безперечно, великою усмішкою долі й Імор його, напевно, за це винагородить. Але попри м'яку вдачу свого нового знайомого, щось було в ньому таке, через що Г'ю почувався ніяково і, хоч убийся, не міг докумекати, що саме. Не те, що той мав на два ока більше, хоч то й дивина. То було щось інше. Г'ю глянув назад. Чоловічок чимчикував собі посередині вулиці та з неабияким зацікавленням роззирався довкола.

Г'ю побачив ще дещо, від чого в нього ледь стріха не з'їхала.

Важезна дерев'яна скриня, яку він востаннє бачив на причалі в непорушному стані, з легеньким гуркотом невідривно йшла за своїм господарем. Повільно, щоби через різкий рух випадково не втратити й так слабкий контроль над своїми ногами, Г'ю трошки нагнувся й зазирнув під скриню.

Там було багато-пребагато маленьких ніжок. Г'ю дуже обережно розвернувся й чемно пішов у напрямку «Репнутого барабана».

— Дивина, — сказав Імор.

— У нього є здоровенний дерев'яний ящик, — додав Кульгавий Ва.

— Він, певно, або торговець, або шпигун, — сказав Імор.

Він відірвав шматок м'яса від котлети в руці й підкинув його в повітря. Той не встиг досягти zenіту свого польоту, як від тіні в кутку кімнати відокремилася щось чорне й перехопило його

в повітрі.

— Торговець або шпигун,— повторив Імор. — Краще би шпигун. Він окупиться вдвічі, бо за них завжди висока нагорода. Що ти про це думаєш, Візелю?

Другий найвідоміший злодій у Анх-Морпорку, який сидів навпроти Імора, зіщулив єдине око і знизав плечима.

— Я перевірів корабель, — сказав він. — Це вільнонаймане торгове судно, яке інколи запливає до Брунатних островів. Люди там — звичайні дикуни. Вони не розуміються в шпигунах і, підозрюю, їдять торговців.

— Він трохи схожий на торговця, — підсумував Ва. — Але зовсім не товстий.

За вікном зашурхотіли крила. Імор підняв свою тушу з крісла, перетнув кімнату й повернувся з великим круком. Після того, як капсулу з запискою відчепили від лапи, птах полетів до своїх товаришів, котрі зачалися серед балок.

Візель ставився до цих пернатих неприязно. Ворони Імора були надзвичайно вірні своєму господареві, настільки, що єдина спроба Візеля, правої руки їхнього хазяїна, стати найбільшим злодієм у Анх-Морпорці коштувала йому лівого ока. Але не життя, на щастя. Імор ніколи не тримав зла на людей за їхні амбіції.

— Б12, — сказав Імор, відкидаючи вбік крихітну пляшечку та розгортаючи маленький сувій.

— Кіт Ґоррін, — автоматично сказав Візель. — З посту на сигнальній вежі у Храмі божків.

— Він повідомляє, що Ґ'ю відвів нашого чужинця у «Репнутий барабан». Що ж, це добре. Грубань... нам друг, так?

— Ага, — відповів Візель. — Якщо не хоче ризикнути своїм промислом.

— Поміж його клієнтів є твоя людина — Ґоррін, — задоволено промовив Імор. — Якщо я правильно зрозумів написане, то він повідомляє про якийсь ящик з ногами.

Він зиркнув на Візеля поверх написаного клаптя. Той відвернувся.

— Я йому влаштую, — відповів він твердо.

Ва подивився на чоловіка в чорному, який байдужо розвалився у кріслі, мов пума на гілці джунглів Крайземелля, і подумав, що Ґоррін на вершині Храму божків скоро приєднається до тих самих божків у різноманітних вимірах Потойбіччя. А він заборгував Ва три мідяки.

Імор зіжмакав записку та пожбурих її в куток.

— Думаю, було би добре навідати «Барабан» трохи пізніше, Візелю. Можливо, нам вдасться скуштувати того пива, яке так манить твоїх людей.

Візель промовчав. Бути правою рукою Імора — немов бути ніжно забитим до смерті ароматними шнурівками від черевиків.

Подвійне місто Анх-Морпорк, найвідоміше з усіх міст, що оточують Кругле море, не могло не стати домом для безлічі банд, злочинських гільдій, синдикатів та інших подібних організацій. Це було однією з причин його добробуту. Більшість простого люду з вуличок-лабіринтів Морпорка на назадньому боці ріки поповнювали свої скромні доходи, працюючи на ту чи іншу конкурентну банду. Ось так і вийшло, що на той час як Г'ю і Двоквіт зайшли у двір «Репнутого барабана», очільники більшості з них уже знали, що прибув хтось із великим скарбом. Деякі, більш спостережливі шпигуни, додали й про книжку, яка підказує чужинцю правильні слова, і про коробку, яка самотійно пересувається. Але ці відомості не бралися до уваги. Жоден чарівник, здатний на такі чари, й на мілья не наблизився би до причалів Морпорка.

Зараз ще була така година, коли більшість містян або саме прокидалися, або вже лягали спати, тому мало хто був у «Барабані» й бачив, як Двоквіт спускається сходами. Коли позаду нього вигулькнула Скриня й упевнено зашкунтилась слідом, усі відвідувачі, що сиділи за круглими дерев'яними столами, з підозрою глянули на свою випивку.

Грубань якраз ґанив тролень, що підмітало генделик, коли тріо проминуло повз нього.

— Що за чортівня? — пробелькотів він.

— Нічого не кажи, — прошипів Г'ю. Двоквіт уже гортав свою книжку.

— Що він робить? — запитав Грубань, взявшись у боки.

— Вона підказує йому, що говорити. Я знаю, що це звучить безглуздо, — пробубнів Г'ю.

— Як книжка може щось підказувати?

— Я бажаю номер, кімната, наймане житло, повний пансіон, чи ваші кімнати чисті, кімната з видом, яка ціна за ніч? — випалив Двоквіт на одному подихові.

Грубань глянув на Г'ю. Жебрак знизав плечима.

— У нього повно грошей, — відповів.

— Ну, тоді скажи йому, що три мідяки за ніч. Але ось це нехай іде в стійло.

— ? — запитально глянув Двоквіт. Грубань підняв догори три товсті червоні пальці й обличчя чоловіка раптом осяяло розуміння. Він попорпався у своєму гаманці й поклав три великі золоті монети на простягнуту долоню корчмаря. Той витріщився на них. Там було приблизно вчетверо більше вартості «Репнутого барабана», і це враховуючи прислугу. Він глянув на Г'ю. Але звідти нічого було чекати допомоги. Сковтнув.

— Так, — пискнув Грубань. — А ще ж харчування. Ну... Ти ж розумієш, так? Їжа. Їсти. Ні? — він зробив відповідні рухи.

— Їша? — сказав коротун.

— Так, — відповів Грубань, починаючи пітніти. — Може, заглянеш у свою книжечку? Ну ж бо.

Чоловік розгорнув книжку і пробігся пальцем по сторінці. Грубань, який трохи вмів читати, зазирнув краєм ока. Але побачене не мало жодного змісту.

— Їїїїжа, — протягнув чужинець. — Так. Котлета, запіканка, юшка, рагу, фрікасе, фарш, бекон, суфле, галушки, кисіль, сорбет, каша, сосиски, не бажаю сосиски, квасоля, зовсім не давати, ласощі, желе, варення. Тельбухи, — і посміхнувся Грубаню.

— Усе це? — пробурмотів господар.

— Він так розмовляє, — пояснив Г'ю. — Не запитуй чому. Просто так є.

Усі очі в кімнаті були приковані до чужинця... Окрім очей чарівника Буйвітра, який сидів у найтемнішому кутку, посьорбуючи кухоль німецького пива.

Він роздивлявся Скриню.

Зверніть увагу на Буйвітра.

Тільки-но погляньте. Сухорлявий, як і більшість чарівників, одягнений у багряну мантию, на якій тьманими блискітками були вишиті кілька містичних символів. Дехто міг сприйняти його за простого учня чарівника, котрий утік від свого вчителя з протесту, від нудьги, страху та затяжного бажання протилежної статі. Однак на його шиї висів ланцюжок із бронзовим восьмикутником, який означав, що він випускник Невидимого університету, вищої школи магії, чия незвичайна просторово-часова територія ніколи точно ані Тут, ані Там. Випускникам цього університету переважно призначають ступінь мага, щонайменше, але Буйвітер після одного нещасного випадку був змушений покинути заклад зі знанням лише одного заклинання і заробляв на прожиття в місті завдяки своїй вродженій обдарованості в мовах. Як правило, він уникав роботи, але мав жвавий розум, через що нагадував знайомим кмітливого пацюка. І одразу міг упізнати грушу премудру. Він бачив її зараз і не вірив своїм очам.

Архімаг, докладаючи значних зусиль і втративши безліч часу, міг би отримати невеличку палицю, виготовлену з деревини груші премудрої. Вона росте лише в місцях, де в давнину була магія, і цілком можливо, що не знайдеться більше двох таких палиць у всіх містах Круглого моря, зроблених з цього матеріалу. Але велика скриня з неї... Буйвітер поміркував і прийшов до висновку, що навіть якби скриня була по ляду набита зірковими опалами та брусками золота, вміст не вартував би навіть десятої частини ящика. На його чолі запульсувала вена.

Чарівник підвівся і попрямував до трійці.

— Чи можу я бути корисним? — поцікавився він.

— Котися звідси, Буйвітре, — відмахнувся Грубань.

— Я лише подумав, що ліпше було би звернутися до цього пана його рідною мовою, — обережно мовив чарівник.

— Він і сам добре порається, — відповів шинкар, але відступив на декілька кроків. Буйвітер увічливо посміхнувся незнайомцю і сказав декілька слів химерською. Він пишався вільним володінням цією мовою, але мандрівник лише спантеличено зиркнув на нього.

— Даремно, — самовпевнено озвався Г'ю. — Уся справа в книжці. Це вона каже йому, що говорити. Справжні чари.

Буйвітер перейшов на верхньоборогравську, на ванглемеську, сумтрійську і навіть чорнооругську, мову без іменників та з одним прикметником, і то непристойним. Кожна спроба зустрічалася ввічливим нерозумінням. У розпачі він спробував дикунську тробську мову і лице маленького чоловіка осяяла вдоволена усмішка.

— Нарешті! — сказав він. — Мій добродію! Це чудово! (Насправді тробською мовою останнє слово звучало як «те, що може статися лише раз за час служби каное, ретельно видовбаного сокирою та випаленого вогнем з найвищого діамантового дерева, що виросло в знаменитих діамантових лісах на нижніх схилах гори Аваява, яка, подекуть, є домівкою вогняних богів».).

— Про що це ви? — запитав Грубань з підозрою.

— Що сказав шинкар? — спитав коротун.

Буйвітер сковтнув.

— Грубаню, — сказав він. — Принеси, будь ласка, два кухлі твого найкращого елю.

— Ти його розумієш?

— Ну, аякже.

— Скажи йому... скажи йому, що ми раді його вітати. Перекажи, що сніданок... е... коштує одну золоту монету. — На хвилинку лице Грубаня скривилось так, ніби у ньому відбувалась якась внутрішня боротьба, і в пориві щедрості він додав: — Твій сніданок входитиме у вартість також.

— Чужинцю, — спокійно сказав Буйвітер, — якщо ти залишишся тут на ніч, то тебе заріжуть чи отруять. Тільки не припиняй посміхатися, бо тоді й мене ця участь не мине.

— Та не може такого бути, — відказав іноземець, роззираючись навколо. — Мені подобається це місце. Справжня морпоркська таверна. Знаєш, я так багато чув про такі заклади. Усі ці вишукані старі балки. Та ще й так дешево.

Буйвітер швидко роззирнувся навколо, на випадок, якщо витік чарів з Чарівницького кварталу, розташованого через річку, миттєво переправив їх у інше місце. Але ж ні — це й досі був «Барабан», із закіптюженими стінами, долівкою з перегнутою старого оситняка й безіменних жучків, із прокислим пивом, яке не так продавалось, як просто позичалося на деякий час. Він спробував підібрати зображення до слова «вишуканий», чи то радше до найближчого тробського відповідника, що звучить як «ця приємна химерність конструкції, притаманна маленьким кораловим хатинкам губкоїдних пігмеїв з Орогайського півострова.»

Його розум здався від надзусиль.

Відвідувач продовжив: — Мене звати Двоквіт, — і протягнув руку. Решта трое інстинктивно глянули, чи нема там раптом монети.

— Радий знайомству, — відказав чарівник. — Я — Буйвітер. Послухай, я не жартую. Це небезпечне місце.

— Прекрасно! Якраз те, що мені потрібно!

— Га?

— Що це таке в кухлях?

— Це? Пиво. Спасибі, Грубаню. Так. Пиво. Ну, ти знаєш. Пиво.

— Ааа, типовий напій. Маленького золотого буде достатньо, як думаєш? Я не хочу когось образити.

Він вже наполовину витягнув його із гаманця.

— Та-ага, — прохрипів Буйвітер. — Маю на увазі, ні, ти нікого не образиш.

— Добре. Ти кажеш, що це небезпечне місце. Себто сюди часто заглядають герої та шукачі пригод?

Буйвітер поміркував.

— Так... — промовив нарешті.

— Прекрасно. Я б хотів познайомитися з кимось із них.

Нарешті чарівник допетрав.

— А, — сказав він. — Ти приїхав по найманців («воїнів, що борються за плем'я, у якого більше молочних горішків»)?

— Е, ні. Я лише хочу з ними познайомитись. Аби, приїхавши додому, я міг усім це розповісти.

Буйвітер подумав, що після зустрічі з клієнтурою «Барабана» Двоквіт уже ніколи не повернеться додому, хіба що живе десь біля ріки і його тіло буде пропливати повз.

— А де твій дім? — запитав чарівник.

Він зауважив, що Грубань прослизнув у якусь бокову кімнату. Г'ю з підозрою спостерігав з-за найближчого столу.

— Ти чував про місто Бес-Пеларг'ік?

— Ну, я недовго був у Тробі. Лише так, проходом...

— Це не в Тробі. Я розмовляю тробською, бо в наших портах багато моряків з цієї місцини. Бес-Пеларг'ік — великий морський порт Аґатійської імперії.

— На жаль, ніколи не чув про неї.

Двоквіт здивовано здійняв брови.

— Ні? Вона доволі велика. Якщо плисти впередньо від Брунатних островів, то близько за тиждень будеш на місці. З тобою все гаразд?

Він оббіг навколо столу і поплескав чарівника по спині. Буйвітер захлинувся пивом.

— Противажний континент!

За три квартали звідти літній чоловік кинув монетку в блюдце з кислотою та легенько нею

покрутив. Грубань нетерпляче очікував, почуваячись неспокійно в кімнаті, заповненій шумом чанів та булькотом мензурок і де з вишикуваних полиць виступали напівзатінені обриси, що нагадували черепи та химерні опудала.

— Ну? — вимогливо мовив він.

— Із цим не можна поспішати, — пробуркотів старий алхімік. — Випробування потребують часу.

Він потицяв у блюдці, де монета тепер лежала у вихорі зеленого, зробив деякі обчислення на шматку пергаменту.

— Неабияк цікавий результат, — нарешті сказав він.

— Воно справжнє?

Старий зморщив губи.

— Залежить від того, що вважати справжнім, — мовив він. — Якщо маєте на увазі: чи є ця монета такою ж, як, скажімо, п'ятдесятидоларова, тоді відповідь ні.

— Я так і знав! — крикнув шинкар і попрямував до дверей.

— Я не певний, що достатньо чітко пояснив, — мовив алхімік. Грубань злісно розвернувся:

— Тобто?

— Ну, розумієте, з плином часу та подій наші монети стали дещо розбавленими. Вміст золота в монеті в середньому заледве чотири дванадцяті, а решту заповнюють сріблом, міддю...

— Що з того?

— Я сказав, що ця монета не така, як наші. Це чисте золото.

Коли Грубань поспіхом пішов, алхімік на якийсь час втупився поглядом у стелю, а потім вийняв малесенький шматок тонкого пергаменту, порився серед всячини на столі в пошуках ручки й написав дуже коротке невеличке повідомлення. Тоді він підійшов до своїх кліток із білими голубами, чорними півниками та іншими піддослідними тваринами. З однієї з кліток вийняв лискучого щура, запхнув пергамент до флакона, прикріпленого до задньої ноги, і відпустив тварину.

Вона мить пообнюхувала підлогу, а тоді зникла в дірі біля дальньої стіни. Приблизно в цей час досі неуспішна ворожка, що жила по інший бік кварталу, кинула оком у свою скляну кулю. У неї вирвався легенький крик, і за годину вона продала свої коштовності, різноманітне

чарівне приладдя, більшість одягу та майже все інше майно, котре було би незручно перевозити найшвидшим конем, якого лише вона могла придбати. Той факт, що пізніше, коли її дім згорів дотла, сама вона загинула в раптовому зсуві в Морпоркських горах, доводить, що у Смерті також є почуття гумору.

Також приблизно в ту ж мить, як навчений щур зник у лабіринті ходів попід містом, пробираючися ними в безвідмовній покорі прадавньому інстинкту, патрицій Анх-Морпорка взяв до рук листи, принесені альбатросом цього ранку. Він знову задумливо поглянув на горішній з них і викликав головного шпигуна.

А в «Репнutoму барабані» Буйвітер із роззявленим ротом слухав, що говорив Двоквіт.

— Тож я вирішив сам усе побачити, — казав чоловічок. — Вісім років збирав, он скільки часу. Та воно вартує кожного піврайну. Тобто, ось — я тут. В Анх-Морпорці. Прославленому в піснях і оповідях, маю на увазі. На вулицях, якими ступав Гемік Біломеч, Грун Варвар, Бравд Центроземець і Ласка... Знаєш, усе саме так, як я уявляв.

На обличчі Буйвітра застигла маска глибокого жаху.

— Я просто не міг більше витримати у Бес-Пеларгіку, — безтурботно продовжував Двоквіт. — Цілий день сидіти за столом, додавати стовпчики цифр, а після того всього лише пенсія світить... Де ж тут романтика? Двоквіте, подумав я, зараз або ніколи. Чому маєш тільки слухати оповіді? Ти можеш туди поїхати. Настав час припинити блукати доками, слухаючи розповіді моряків. Тож я уклав розмовник і придбав собі місце на наступному кораблі до Брунатних островів.

— Без охорони? — пробурмотів Буйвітер.

— Без. А навіщо? Що я маю такого, що варто красти?

Буйвітер кашлянув:

— У тебе є... мм... золото, — сказав він.

— Менше двох тисяч райну. Ледь вистачає, щоби прожити місяць чи два. Удома, тобто. Гадаю, тут цього може вистачити трішки надовше.

— Чи райну — це одна з тих великих золотих монет? — спитав Буйвітер.

— Так, — Двоквіт із хвилюванням поглянув на чарівника поверх своїх дивних зорових скелець. — Ти гадаєш, двох тисяч вистачить?

— Eггге, — прохрипів Буйвітер. — Тобто, так, вистачить.

— Добре.

— Гм. В Агатійській імперії всі такі багаті, як ти?

— Я? Багатий? Та хай би тобі добре було, чого ти так вирішив? Я лише бідний конторський службовець! — і потім додав: — Гадаєш, я забагато заплатив шинкареві?

— Мм... Він би задовольнився й меншою сумою, — зізнався Буйвітер.

— Ага. Наступного разу матиму на увазі. Розумію, що багато ще треба дізнатися. Мені дещо спало на думку. Буйвітре, чи ти погодишся бути найнятим у ролі, не знаю, можливо, слово «провідник» підійде до ситуації? Гадаю, я зможу платити тобі райну щодня.

Буйвітер розтулив рота, щоби відповісти, та відчув, як слова скупчилися в горлі й не хочуть виходити у світ, який стрімко втрачав глузд. Двоквіт зашарівся.

— Я образив тебе, — сказав він. — Безглуздо було робити таку пропозицію професіоналу на кшталт тебе. Безсумнівно, безліч проектів чекають твоєї уваги... Однозначно, якась висока магія...

— Ні, — ледь чутно промовив Буйвітер. — Зараз немає. Райну, кажеш? Щодня? Кожного дня?

— Гадаю, за цих треба збільшити платню до півтора райну на день. Та ще всі кишенькові витрати, звісно ж.

Чарівник прийняв величну позу:

— Це мені підійде, — сказав. — Чудово.

Двоквіт дістав зі свого гаманця якийсь великий круглий золотий предмет, подивився на нього, а тоді повернув назад. Буйвітер навіть не встиг його добре роздивитися.

— Гадаю, — мовив турист, — мені тепер треба трохи поспати. Дорога була довгою. А потім, можливо, ти би повернувся за полудня й ми б оглянули місто.

— Авжеж.

— Тоді будь такий добрий і попроси шинкаря, щоби він відвів мене до моєї кімнати.

Буйвітер так і зробив, і споглядав, як схвильований Грубань, поспіхом прибігши з якоїсь задньої кімнати, провадить гостя по дерев'яних сходах за шинквасом вгору. За кілька секунд Скриня підійнялася й попрямувала за ними. Тоді чарівник поглянув на шість великих монет у своїй руці. Двоквіт наполягав, аби оплатити перші чотири дні наперед. Г'ю кивнув і

підбадьорливо усміхнувся.

Чарівник огризнувся до нього.

У часи учнівства Буйвітер ніколи не отримував високих оцінок з передбачення, але зараз звивини його мозку пульсували і яскраве майбутнє постало перед його очима чітко, мовби викарбуване. Між плечима засвербіло. Він знав, що розумним вчинком зараз було би придбати коня. Це би мав бути швидкий кінь, і дорогий. Але з іншого боку, Буйвітер не міг пригадати нікого з відомих йому торговців кіньми, котрий був би настільки багатий, аби видати решту із майже унції золота.

А тоді, звісно ж, інші п'ять монет допомогли б йому розпочати якусь корисну діяльність десь на безпечній відстані, скажімо, двісті миль. Так вчинити було б розумно.

Проте що би сталося з Двоквітом, повністю самим у місті, де навіть таргани безпомилково відчували золото? Треба бути справжнім негідником, аби його покинути.

Патрицій Анх-Морпорка всміхнувся, та лише ротом.

— Центрова брама, кажеш? — пробурмотів він.

Капітан варти хвацько віддавав честь:

— Так, пане. Нам довелося застрелити коня, щоби він зупинився.

— А це прямою стежкою приводить тебе сюди, — сказав патрицій, дивлячись на Буйвітра згори вниз. — І що ти можеш сказати у свій захист?

Ходили чутки, що в палаці патриція було ціле крило писарів, котрі день за днем звіряли й оновлювали всю інформацію, зібрану витончено організованою шпигунською системою їхнього пана. Буйвітер у цьому не сумнівався. Він кинув оком на балкон, що тягнувся уздовж однієї зі стін приймальні. Рвучкий біг, спритний стрибок — стрімкий град арбалетних стріл. Чарівник здригнувся. Патрицій підтримував свої підборіддя обцяцькованою перснями рукою і маленькими холодними очима-намистинками роздивлявся Буйвітра.

— Погляньмо, — мовив він. — Порушення присяги, крадіжка коня, збування фальшивих грошей... Так, гадаю, тебе чекає Арена, Буйвітре.

Це було занадто.

— Я не крав коня! Я чесно його придбав!

— За фальшиві гроші. Фактично, це крадіжка.

— Але ці райну з чистого золота!

— Райну? — патрицій покрутив одну з них у своїх товстих пальцях. — То так вони звуться? Як цікаво. Та, як ти зазначив, вони не такі самі, як долари...

— Ну, звичайно, що не...

— А, отже, ти зізнаєшся?

Буйвітер розтулив рота, щоби відповісти, але передумав і знову стулив його.

— Саме так. Та й разом із цим усім, звісно, є моральна образа через боягузливу зраду відвідувача наших берегів. Соромся, Буйвітре! — патрицій недбало махнув рукою. Вартові позаду чарівника відступили, а їхній капітан зробив кілька кроків праворуч. Буйвітер раптом відчув себе дуже самотнім.

Кажуть, що коли має померти чарівник, по нього приходить сам Смерть (замість делегувати це завдання комусь із підлеглих на кшталт Мору чи Голоду, як воно зазвичай буває). Буйвітер схвильовано роздивлявся навколо в пошуках високої постаті в чорному (чарівники, навіть невдалі, на додаток до паличок і гостроверхих капелюхів мають у очіцях малюсінькі октагони, що дозволяють їм бачити в октарині, основній барві, усі інші барви є її блідими тінями, що досягають меж звичайного чотиривимірного простору. Кажуть, що це дещо сяйливий зелено-жовтий пурпур).

То в кутку замайоріла тінь?

— Авжеж, — сказав патрицій, — я міг би змилосердитись.

Тінь зникла. Буйвітер подивився вгору з виразом шаленої надії на обличчі.

— Так? — промовив.

Патрицій знову махнув рукою. Чарівник побачив, що вартові покинули кімнату. Залишений на самоті з правителем подвійного міста, він волів би, щоби вони повернулись.

— Підійди ближче, Буйвітре, — сказав патрицій. Він вказав на миску зі смаколиками, що стояла на оніковому столику біля трону. — Бажаєш кристалізовану медузу? Ні?

— Мм, — озався той, — Ні.

— Хочу, щоби ти дуже уважно послухав те, що я зараз скажу, — люб'язно мовив патрицій, — інакше помреш. Цікавим чином. За певний час. Прошу, перестань так крутитися. Оскільки ти є

якимось трішки чарівником, то знаєш, що ми живемо на поверхні світу, котрий має форму, так би мовити, диска? І що начебто існує, далеко в бік краю, континент, котрий хоч і є невеликим, але за масою дорівнює всім землям цього півкола? І так є тому, що згідно з прадавньою легендою, він увесь зроблений із золота?

Буйвітер кивнув. Хто не чув про Противажний континент? Дехто з моряків навіть вірив у ті дитячі казки та відпливав на його пошуки. Звісно, повертались вони або з порожніми руками, або не верталися зовсім. Мабуть, зі́джені велетенськими черепахами, як вважали більш серйозні мореплавці. Бо, звісно ж, Противажний континент був нічим іншим, як лиш солярним міфом.

— Він, безперечно, існує, — сказав патрицій. — Хоч і не зроблений зі золота, але це правда, що золото там — вельми поширений метал. Більшість його маси складають величезні поклади октирону глибоко в корі. Отже, буде очевидно для гострого розуму на кшталт твого, що існування Противажного континенту є смертельною загрозою для всього нашого народу... — він зупинився, дивлячись на Буйвітра з роззявленим ротом. Зітхнув. Тоді мовив:

— Ти загубив хід моїх думок?

— Tee-еге, — промовив Буйвітер. Він ковтнув слину й облизав губи. — Тобто, ні. Тобто... ну, золото...

— Розумію, — лагідно мовив патрицій. — Ти, ймовірно, вважаєш, що було би чудово вирушити на Противажний континент і повернутися з кораблем, повним золота?

Буйвітер мав відчуття, що потрапляє в якусь пастку.

— Так, — зважився він.

— А якби кожен на берегах Круглого моря мав би власну гору золота? Чи було би це добре? Що сталося би? Добре подумай.

Чарівник насупив брови. Поміркував.

— Ми всі були би багатими?

Емоційний спад після його слів вказав на те, що він не вгадав.

— Можу також тобі сказати, Буйвітре, що існують певні зв'язки між володарями Круглого моря та імператором Аґатійської імперії, як прийнято казати, — продовжував патрицій. — Вони вельми обмежені. Між нами мало спільного. У нас немає нічого, що потрібно їм, а в них немає нічого, що ми могли би собі дозволити. Це стара імперія, Буйвітре. Стара, хитра, жорстока і дуже-дуже багата. Тож ми обмінюємось братніми побажаннями альбатросовою

поштою. Та й то нечасто.

Один такий лист прибув цього ранку. Схоже, підданий імператора надумав відвідати наше місто. Здається, він хоче пооглядати його. Мабуть, тільки шаленець згодився би перетерпіти всі біди подорожі через Впередній океан, аби лише подивитися на що-небудь. Проте він прибув сьогодні вранці. Міг зустріти великого героя, або ж найхитрішого зі злодіїв, або ж якогось мудрого великого вченого. А зустрів тебе. Найняв провідником. Ти будеш провідником, Буйвітре, для цього споглядача, цього Двоквіта. І подбаєш про те, щоби він повернувся додому з хорошими враженнями про нашу невеличку батьківщину. Що скажеш на це?

— Еее.... Дякую, пане, — нещасно вимовив Буйвітер.

— Є й інша причина, авжеж. Була би трагедія, якби з нашим маленьким відвідувачем сталося щось негоже. Наприклад, якби він помер. То був би жах. Жах для всього нашого краю, бо Агатійська імперія дбає про своїх громадян і може, безперечно, знищити нас умить. За одну мить. І це було би жахливо й для тебе, Буйвітре, бо за ті тижні, що би лишились до прибуття здоровецького флоту імперських найманців, певні мої прислужники узялися би за твою персону, сподіваючись, що капітани месників вгамують свій гнів, коли побачать твоє все ще живе тіло. Є закляття, котрі можуть не дати життю піти з тіла, хай би яке воно було понівечене, і... Бачу по твоєму обличчю, що до тебе починає доходити.

— Еге.

— Перепрошую?

— Так, пане. Я... еее... подбаю про це... тобто, я постараюся, щоби... тобто, ну, я спробую припильнувати його й не дозволю, аби щось нашкодило йому.

«А після того піду печений лід продавати», — гірко додав він подумки.

— Пречудово! Я так розумію, що ви з Двоквітом уже маєте прекрасні відносини. Бездоганний початок! Коли він безпечно повернеться на свою батьківщину, я не залишу тебе без подяки. Я, ймовірно, навіть зніму з тебе всі звинувачення. Дякую, Буйвітре. Можеш іти.

Буйвітер вирішив не просити повернути його п'ять райну й обережно позадкував.

— Ой, і ще одне, — сказав патрицій, коли чарівник намацував клямку.

— Так, пане? — він відповів, а душа йому збігла в п'яти.

— Я певний, що ти й мріяти не будеш, аби покинути свої обов'язки та втекти з міста. Ти здаєшся мені міською людиною. Але можеш бути певний, що володарі інших міст будуть

повідомлені про цю ситуацію ще до сутінку.

— Запевняю, що таке мені навіть на думку не спадало, пане.

— Справді? Тоді на твоєму місці я подав би на своє обличчя в суд за наклеп.

Буйвітер стрімголов побіг до «Репнутого барабана» і якраз зіштовхнувся з чоловіком, що хутко виходив звідти назадгузь. Поспіх незнайомця частково пояснювався списом у його грудях. Він голосно прохрипів і впав мертвісінький до ніг чаклуна. Буйвітер заглянув за двері й різко відсмикнувся, бо повз нього, ніби куріпка повз гніздо, пролетіла важка сокира. Це, мабуть, був просто випадковий кидок, як з'ясувалося з другого обережного погляду. У темному ж приміщенні «Барабана» вирувала гаряча бійка, і доволі таки немаленька, а третій і довший погляд підтвердив — на смерть. Буйвітер ухилився, коли повз пролетів стілець і розбився на протилежному боці вулиці.

Чарівник пірнув усередину.

На ньому була темна мантия, котра ще більше потемніла через постійне носіння й нерегулярне прання. У бурхливій темряві ніхто й не замітив невиразну постать, що ковзала від столу до столу. Якоїсь миті один боєць заточився й наступив на щось, наче на пальці. Одразу за щиколоток щось уп'ялося, наче чийсь зуби. Він пронизливо заверещав і втратив пильність. Цієї миті було достатньо для меча, яким замахнувся спантеличений опонент, аби проштрикнути його.

Чудернацько згорблений Буйвітер перебігом дістався сходів, посмоктуючи свою забиту руку. Аж ось арбалетна стріла влучила у балюстраду над ним і він зойкнув. Подолав сходи на одному диханні, постійно очікуючи наступного, більш прицільного пострілу.

Нагорі в коридорі захеканий чарівник випростався і побачив, що підлога перед ним встелена тілами. Великий чорнобородий чоловік із закривавленим мечем у руці тягнувся до клямки дверей.

— Гей! — скрикнув Буйвітер.

Чоловік обернувся і майже не вагаючись витяг із пояса на грудях короткого метального ножа та жбурнув його. Буйвітер присів. Позаду нього почувся скрик — арбалетник, цілячись для пострілу, впустив зброю та схопився за горло.

Здоровило вже сягав по інший ніж. Буйвітер несамовито роззирнувся, а тоді, навмання імпровізуючи, став у чарівницьку позу.

Закинув руку назад і:

— Асоніті! Кьорухал! Беазлеблор!

Чоловік завагався, його очі неспокійно заметалися з боку в бік, чекаючи, коли чарів. Щойно бородань дійшов висновку, що нічого не буде, як Буйвітер вихором пронісся проходом і блискавично копнув його в пах. Доки той кричав і хапався за болюче місце, чарівник прочинив двері, плігнув усередину, щільно зачинив їх за собою та притулився всім тілом до них, важко дихаючи.

Тут була тиша. Ось Двоквіт, що мирно спить на ліжку. А ось, за якихось півкроку від ліжка, Скриня.

Буйвітер ступив кілька кроків — жадібність його мовби на шнурку тягнула. Скриня стояла відчинена. Усередині були сумки, і в одній з них він помітив блиск золота. На мить жадоба здолала обережність і чарівник з осторогою простягнув руку... Та який сенс? І так не вдасться насолодитися цими грішми. Він неохоче забрав руку і здивувався, зауваживши невелике дрижання відчиненої ляди скрині. Хіба вона трохи не порухалася, немов від сильного вітру?

Буйвітер поглянув на свої пальці, а тоді на ляду. Вона виглядала важкою й була обшита латунними стрічками. Зараз лядя начебто не рухалася. Який іще вітер?

— Буйвітре!

Двоквіт зістрибнув із ліжка. Чарівник відсахнувся, викривляючи обличчя в усмішці.

— Мій любий друже, саме вчасно! Ми лише пообідаємо, і я певний, що після цього ти маєш прекрасну програму на решту дня.

— Це чудово, — глибоко дихнув Буйвітер. — Слухай, — мовив він з відчаєм у голосі, — поїмо деінде. Унизу відбулась невелика бійка.

— Бійка у корчмі? Чому ти не розбудив мене?

— Ну, розумієш, я... Що?

— Я гадав, що чітко висловився зранку, Буйвітре. Я хочу побачити справжнє морпоркське життя — ринок рабів, Діру розпусти, Храм божків, Спілку жебраків... і справжню бійку в корчмі.

У голосі Двоквіта з'явилась невеличка нотка недовір'я.

— Вони ж бувають у вас, так? Ну знаєш, люди гойдаються на люстрах, двобої на столах, таке, у що завжди потрапляють Грун Варвар та Ласка. Розумієш — щось запальне.

Буйвітер важко опустився на ліжку.

— Ти хочеш побачити бійку? — сказав він.

— Так. Що тут такого?

— Для початку, у ній страждають люди.

— Ой, я не казав, що нам обов'язково вплутуватися в бійку. Я тільки хочу її побачити, та й усе. І когось із ваших відомих героїв. Вони ж у вас є, чи не так? Чи це лише портові балачки?

Чарівник був приголомшений — Двоквіт уже ледь не благав.

— О так. Вони в нас безперечно є, — швидко промовив Буйвітер. Він їх уявив, та відразу скис від цієї думки.

Усі герої Круглого моря рано чи пізно проходили крізь брами Анх-Морпорка. Більшість із них були з варварських племен побіля замерзлого Центру, котрі немовби тільки те й робили, що постачали героїв. Майже всі вони мали кустарні чарівні мечі, чиї неприглушені гармоніки в астральному плані зводили нанівець будь-які делікатні експерименти у практичному чарівництві на багато миль навколо, та з цього приводу Буйвітер не мав нічого проти них. Він розумів, що з чарами йому не по дорозі, тому його не хвилювало те, що сама лиш присутність героя біля міської брами змушувала реторти вибухати, а демонів — матеріалізуватися по всьому Чарівницькому кварталі. Ні, що йому не подобалось у героях — це те, що вони зазвичай суїцидально похмурі, коли тверезі, та вбивчо шалені, коли п'яні. А ще їх було надмірно багато. Декотрі найбільш відомі пригодницькі місцини біля міста в сезон були воістину втіленням галасу та ґвалту. Говорили про те, щоб організувати там чергу.

Буйвітер потер носа. Єдині герої, для котрих він мав час — то були Бравд і Ласка, котрі зараз поза містом, а також Грун Варвар, за стандартами Центру ледь не професор, адже міг думати й не ворухити губами одночасно. Казали, що Грун блукав десь у передньому напрямку.

— Слухай, — нарешті сказав чарівник. — Тобі коли-небудь стрічався варвар?

Двоквіт покрутив головою.

— Цього я й боявся, — мовив Буйвітер. — Що ж, вони...

З вулиці долинув тупіт бігу, а тоді свіжий рев з нижнього поверху. За цим почулася колотнеча на сходах. Буйвітер не встиг як слід і з думками зібратися, щоби шугонутися до вікна, як двері блискавично відчинилися навстіж. Проте замість очікуваного засліпленого жадобою шаленця, на нього дивилося круглясте червоне обличчя сержанта варти. Він знову полегшено зітхнув. Авжеж. Варта завжди була обережною щодо того, аби не втручатися надто рано до бійки,

доки ситуація не зміниться на їхню користь. Ця робота давала пенсію і приваблювала обережних, розважливих людей.

Сержант похмуро зиркнув на Буйвітра, а тоді з цікавістю поглянув на Двоквіта.

— То тут усе добре? — промовив він.

— Ой, чудово, — сказав Буйвітер. — Вас трохи затримали, так?

Сержант його проігнорував.

— Це той іноземець? — запитав він.

— Ми саме йшли, — швидко мовив Буйвітер і перейшов на тробську: — Двоквіте, гадаю, нам варто пообідати деінде. Я знаю місця.

Він вийшов у коридор так упевнено, як лише зміг. Двоквіт пішов за ним, і кілька секунд по тому почулось, як сержант задихається, а скриня з тріском зачинила ляду, встала, потягнулась і почимчикувала за ними.

Вартові виволікували тіла з нижнього приміщення. Не вижив ніхто. Варта про це подбала, давши достатньо часу, щоб утекти через бічний хід — чудовий компроміс між обережністю та справедливістю, вигідний обом сторонам.

— Хто всі ці люди? — спитав Двоквіт.

— Ой, ну, знаєш... Просто собі люди, — відповів Буйвітер. І не встиг зупинитись, як якась частина його мозку, котрій нічого було робити, заволоділа його ротом і додала: — Герої, власне.

— Справді?

Коли одна нога вже в сірій міазмі Г'рулу, набагато легше вступити й другою та здатися, аніж далі борсатися. Буйвітер дав собі волю.

— Так, оцей он там — то Фріг Сильнорукий, а оце Чорний Зенел...

— А Грун Варвар тут? — мовив Двоквіт, нетерпляче озираючись. Буйвітер глибоко вдихнув.

— Ось він позаду нас, — відповів він.

Грандіозність цієї брехні була настільки значною, що її відголоски поширились одним із нижчих астральних світів через ріку аж до Чарівницького кварталу, а там набрали несамовитої швидкості від здорової хвилі сили, котра завжди там висіла, та несамовито відбилися через Кругле море. Один із відголосків дістався самого Груна, що якраз високо в

Кадерацьких горах на ненадійному виступі бився з купкою ґнолів, і на мить завдав йому незрозумілого дискомфорту. Тим часом Двоквіт широко відчинив Скриню й поспіхом виймав важкого чорного куба.

— Це фантастично, — промовив він. — Вдома ніколи мені не повірять.

— Про що це він? — зі сумнівом сказав сержант.

— Він тішиться, що ви нас врятували, — відповів Буйвітер. Він кинув оком на чорну коробку, очікуючи, що вона вибухне чи почне видавати дивні музичні звуки.

— А, — сказав сержант. Він також витріщався на коробку.

Двоквіт радісно їм усміхнувся.

— Я хотів би записати цю подію, — сказав він. — Будь ласка, чи не міг би попросити їх усіх стати біля вікна? Це буде дуже швиденько. І... мм... Буйвітре...

— Так?

Двоквіт став навшпиньки і прошепотів:

— Тобі ж відомо, що це таке, правда?

Буйвітер свердлив поглядом коробку. Вона мала кругле скляне око, що виступало з одного боку, і важіль з іншого.

— Не зовсім, — відповів він.

— Це пристрій для швидкого виготовлення картин, — сказав Двоквіт. — Нещодавній винахід. Я ним вельми пишаюся, але... ну... гадаю, що ці панове не... Ну, тобто, вони можуть... не виявити бажання допомогти. Можеш їм це пояснити? Звісно ж, я відшкодую їм витрачений час.

— У нього є коробулька з демоном усередині, котрий малює картини, — коротко мовив Буйвітер. — Робіть, що каже цей шаленець, і він дасть вам золота.

Вартові схвильовано всміхнулись.

— Я хотів би тебе також мати на картині. Не соромся.

Двоквіт вийняв золотий диск, котрий Буйвітер бачив раніше, на мить примружився до нього, пробурмотів: «Тридцять секунд повинно вистачити», а тоді весело сказав:

— Усміхніться, будь ласка!

— Усміхніться, — прохрипів Буйвітер. У пуделку щось задзижчало.

— Добре.

Високо над диском летів другий альбатрос; власне, так високо, що його малюсінькі шалені помаранчеві очі могли бачити весь світ та велике, мерехтливе, всеохопне Кругле море. До його ноги була прив'язана жовта капсула з повідомленням. Далеко внизу, невидимий у хмарах, спокійно махаючи крилами, повертався додому птах, що приніс попереднє повідомлення патрицію Анх-Морпорка.

Буйвітер зачудовано дивився на маленький скляний квадрат. Ось він — маленька постать, в ідеальних кольорах, стоїть перед групою вартових, обличчя котрих застигли з роззявленими ротами та жахом в очах. Безмовний гул переляку розійшовся вусебіч, коли всі перехилилися через його плече, щоби поглянути на картину.

Широко всміхаючись, Двоквіт дістав жменю менших монет, чверть-райну, як зрозумів тепер Буйвітер. Іноземець підморгнув чарівнику.

— Коли я зупинявся на Брунатних островах, у мене були схожі проблеми, — він промовив. — Вони вважали, що образопис краде частку їхніх душ. Кумедно, чи не так?

— Еге, — вимовив Буйвітер, а тоді, бо цього навряд було достатньо для підтримання розмови, додав: — Але то не дуже схоже на мене.

— Ним легко користуватися, — сказав Двоквіт, не зважаючи на його слова. — Поглянь, усе, що треба — натиснути оцю кнопку. Образопис зробить решту. Отже, я стану ось тут біля Груна, а ти роби картину.

Золото втихомирило чоловіків так, як лише золото це може, і Буйвітер півхвилини по тому вже здивовано тримав маленький скляний портрет Двоквіта з великим зазубреним мечем у руках і такою усмішкою, немов усі його мрії здійснилися.

Вони обідали у невеликій їдальні біля Латунного мосту, а скриня спочивала під столиком. Їжа та вино, набагато кращі за те, чим зазвичай частувався Буйвітер, неабияк допомогли йому розслабитися. Він подумав, що справи йдуть не дуже погано. Трохи винахідливості та спритного розуму — це все, що потрібно.

Двоквіт, здавалось, теж про щось думав. Замислено дивлячись у свій келих з вином, він

сказав:

— Я так розумію, бійки в шинках тут доволі звичне явище?

— Ой, вельми.

— Безперечно, рухомість та устаткування, буває, руйнується?

— Рухо... а, розумію. Ти маєш на увазі лавки й таке інше. Так, гадаю, що так.

— Це, мабуть, сильно засмучує шинкарів.

— Я ніколи насправді про це не думав. Гадаю, це один із ризиків такої роботи.

Двоквіт замислився.

— Можливо, я би допоміг із цим, — мовив він. — Ризики — це моя робота. От ця їжа трохи жирна, чи не так?

— Ти ж казав, що хочеш скуштувати типової морпоркської їжі, — відповів Буйвітер. — Що там було про ризики?

— Ой, мені про них усе відомо. Це ж моя робота.

— Здається, ти саме це й казав. Я одразу й не повірив.

— Та я сам не ризикую. Мабуть, найбільш бентежна річ, котра зі мною сталася — це коли я перевернув чорнильницю. Я оцінюю ризики. День за днем. Чи знаєш, які шанси того, що загориться дім у Бес-Пеларгіку в районі Червоного трикутника? П'ятсот тридцять вісім до одного. Я це розрахував, — додав він із ноткою гордості.

— Для... — Буйвітер спробував придушити відрижку, — ... для чого? 'Репрошую. — Він налив собі ще вина.

— Для... — Двоквіт зупинився. — Я не можу це сказати тробською, навряд чи тробці мають відповідне слово. Нашою мовою ми звемо це... — він вимовив набір чудернацьких складів.

— Страх-у-ванні, — повторив Буйвітер. — Смішне слово. Шо це таке?

— Ну, скажімо, у тебе є корабель, завантажений злитками золота, наприклад. Він може потрапити в шторм або його можуть захопити пірати. Ти не хочеш, аби це сталося, тож береш страх-у-вальний по-ліс. Ґрунтуючись на записах про погоду й піратство за крайні двадцять років, я визначаю шанс того, що вантаж пропаде, а тоді трохи додаю, відтак ти дещо платиш мені згідно з цим шансом...

— ... і тим трішки... — мовив Буйвітер, серйозно помахуючи пальцем.

— А тоді, якщо вантаж втрачено, я це компенсую.

— Копесюєш?

— Виплачую тобі вартість вантажу, — терпляче сказав Двоквіт.

— О, я зрозумів. Це як битись об заклад, еге ж?

— Заклад? Гадаю, можна й так сказати.

— І ти заробляєш гроші цим страхом-у-ванні?

— Авжеж, воно пропонує повернення вкладень.

Огорнутий теплим жовтуватим саявом вина, Буйвітер спробував подумати про страх-у-ванні в межах мислення кругломорців.

— Здається, я не дуже розумію той страх-у-ванні, — твердо сказав він, ліниво спостерігаючи, як обертається світ. — От чари... Чари я розумію.

Двоквіт усміхнувся.

— Чари — то одне, а відбитий-звук-підземних-духів — то зовсім інше, — промовив він.

— Га?

— Що?

— Те смішне слово, яке ти використав, — нетерпляче сказав Буйвітер.

— Відбитий-звук-підземних-духів?

— Ніколи про це не чув.

Двоквіт спробував пояснити.

Буйвітер спробував зрозуміти.

За довгою післяобідньою прогулянкою вони йшли містом у впередньому напрямку від ріки. Двоквіт чимчикував попереду, на його шиї висіла дивна малюнкова коробка, а Буйвітер шкандибав позаду, час від часу попкикуючи, та мацав, чи на місці його голова. За ними йшли й інші. У місті, де привселюдні страти, дуелі, бійки, чарівницькі ворожнечі та дивні події

ставалися ледь не щодня, жителі відточили професію невинного спостерігача до досконалості. Усі до одного вони були надзвичайно вмілими роззявами. У будь-якому разі Двоквіт задоволено робив зняток за знятком, де були зображені люди за, як він казав, побутовою діяльністю, та й оскільки при цьому завжди змінювала руки чверть-райну «за їхні клопоти», хвостик радісних та щасливих новоспечених багатіїв із нетрів невзбарі ходив за ним на той випадок, якщо цей шаленець вибухне фонтаном золота.

У храмі Семирукого Сека покvapне скликання жерців та майстрів ритуальної пересадки сердець погодилося, що статуя Сека сто п'ядей заввишки взагалі надто священна, щоби робити з неї чарівне зображення, та виплата двох райну змусила їх несподівано вирішити, що, можливо, Він не такий уже й святий.

Подовжені відвідини «Діри розпусти» залишили після себе декілька барвистих та повчальних зображень, частину з котрих Буйвітер собі заховав для докладнішого розгляду пізніше на самоті. Коли в його голові трохи проясніло, він почав серйозно розмірковувати про те, як працює образопис. Навіть чарівник-невдаха знав, що деякі матерії чутливі до світла. Можливо, ті скляні пластинки оброблювалися якимось чарівним процесом, що заморожував світло, котре проходило крізь них, ну, або щось на кшталт того. Буйвітер часто підозрював, щодесь є щось, що краще за магію. Він зазвичай розчаровувався.

Проте невдовзі він за будь-якої нагоди користувався тією коробочкою. Двоквіт залюбки це дозволяв, адже таким чином міг з'являтися на власних картинах. Саме тепер Буйвітер помітив дещо дивне. Це пуделко надавало власнику якусь таку владу, що всі, стоячи перед гіпнотичним скляним оком, покiрно виконували найрізноманітніші команди стосовно пози та виразу обличчя.

Лихо сталося саме тоді, коли він якраз по вуха поринув у цей процес на площі Зламаних Місяців. Двоквіт позував біля розгубленого продавця оберегів, а натовп новоявлених шанувальників спостерігав за ним із цікавістю на той випадок, якщо він учинить щось неймовірно шалене.

Буйвітер став на одне коліно, аби вийшло краще зображення, і натиснув на чарівний важіль.

Коробка промовила:

— Нічого не вийде. У мене скінчився рожевий.

Досі непомітні двері відчинилися прямо перед його очима. Маленький, зелений, усіяний жажливими бородавками гуманоїд висунувся назовні, тицьнув пальцем в уквітчану кольорами палітру в пазуристій руці й загукав.

— Нема рожевого, бачиш? — кричав гомункул. — Даремно натискати на важіль, коли немає рожевого! Якщо хотів рожевого, то не треба було стільки дівульок знімкувати! Відтепер усе

однобарвне, друзяко. Ясно?

— Ясно. Так, безперечно, — відповів Буйвітер. У темному закутку маленької коробочки нібито виднівся мольберт, а також малюсіньке незастелене ліжечко. Він сподівався, що йому привиділося.

— Отже, ми розуміємо одне одного, — промовило чортеня й зачинило двері. Буйвітру здалося, що він почув приглушене буркотіння і ще як стілець тягнуть по підлозі.

— Двоквіте... — почав було він і подивився вгору.

Двоквіт зник. Доки Буйвітер вдивлявся в натовп, відчуваючи, як колючий жах підіймається по хребту, раптом щось легенько штрикнуло його в поперек.

— Повернися без поспіху, — мовив холодний голос. — Або попрощайся з нирками.

Натовп споглядав із цікавістю. Цей день видався вельми непоганим.

Буйвітер повільно розвернувся, відчуваючи, що кінчик леза зачіпає його ребра. На іншому боці меча він упізнав Стрена Візеля — злодія, жорстокого мечника, невдоволеного кандидата на звання найгіршої людини у світі.

— Привіт, — ледь промовив чарівник. За кілька кроків звідси він зауважив декількох неприємних чоловіків, що підняли ляду скрині й радісно тицяли пальцями на мішки зі золотом. Візель усміхнувся. Це зробило його пошрамоване обличчя ще гіршим.

— Я тебе знаю, — промовив він. — Чарівник-невдаха. Що це таке?

Буйвітер помітив, що віко скрині легенько тряслося, хоч вітру й не було. І він досі тримав малюнкову коробку.

— Це? Воно робить картини, — бадьоро мовив Буйвітер. — Гей, а притримай-но цю усмішку, ага? — Він швидко відійшов назад і спрямував коробку на Візеля.

На мить Візель завагався.

— Що? — пробурмотів.

— Добре є, от саме так і стій... — сказав Буйвітер.

Злодій зробив паузу, тоді гаркнув і замахнувся мечем.

Щось тріснуло і пролунало двійко жажливих криків, на котрі Буйвітер не оглядався, боячись тих страхітливих речей, котрі міг би побачити, а коли Візель пошукав його поглядом, чарівник уже був на іншому краю площі та далі прискорювався.

Альбатрос опускався широкими повільними змахами, що завершилися незграбним вихором з пір'я і глухим ударом, коли той важко приземлився на помості в пташиному саду патріція.

Птахолуб, мліючи на сонечку та зовсім не очікуючи ще одного повідомлення здалеку так швидко після ранкового, зірвався на ноги й подивився вгору. Кілька хвиль по тому він уже квапився коридорами палацу, тримаючи капсулу з повідомленням і — через необачність, викликаній несподіванкою — припадаючи губами до неприємної рани від дзьоба на тильній стороні долоні.

Буйвітер мчав униз алеєю, не звертаючи увагу на сердиті крики з малюнкової коробки, та здолав високу стіну; його зношена мантия розвівалася, мов пір'я розкуйовдженої галки. Він приземлився у дворі перед магазином килимів, порозкидавши товар і покупців, пірнув крізь бічний вихід, сиплячи перепрошеннями, ковзнув униз іншою алеєю та зупинився, ледь утримуючи рівновагу, саме як мав бездумно влетіти до Анху.

Кажуть, що є містичні ріки — одна крапля з них може забрати людське життя. З огляду на своє заплутане русло між здвоєними містами Анх міг би бути однією з них.

Віддалік крики люті тепер звучали з пронизливою ноткою жаху. Буйвітер відчайдушно роззирався в пошуках човна, або ж поручня на крутій стіні з будь-якого боку.

Він був у пастці.

Мимоволі в думках зринуло Закляття. Мабуть, неправдою буде сказати, що він його вивчив; це воно вивчило його. Той випадок став причиною його виключення з Невидимого університету, бо він побився об заклад і, доки університетський бібліотекар був заклопотаний іншим, наважився розгорнути сторінки останнього власного ґримуару творця, «Октаво»... Закляття вистрибнуло зі сторінки й миттєво заглибилося в його свідомість, звідки навіть всі таланти факультету медицини одночасно не змогли його витягти. Також вони не мали змоги визначити, котре саме із закладів це було, окрім як те, що це одне з восьми основних закладів, котрі хитромудро перепліталися з матерією самого простору й часу.

Відтоді в миті недоброго самопочуття Буйвітра, або ж особливо в час небезпеки, воно проявляло деяку тривожну схильність — намагалося змусити промовити себе. Чарівник зціпив зуби, та перший склад усе ж проліз крізь кутик рота. Ліва рука самовільно здійнялася, а чарівна сила закрутила його колами, вивільняючи октаринові іскри...

Скрина пришкандибала з-за рогу, сотні її колін рухалися, немов шпинделі. Буйвітер здивовано роззявився. Закляття згинуло, так і залишившись непроказаним. Схоже, ящикові не

зашкодив ані візерунчастий килим, що недбало був накинутий поверх нього, ані злодій, що звисав з віка на одній руці. Це був у вельми прямому сенсі мертвий вантаж. Далі на кришці були залишки двох пальців невідомого власника.

Скриня зупинилася за кілька кроків від чарівника і, повагавшись мить, підбрала ніжки. Буйвітер не бачив на ній очей, але все одно був упевнений, що вона пильно дивиться на нього. Чогось очікуючи.

— Киш, — ледь чутно промовив чарівник.

Скриня не поворухнулася, однак ляда зі скрипом прочинилася, звільняючи мертвого злодія.

Буйвітер згадав про золото.

Ймовірно, у скрині мав бути господар. За відсутності Двоквіта вона пристала до нього?

Приплив відступав і виднілися уламки, що за якихось сто кроків звідси пливли за течією в жовтуватому післяобідньому світлі в напрямку річкової брами. Дати мертвому злодію до них приєднатися було справою однієї миті. Навіть якщо його пізніше знайдуть, це навряд чи викличе яку-небудь реакцію. Та й акули в Анху звикли до постійних і ґрунтовних трапез.

Буйвітер дивився, як тіло віддаляється, й обдумував свій наступний крок. Скриня, ймовірно, зможе плисти. Усе, що йому потрібно було зробити — це зачекати до сутінку, а тоді податися собі разом із відпливом. Далі за течією було безліч диких місцин, де він би міг зійти на берег, а тоді... Ну, якщо патрицій справді розіслав про нього вість, тоді зміна одягу та гоління мали би владнати цю проблему. У будь-якому разі існували інші землі, а він мав дар до мов. Хай-но він лише дістанеться Химери чи Гоніму, чи Екалпону, тоді вже й півтузіня армій не зможуть його повернути. А потім — багатство, затишок, безпека...

Була, звісно ж, проблема з Двоквітом.

Буйвітер собі дозволив на мить засумувати.

— Могло бути гірше, — сказав він наостанок. — То міг бути я.

Рухнувшись, він відчув, що його мантия нібито за щось зачепилася. Витягнувши шию, він побачив, що за край мантиї міцно вхопилася ляда Скрині.

— А, Ґорфал, — вдоволено сказав патрицій. — Заходь. Сідай. Може, тебе на зацукровану морську зірку розчавити?

— Я у Вашому розпорядженні, пане, — спокійно відповів старий. — Залиште, можливо, на

консервовані голкошкірі.

Патрицій знизав плечима і вказав на сувій, що лежав на столі.

— Прочитай це, — сказав він.

Ґорфал узяв пергамент і ледь підняв одну брову, коли побачив знайомий знак Золотої Імперії. Якусь хвилину він мовчки читав, а тоді перевернув сувій, щоби придивитися до печатки на звороті.

— Відомо, що ти вивчав імперські справи, — сказав патрицій. — Ти можеш оце пояснити?

— Стосовно справ Імперії, то знання полягає не так у тому, щоби відмічати окремі події, як у тому, аби вивчати певний склад розуму, — відповів старий дипломат. — Цей лист доволі цікавий, але нічого незвичного в ньому немає.

— Нині вранці імператор дав наказ... — патрицій дозволив собі нахмуритися. — Дав мені наказ, Ґорфале, захищати цього Двоквіта. А тепер, схоже, я маю його вбити. Тебе це не дивує?

— Ні. Імператор просто хлопчисько. Він ідеаліст. Затятий. Бог для свого народу. Цей післяобідній лист, якщо лиш я не помиляюся, прийшов від Дев'яти Обертальних Дзеркал, великого візира. Він постарів за час служби в кількох імператорів. Вони для нього як необхідний, але дратівливий чинник успішного керування імперією. Він не любить неординарності. Імперія була збудована саме на впорядкованості. Ось його бачення.

— Починаю розуміти... — сказав патрицій.

— Аякже, — посміхнувся в бороду Ґорфал. — Цей мандрівник — неординарність. Прислухавшись до бажань свого володаря, Дев'ять Обертальних Дзеркал міг, на моє переконання, дати свої розпорядження з тією метою, щоб один мандрівник не повернувся додому й так, можливо, не приніс недугу невдоволення. Імперія любить, аби люди були там, де їм призначено. Тож тим більше вигідно, якщо цей Двоквіт пропаде в якійсь варварській землі. Тобто тут, пане.

— І що порадиш? — мовив патрицій.

Ґорфал знизав плечима.

— Просто нічого не робити. Проблеми вирішаться самі собою. Хоча, — задумливо почухав він вухо, — можливо, Спілка вбивць...?

— О, так, — сказав патрицій. — Спілка вбивць. Хто зараз у них головує?

— Злорф М'якоступ, пане.

— Погомони з ним, гаразд?

— Аякже, пане.

Патрицій кивнув. Те все було для нього, наче полегшення. Він погоджувався з Дев'ятьма Обертальними Дзеркалами: життя й так складне, людям слід бути там, де їм призначено.

Над Пласким світом сяяли яскраві сузір'я. Торговці один за одним зачиняли свої крамниці, а кишенькові крадії, злодії, шльондри, фокусники, рецидивісти та кватирники якраз прокидалися і снідали. Чарівники взялися до своїх багатовимірних справ. Побачили нині сходження двох могутніх планет — і вже над Чарівницьким кварталом аж задиміло від поспішних заклинань.

— Слухай, — сказав Буйвітер, — так нічого не вийде.

Він повільно просувався боком. Скриня невідступно рухалася за ним, погрожуючи напіввідчиненим віком. Буйвітер коротко подумав про відчайдушний рятівний стрибок. Віко очікувально клацнуло. Так чи інакше, сказав він собі завмираючи в серці, та бісова штука однаково піде за ним далі. У неї був упертий вигляд. Навіть якщо йому вдасться добути коня, то мав велику підозру, що й у такому разі Скриня буде йти за ним своїм ходом. Безкінечно. Перепливаючи ріки й океани. Повільно наздоганяючи його щоночі, тоді як сам він буде змушений зупинитися, щоби поспати. А тоді, по кількох роках, у якомусь чужоземному місті він одного разу почує, як до нього наближаються сотні малесеньких ніжок...

— Ти не до того чіпляєшся! — простогнав Буйвітер. — Я не винен! Я його не викрадав!

Скриня злегка посунулася вперед. Тепер між річкою та п'ятами чарівника залишалася тільки вузька смужка брудного пірса. Проблиск передбачливості сказав йому, що скриня плаває швидше, ніж він. Буйвітер намагався не уявляти, як він буде тонути в Анху.

— Вона ж не зупиниться, доки ти не здасися, — безцеремонно озвався дрібний голосок.

Буйвітер глянув на образопис, який і досі висів у нього на шиї. Його дверцята були відчинені, а зсередини визирав гомункул, який кутив люльку й весело спостерігав за тим, що відбувається.

— Хоч тебе зі собою заберу, — процідив крізь зуби Буйвітер.

Чортик вийняв з рота люльку.

— Що ти сказав? — перепитав він.

— Сказав, що тебе зі собою заберу, трясця!

— Та будь ласка. — Чортик промовисто поплескав бік коробки: — Побачимо, хто перший потоне.

Скрина позіхнула й підсунулася ще на дрібку ближче.

— Ну, гаразд, — дратівливо сказав Буйвітер. — Але мусиш дати мені час подумати.

Скрина повільно відступила. Буйвітер обережно перебрався на порівняно безпечну ділянку і всівся спиною до стіни. Через річку сяяли вогні міста Анх.

— Ти ж чарівник, — промовив чортик-малювальник. — Ти вигадася, як його знайти.

— Не дуже я чарівник, на жаль.

— Можна просто кидатися на всіх поспіль і перетворювати їх на хробаків, — підбадьорливо додав чортик не звертаючи увагу на останнє зауваження.

— Ні. Перетворення на тварин — заклинання восьмого рівня. Я ж навіть не довчився. Знаю лиш одне заклинання.

— Ну, і вистачить.

— Навряд, — безнадійно промовив Буйвітер.

— А що воно робить?

— Не можу тобі сказати. Узагалі не хочу про це говорити. Але якщо відверто, — зітхнув він, — жодне заклинання не дає великої користі. Потрібно три місяці, щоби відкласти в пам'яті бодай найпростіше, а потім, коли ти ним скористався, бух! — і нема його. Ось що тупо в магії взагалі. Витрачаєш спершу двадцять років на те, щоби вивчити заклинання, яке приносить тобі до спальні голих дівчат, а потім ти вже настільки отруєний ртутними випарами і сліпий від читання старих ґриморій, що навіть не пам'ятаєш, що далі робити.

— Я про таке й не думав, — сказав чортик.

— Слухай... недобре все це. Коли Двоквіт сказав, що в імперії є ліпший вид магії, то я подумав... подумав...

Чортик очікувально подивився на нього. Буйвітер лайнувся.

— Ну, якщо вже так хочеш знати, то я гадав, що він має на увазі не чари. Не такі ж.

— А на що ти сподівався?

Буйвітер похнюпився.

— Не знаю, — сказав він. — На кращий підхід, мабуть. Щось мудре. Якби... блискавку припрягти абощо.

Чортик кинув на нього лагідний, але жалісливий погляд.

— Блискавки — це списи, які шпурляють грозові велетні, коли б'ються між собою, — м'яко промовив він. — Відомий метеорологічний факт. Блискавку тут ніяк не запряжеш.

— Знаю, — нещасним тоном відповів Буйвітер. — То, звісно, і є недоліком цього аргументу.

Чортик кивнув і зник у глибині опису. За кілька хвилин Буйвітер відчув запах смаженого бочка. Коли вже несла було терпіти спазми в шлунку, затарабанив по коробочці. Чортик з'явився знову.

— Я міркував над твоїми словами, — сказав він, перш ніж Буйвітер устиг розтулити рота. — Навіть якби ти зміг запрягти блискавку, як змусиш її слухатися упряжі?

— Що ти таке варнякаєш?

— Про блискавку. Вона ж рухається лише вгору і вниз. Тобі ж треба, щоби вона рухалася поземо, а не вгору-вниз. У будь-якому разі вона, мабуть, пропалить упряж.

— Та чхати на блискавку! Як я можу думати на порожній шлунок?

— То поїж чогось. Логічно ж.

— Як? Щойно зарухаюся, як той клятий ящик наставляє на мене свої завіси!

Скрина ж, наче за командою, широко роззявилася.

— Бач?

— Вона не збирається тебе кусати, — сказав чортик. — У ній є їжа. Яка їй користь із тебе голодного?

Буйвітер зазирнув у темну схованку Скрині. Поміж купи коробочок та мішечків золота там і справді було кілька пляшок та щось загорнуте в просякнутий олією папір. Цинічно засміявшись, чарівник понипав закинутим пірсом і нарешті знайшов шматок деревини потрібної довжини. Якомога делікатніше він устроїв його між днищем і віком та й вийняв

один із пласких пакунків. У них були галети, які виявилися твердими, мов діамантове дерево.

— А хай тобі грець, — пробурмотів Буйвітер хапаючись за зуби.

— То дорожні травні галети капітана Восьмипантера, — озвався чортик з отвору у своїй коробці. — Урятували не одне життя в морі, що правда — то правда.

— Ну аякже. Їх використовують як пліт чи просто кидають ними в акул і дивляться, як ті тонуть? А в пляшках що? Отрута?

— Вода.

— Але ж тут скрізь є вода! Нащо йому везти зі собою воду?

— Через довіру.

— Довіру?

— Так. Ось чого він не мав, до тутешньої води. Розумієш?

Буйвітер відкоркував пляшку. Рідина в ній цілком могла бути водою. Ніяка на смак, без жодних ознак життя.

— Ні смаку, ні запаху, — пробурмотів чарівник. Скриня тихенько скрипнула повертаючи до себе увагу. З лінивим виразом умисної загрози вона повільно зачинила віко, розкришивши при цьому імпровізований клин, як простий сухар.

— Гаразд, гаразд, — сказав Буйвітер. — Я думаю.

Імор мешкав у похилій вежі на розі Паморозної вулиці й Морозного провулку. Була північ, і самотній охоронець, прихилившись у тіні, дивився на сполучені планети та знічев'я гадав собі, які зміни в його долі вони провіщають.

Почувся тихесенький звук, немовби комар гикнув.

Охоронець провів поглядом по безлюдній вулиці й раптом зауважив у грязюці за кілька кроків від себе щось, що відбивало місячне сяйво. Він підняв ту річ. Під світлом місяця блиснуло золото. Ошелешений охоронець різко увібрав у себе повітря, та так голосно, що цей звук ледь не відлунив вулицею.

І знову почувся тихенький звук, і ще одна монета покотилася в рів на іншому боці вулиці.

Доки той її підбирав, неподалік гулькнула й закружляла ще одна. Чоловік пригадав собі, як

казали, що золото утворюється з кристалізованого саява зірок. Досі йому не вірилось, що така важка річ, як золото, могла справді падати з неба.

Коли він підійшов до входу в протилежний провулок, дзенькнуло ще кілька. Золота ще було в торбі — його там було ще до біса — і Буйвітер з усією силою гепнув охоронця тією торбою по голові.

Коли чоловік очуняв, то перше, що побачив, це шалені очі чарівника, який загрозово спрямував до його шиї меч. А в темряві щось стиснуло ногу.

Це стискання було таким, що давало зрозуміти: той, хто стискає, за бажанням може стиснути й набагато сильніше.

— Де він, той багатий іноземець? — просичав чарівник. — Рухом!

— Що мене тримає за ногу? — промовив охоронець нажаханим голосом. Він спробував викрутитися.

Стискання посилювалось.

— Ліпше тобі не знати, — відповів Буйвітер. — Прошу не відволікатися. Де іноземець?

— Тут нема. Його тримають у Грубаня. Усі його шукають! А ти ж Буйвітер, так? Той ящик... Це той ящик, що кусає людей. Ні-ні-ні... Будь лаааскаааа...

Буйвітер пішов. Охоронець відчув, як невидимий стискач ноги послабив свою — як він уже почав був боятися, нелюдську — хапку. А потім, коли схотів підвестися, на нього з темряви налетіло щось велике, чотирикутне й важке та помчало далі за чарівником. Щось із сотнями маленьких ніжок.

Маючи зі собою лише саморобного розмовника, Двоквіт намагався пояснити Грубаневі таємниці страх-у-ванні. Товстий шинкар уважно слухав, а його маленькі чорні очі блищали. З іншого краю столу Імор весело спостерігав за цим, час-від-часу підгодовуючи одного зі своїх круків залишками з тарілки. Біля нього туди-сюди сновигав Візель.

— Ти занадто переймаєшся, — мовив Імор, не зводячи очей із двох чоловіків навпроти. — Кажу тобі, Стрене. Хто насмілиться напасти на нас тут? А той паскудний чарівник прийде. Він надто боягузливий, аби не прийти. І спробує торгуватися. І він буде наш. І золото. І скриня.

Одне око Візеля блиснуло й він розтиснув кулак у чорній рукавичці.

— Хто би подумав, що на диску є так багато груші премудрої? — сказав він. — Звідки ми

могли знати?

— Не переймайся так, Стрене. Я певний, що цього разу ти краще впораєшся, — лагідно промовив Імор.

Заступник фиркнув із відразою і пішов приміщенням, чіпляючись до своїх людей. Імор продовжив спостерігати за туристом.

Дивно, але маленький чоловік, схоже, не розумів серйозності своєї ситуації. Імор вже не раз бачив, як той оглядав кімнату із виразом глибокого задоволення на обличчі, дуже довго розмовляв із Грубанем, а ще він помітив, як із рук у руки перейшов клаптик паперу, а Грубань дав іноземцю кілька монет. Це було дивно. Коли Грубань підвівся та прошкандибав біля Іморового стільця, рука ватажка злодіїв вистрелила, мов сталеві пружина, і схопила товстуна за фартух.

— І що то там таке було, друзяко? — тихо запитав ватаг.

— Н-нічого, Іморе. Просто собі особисті справи.

— Поміж друзями немає таємниць, Грубаню.

— Йоой. Ну, я сам щодо цього не певний, правду кажучи. Це ніби спір, заклад, розумієш? — схвильовано мовив шинкар. — Страх-у-ванні воно зветься. Це ніби заклад, що «Репнутий барабан» не згорить.

Імор дивився йому в очі, доки Грубань через страх і збентеження не сіпнувся. Тоді очільник злодіїв засміявся.

— Ця хробачлива купа деревини? — сказав Імор. — Він, мабуть, шаленець!

— Так, але шаленець із грошима. Він каже, що зараз має... не пригадую слово, починається на «П», так ще називають частку грошей... Словом, люди, на котрих він працює в Агатійській імперії, заплатять. Якщо «Репнутий барабан» згорить. Не те, щоб я на це сподівався. Що він згорить. «Репнутий барабан», тобто. Я маю на увазі, він мені, немов дім, той «Барабан»...

— А ти не зовсім дурний, еге ж? — мовив Імор і відштовхнув шинкаря.

Двері, грюкнувши завісами, різко відчинилися й ударилися об стіну.

— Агов, то мої двері! — крикнув Грубань. Ураз до нього дійшло, хто стоїть на сходах, і лиш устиг пригнутися за столик, як короткий чорний дротик пролетів кімнатою й устромився в дерев'яну поверхню позаду.

Імор повільно простягнув руку й налив собі ще кухоль пива.

— Не приєднаєшся, Злорфе? — спокійно промовив він. — І сховай того меча, Стрене. Злорф М'якоступ наш друг.

Очільник Спілки вбивць спритним рухом крутонув свою духову трубку та миттю заховав її до кобури.

— Стрене! — сказав Імор.

Одягнутий у чорне злодій зашипів і сховав меча до піхов. Та руку тримав на ефесі й не зводив очей з убивці.

Це було нелегко. Підвищення у Спілці вбивць відбувалося за змагальним принципом, і практика була найважливішою — власне, основною — складовою. Тому широке чесне обличчя Злорфа являло собою сукупність безлічі шрамів (результат багатьох сутичок). Та воно, ймовірно, й без того ніколи не було приємним: кажуть, що Злорф обрав професію, у котрій темні каптури, плащі та нічні скрадання були великою її частиною, бо серед його предків були тролі, що боялися сонячного світла. Ті, хто висловлював це міркування так, що Злорф міг це почути, зазвичай несли свої вуха додому в шапці.

Він спустився сходами, а за ним кілька вбивць. Підійшовши впритул до Імора, промовив:

— Я прийшов по туриста.

— Це тебе взагалі стосується, Злорфе?

— Так. Ґрінґо, Урмонде, берить його.

Двійко вбивць ступили крок уперед. Та перед ними опинився Стрен, його меч наче нізвідки з'явився за дюйм від їхніх горлянок.

— Можливо, мені вдасться вбити лиш одного з вас, — пробурмотів він, — та раджу запитати себе, кого саме?

— Поглянь угору, Злорфе, — сказав Імор.

Із п'ятьми поміж кроквами спозирав ряд жовтих лиховісних очей.

— Ще крок і ви підете звідси з меншою кількістю очей, аніж коли прийшли, — промовив ватажок злодіїв. — Тож сядь і випий, Злорфе, та поговорімо про це, як розумні люди. Я думав, ми дійшли згоди. Ти не грабуєш — я не вбиваю. Не за гроші, тобто, — додав він після паузи.

Злорф узяв запропоноване пиво.

— І що? — сказав він. — Я його вб'ю. Тоді ти його пограбуєш. Це отой кумедний парубійко?

— Так.

Злорф пильно подивився на Двоквіта, котрий радісно йому всміхався.

Очільник убивць потис плечима. Він рідко гаяв час на роздуми, чому одні люди хочуть смерті інших. Таке було життя.

— Можу запитати, хто твій клієнт? — мовив Імор.

Злорф підняв руку.

— Прошу тебе! — запротестував він. — Професійний етикет.

— Звісно. До речі...

— Так?

— Здається, у мене зовні є кілька вартових...

— Було.

— І ще кілька у дверях через дорогу...

— Колись.

— І двоє лучників на даху.

Нотка сумніву майнула на обличчі Злорфа, немов останній промінь світла на погано зораному полі. Нараз розчахнулися двері, сильно вдаривши вбивцю, котрий стояв поряд них.

— Не робіть так! — заверещав Грубань з-під столу.

Злорф та Імор підвели погляди на постать у дверях. Вона була товста, низенька та багато вбрана. Дуже багато вбрана. За нею виднілося кілька високих і кремезних постатей. Дуже кремезних і загрозливих.

— Хто це? — спитав Злорф.

— Я його знаю, — сказав Імор. — Він зветься Рерпф. Тримає шинок «Скрипучий таріль» біля Латунного мосту. Стрене, прибори його.

Рерпф здійняв обцяцьковану перснями руку. Стрен Візель завагався на півдорозі до дверей, бо кілька дуже великих тролів пірнули попід дверне склепіння та стали по обидва боки товстуну, кліпаючи від світла. У передпліччях, немов мішки з борошном, здіймалися м'язи розміром із диню. Кожен троль тримав двосічну сокиру. Між великим пальцем і вказівним.

Грубань вилетів зі схованки, його обличчя було пройняте гнівом.

— Геть! — закричав він. — Заберіть цих тролів звідси!

Ніхто не ворухнувся. У кімнаті раптом запала тиша.

Грубань швидко роззирнувся. До нього почало доходити, що він сказав і кому. Тихе скиглення мимоволі зірвалося з його вуст. Він добрався до входу в підвал якраз у ту мить, коли один із тролів лінивим помахом однієї дебелої руки відправив свою сокиру в політ через усю кімнату. Грюкання дверей та їх подальше розколювання від удару сокири злилися в один звук.

— Чорт забирай! — вигукнув Злорф М'якоступ.

— Чого тобі треба? — спитав Імор.

— Я тут від імені Спілки торговців та купців, — виважено промовив Рерпф, — для захисту наших інтересів, так би мовити. Тобто цього чоловічка.

Імор зсунув брови.

— Пробач, — сказав він. — Мені здалося, ти сказав «Спілка торговців»?

— Та купців, — погодився Рерпф. Тепер позаду нього виднілося більше тролів і ще декілька людей, котрих Імор ледь упізнавав. Можливо, він їх бачив за прилавками й барами. Зазвичай це непоказні особи — легко їх проігнорувати, легко їх забути. Десь у глибині душі зростало погане передчуття. Він думав, як так могло статися, що, так би мовити, лис постав перед розлюченою вівцею. Ба більше, вівцею, котра могла собі дозволити найняти вовків.

— І скільки ця... «Спілка»... існує, можна поцікавитись? — промовив Імор.

— Від нинішнього обіду, — відповів Рерпф. — Я віце-керівник у справах туризму, якщо хочеш знати.

— Що таке той туризм, про який ти говориш?

— Еє... ми не дуже впевнені... — сказав Рерпф.

Із-за його плеча висунув голову якийсь старий бородань і крекнув:

— Говорячи від імені торговців вином міста Морпорка, туризм означає бізнес, тямийш?

— Ну? — холодно мовив Імор.

— Ну, — сказав Рерпф, — ми захищаємо наші інтереси, як я й сказав.

— Злодіїв ГЕТЬ, злодіїв ГЕТЬ! — гелготав його старший товариш. Дехто підхопив те скандування. Злорф усміхнувся.

— І вбивць також, — скандував старий. Злорф загарчав.

— Усе логічно, — сказав Рерпф. — Скрізь грабунки й убивства. Яке враження матимуть відвідувачі? Їдеш так далеко, щоби побачити наше прекрасне місто з його багатьма історичними та суспільними цікавинками, а ще оригінальними звичаями, — натомість же опиняєшся мертвий десь у провулку або ж, як воно бува, пливеш униз Анхом. І як ти розкажеш усім своїм друзям, що прекрасно проводиш час? Будьмо чесними, вам треба йти в ногу з часом.

Злорф та Імор подивилися одне на одного.

— Треба, так? — сказав Імор.

— То рухаймось, брате, — погодився Злорф. Одним рухом він підніс трубку до рота і в напрямку найближчого троля шухнув дротик. Той крутнувся й пожбурих свою сокиру, котра промайнула над головою вбивці та встрягла в нещасливого злодія позаду нього.

Рерпф пригнувся, а троль за його спиною підняв свого величезного залізного арбалета й вистрелив снаряд розміром зі спис у найближчого вбивцю. Та й почалося...

Раніше вже згадувалося, що ті, хто є чутливими до випромінювань глибокого октарину — восьмого кольору, пігменту уяви — можуть бачити таке, що невидиме для інших.

Отож якраз Буйвітер, поспішаючи крізь людні, освітлені спалахами вечірні базари Морпорку, та зі Скринею, що тарабанилася позаду, штовхнув високу темну постать. Він повернувся, щоби викрикнути кілька відповідних проклять, і побачив Смерть.

Це певно був Смерть. Більше ніхто не ходив із пустими очищами і, звісно ж, прикметна коса на плечі. Доки Буйвітер із жахом дивився поперед себе, закохана парочка, сміючись із якогось свого жарту, пройшла прямо крізь цю мару, навіть нічого не помітивши.

Смерть мав неабияк здивований вигляд, наскільки це можливо з обличчям без жодних рухомих рис.

— БУЙВІТЕР? — мовив Смерть, голосом таким же низьким та важким, як грюкання свинцевих ляд глибоко під землею.

— Мм, — сказав Буйвітер, намагаючись відійти подалі від того безокого погляду.

— АЛЕ ЧОМУ ТИ ТУТ? — (Бах-бах! — загриміли ляди гробниць у повних червів цитаделях під старими горами...)

— Мм, а чому ні? — відповів Буйвітер. — Як би там не було, певний, у тебе купа справ, тому якщо лиш...

— Я БУВ ЗДИВОВАНИЙ, ЩО ТИ НАШТОВХНУВСЯ НА МЕНЕ, БУЙВІТРЕ. БО Ж У МЕНЕ ПРИЗНАЧЕНА ЗУСТРІЧ ІЗ ТОБОЮ ВЛАСНЕ ЦІЄЇ НОЧІ.

— О ні, не...

— АВЖЕЖ, ЩО НАЙБІЛЬШЕ ДОШКУЛЯЄ В УСІЙ ЦІЙ СПРАВІ, ТО ЦЕ ТЕ, ЩО Я СПОДІВАВСЯ ЗУСТРІТИ ТЕБЕ У ПСЕВДОПОЛІСІ.

— Але ж це за п'ятсот миль звідси!

— І НЕ КАЖИ. У СИСТЕМІ ЗНОВУ ЗБІЙ. ТАК І Є, ЯК БАЧУ. СЛУХАЙ, НЕМА ЖОДНОГО ШАНСУ, ЩО ТИ...?

Буйвітер відступив, виставивши руки поперед себе у захисній манері. Продавець засушеної риби з цікавістю спостерігав за цим божевільним.

— Я МОЖУ ПОЗИЧИТИ ДУЖЕ ШВИДКОГО КОНЯ. БУДЕ ЗОВСІМ НЕ БОЛЯЧЕ.

— Ні! — Буйвітер повернувся й побіг. Смерть подивися йому вслід і з гіркотою знизав плечима.

— НУ Й ПІШОВ ТИ, — сказав. Він розвернувся й помітив продавця риби. Загарчавши, Смерть простяг кістяного пальця й зупинив серце чоловіка, та це не принесло йому багато задоволення.

Тоді Смерть згадав, що мало статися пізніше цієї ночі. Було б неправдою сказати, що Смерть усміхнувся, бо в будь-якому разі його обриси були вимушено застигли у постійному вишкірі. Та він замугикав якусь мелодію, веселу, немов чумна яма, і, загаявшись лише, щоби витягти життя зі зустрічної мушки й одну з дев'яти життів із kota, що ховався під прилавком (усі коти здатні бачити в октарині), Смерть розвернувся й вирушив у сторону «Репнутого барабана».

Морпоркська вулиця Коротка фактично є найдовшою в місті. Вулиця Філігранна перетинає її впередній кінець, наче поперечина в букві Т, а «Репнутий барабан» розташований так, що з нього видно її всю вздовж.

У віддаленому кінці Короткої вулиці вигулькнуло щось темне і продовгувате, зі сотнями

тоненьких ніжок, і почали бігти. Спершу воно рухалось незграбною риссю, але вже на половині вулиці помчало зі швидкістю стріли...

А вздовж однієї зі стін «Барабана», за декілька кроків від двох тролів, які охороняли вхід, повільно просувалася темніша тінь. Буйвітер спітнів. Якби вони почули слабке клацання у спеціально наготованих торбинках на його ремені...

Один троль ляпнув другого по плечу; це прозвучало, наче постукування одним каменем по іншому. Вказав на залиту зоряним сяйвом вулицю...

Буйвітер стрімголов вискочив зі свого сховку, обернувся й закинув свою ношу у найближче вікно «Барабана».

Це відбулося на очах у Візеля. Торбина, повільно перекутившись у повітрі, перелетіла через кімнату і гепнулася об край столу. За мить золоті монети покотилися по всій підлозі, вертячись і виблискуючи.

У кімнаті раптом запанувала тиша, лише чулися тоненькі звуки золота та стогін пораних. Лайнувшись, Візель розправився з убивцею, з яким боровся.

— Це пастка! — крикнув він! — Нікому не рухатись!

Три десятки чоловіків і тузін тролів, що кинулися до підлоги, ураз застигли.

Далі, уже втретє, розчахнулися двері. Крізь них влетіло двоє тролів, одразу щільно зачинили їх за собою, засунули важкий засув і втекли вниз по сходах.

Іззовні все голосніше долидало тупотіння ніг. Двері знову відчинилися, на цей раз уже востаннє. Власне, вони вибухнули. Великий дерев'яний засув відкинуло через усю кімнату; не витримав і одвірок. Двері й одвірок приземлилися на стіл, який розлетівся на друзки. Саме тоді застиглі бійці зауважили, що серед груді дерева щось є. Виявилося, це коробка, яка яро струшувала зі себе залишки розтрощеної деревини.

У зруйнованому дверному отворі з'явився Буйвітер і метнув чергову золоту гранату. Вона вдарилась об стіну й розсипалася золотим дощем.

Унизу в підвалі Грубань зиркнув догори, щось пробурмотів сам до себе і продовжив свою роботу. Увесь його вертозим'яний запас свічок уже був розкиданий по підлозі та змішаний із трісками. Тепер він вертів бочку з оливою.

— Страх-у-ванні, — пробурмотів він.

Олива розлилась і закрутилася потічком навколо його ніг.

Візель з лютим виразом на обличчі помчав до дверей. Буйвітер добре прицілився і мішечком зі золотом влучив злодію прями́сінько в груди. Проте Імор гукнув і звинувачувально тицьнув пальцем. Зі свого сідала серед балок зірвався крук і, блиснувши розчепіреними пазурами, шугонув на чарівника.

Не долетів. Десь на півшляху з купи друзок виплигнула Скриня, на мить роззявилася на льоту й захряснулася знову.

Вона м'яко приземлилася. Буйвітер помітив, що віко знову прочинилося, ледь-ледь. Звідти висунувся довгий, мов лопата, і червонючий, мов буряк, язик та злизав декілька опалих пір'їн.

Тут же зі стелі впала величезна колесоподібна люстра й кімната занурилась у морок. Буйвітер присів і, неначе пружина, підстрибнув на місці, ухопився за балку й, дивуючись власній силі, розмахом підняв себе в порівнянну безпеку піддашся.

— Захопливо, правда ж? — пролунав голос прями́сінько біля його вуха.

Унизу злодії, убивці, тролі й торговці — усі майже одночасно зрозуміли, що перебувають у кімнаті, підлога якої підступно всипана золотими монетами, а серед грізних фігур у напівтемряві є щось неймовірно жахливе. Усі як один кинулися до дверей, але в кожного було своє уявлення, де вони розташовані.

Понад тим безладом угор Буйвітер витріщився на Двовквіта.

— Це ти відрізав люстру? — прошипів він.

— Так.

— Як ти тут опинився?

— Я подумав, що краще мені не плутатись під ногами.

Буйвітер задумався. Йому нічого було відповісти.

Двовквіт додав:

— Справжнє бойовище! Ще краще, ніж усе, що я собі уявляв! Гадаєш, треба їм подякувати? Чи це все ти влаштував?

Чарівник незворушно глянув на нього.

— Гадаю, нам треба спуститись униз, — сказав він глухо. — Усі розбіглися.

Він потягнув Двоквіта через засмічену підлогу вгору сходами. Коли вони вихопилися, ніч уже добігала кінця. Ще зоріло кілька зірок, але місяць уже заходив, а докрайово виднілось слабке сіре світіння. Однак головне — вулиця була безлюдна.

Буйвітер прийняв.

— Відчуваєш запах оливи? — запитав він.

Із тіні враз з'явився Візель і підніжкою збив його з ніг.

На горішній сходинці підвалу Грубань став навколішки й намацав коробку зі сірниками. Вона була вогка.

— Я вб'ю цього котяру, — пробурмотів він і навпомацки почав шукати інші сірники, які зазвичай лежали на відкосі край дверей. Їх там не було. Грубань вилаявся.

У повітрі біля нього повис запалений ґнотик.

— ОСЬ, ВІЗЬМИ.

— Дякую, — відповів Грубань.

— ТА НЕМА ЗА ЩО.

Грубань приготувався кинути ґніт униз. Його рука застигла в повітрі. Він глянув на вогник і нахмурився. Тоді підняв його, щоб освітити приміщення. Ґніт не давав багато світла, але освітив постать у темряві...

— О, ні, — видихнув Грубань.

— О ТАК, — відповів Смерть.

Буйвітер покотився.

Мигцем він подумав, що Візель проткне його на місці. Але все було ще гірше. Візель чекав, доки Буйвітер підведеться.

— Бачу, маєш меч, чарівнику, — спокійно мовив він. — Сподіваюсь, ти піднімешся і покажеш, як вправно ним користуєшся.

Буйвітер якомога повільніше піднявся й витягнув з-за паска свій короткий меч, котрий відібрав ув охоронця декілька годин — мов сто років — тому. То була коротка тупа пародія, як порівняти з тонкою, як волосинка, рапірою Візеля.

— Але я не вмію битись мечем, — застогнав чарівник.

— То й добре.

— А ти знаєш, що чарівника неможливо вбити холодною зброєю? — розпачливо сказав Буйвітер.

Візель холодно всміхнувся.

— Чув. Із нетерпінням чекаю, щоби перевірити це.

Він зробив випад. Буйвітер якимсь щастям відбив атаку, від шоку відсмикнув руку, так випадково відбивши й другий удар, а третій — простромив йому робу на рівні серця.

Щось дзенькнуло.

Переможний крик застряг у горлі Візеля. Він висмикнув меча і знову тицьнув ним у чарівника, який задерев'янів від жаху та відчуття провини. Знову пролунав дзвін, і з роздертої мантиї чарівника посипалися золоті монети.

— То в тебе золото тече замість крові? — прошипів Візель. — Цікаво, а у твоїй кудлатій борідці ти також наховав монет, паскуднику?

Тільки-но він замахнувся для останнього удару, неясна заграва, що розросталася у дверях «Репнутого барабану», замиготіла, потьмяніла і виверглася ревучою вогняною кулею, яка рознесла стіни, підкинула дах на сто кроків у повітря, прориваючись через нього та випльовуючи розпечені до червоного шматки черепиці.

Візель очманіло втупився в шалене полум'я. А чарівник пірнув під озброєну руку злодія, потягнувши за собою свій меч та при цьому описав ним таку напрочуд незграбну дугу, що вдарив супротивника ефесом і зброя вилетіла Буйвітру з рук. Під дощем з іскор та спломенілих крапель оливи Візель сягнув і вхопив Буйвітра руками за шию, опускаючи його долі.

— Це все ти! — прокричав він. — Ти і твій клятий ящик.

Його великий палець намацав трахею чарівника. «Ось і все, — подумав Буйвітер. — Куди б я не відправився, там не буде гірше, ніж тут...»

— Перепрошую, — сказав Двоквіт.

Буйвітер відчув послаблення хапки. Візель помаленьку піднімався з виразом абсолютної ненависті на обличчі.

На чарівника посипалися жаринки. Він швиденько обтрусився й підвівся. Двоквіт стояв позаду Візеля і вістрям його ж власного, гострого, як шило, клинка торкався спини злодюжки. Буйвітер примружився. Він покопирсався в мантиї і витягнув щось, затиснуте в кулаці.

— Не рухайся, — мовив він.

— Я все правильно роблю? — стривожився Двоквіт.

— Він каже, що лише один рух — і він проткне твою печінку, — вільно переклав Буйвітер.

— Сумніваюся — сказав Візель.

— Закладемось?

— Ні!

Тільки-но Візель сіпнувся, щоб обернутися до туриста, Буйвітер раптово кинувся вперед і зарядив злодієві в щелепу. Той здивовано поглянув і тихо повалився в бруд.

Чарівник розтиснув кулак, що нив від удару, і валик золотих монет вислизнув з його тремтячих пальців.

Поглянув на лежачого злодія.

— Так тобі й треба, — видихнув він.

Чарівник закинув голову догори і загорланив, бо йому за комір потрапили жаринки. Полум'я уже перекинулось на дахи протилежного боку вулиці. Люди навколо поспіхом викидали свої пожитки через вікна та рятували коней із задимлених стаєнь. Ще один вибух із розпеченого вулкану, яким став «Барабан», відправив у політ над головами цілий мармуровий камін.

— Назадні ворота найближче звідси! — Буйвітер перекричав гуркіт балок, що валилися. — Бігом!

Незважаючи на пручання Двоквіта, маг схопив його за руку й потягнув за собою вулицею.

— Моя скриня!

— До біса скриню. Постій тут ще трохи і відправишся туди, де вже нічого не буде потрібно. Гайда! — закричав Буйвітер.

Вони проштовхувались крізь натовп переляканих людей, які квапилися покинути це місце.

Чарівник жадібно ковтав холодне ранкове повітря. Щось непокоїло його.

— Адже всі свічки загасли, — промовив він. — Як же тоді спалахнув «Барабан»?

— Не знаю, — простогнав Двоквіт. — Це жахливо, Буйвітре. Ми ще й так добре поладнали.

Буйвітер від здивування різко зупинився, що аж якийсь утікач налетів на нього і відскочив, сиплячи прокльони.

— Поладнали?

— Так, чудові парубки. Я гадав, що мова може стати перепону, але вони так прагнули, щоби я приєднався до них, не хотіли чути жодних відмовок... Я ще подумав, які приязні люди...

Буйвітер вже розтулив рота, аби заперечити йому, але одразу збагнув, що не знає з чого почати.

— Це стане ударом для старого Грубаня, — продовжив Двоквіт. — Усе ж він був мудрим. У мене зберігся той райну, який він заплатив як страхову премію.

Буйвітер не знав, що означає слово «премія», але швидко второпав, про що мова.

— Ти робив страх-у-ванні для «Барабана»? — спитав він. — Ти заклався з Грубанем на те, що будівля не загориться?

— Саме так. Стандартна сума. Двісті райну. А чого ти питаєш?

Буйвітер обернувся й глянув на полум'я, яке підбиралося все ближче, і поміркував, скільки Анх-Морпорку можна було би купити за двісті райну. Досить великий шмат міста, вочевидь. Та лиш не тепер, коли полум'я пожирає все... Він глипнув на туриста...

— Ти... — почав він, шукаючи в пам'яті найгірше слово в тробській мові; проте щасливі маленькі тробійці не вміли міцно лаятись.

— Ти, — повторив він. Ще хтось поспіхом налетів на нього, ледь не зачепивши лезом, що стирчало. Тут замордоханий Буйвітер зірвався.

— Ах ти ж (той, хто з мідним кільцем у носі стоїть у тазику на вершині гори Раруаруа під час сильної грози та кричить, що Алоура, богиня блискавок, схожа на хворобливо покручений корінь улоруа!)

— Я ПРОСТО РОБЛЮ СВОЮ РОБОТУ, — відповіла постать відходячи.

Кожне слово падало, як важелезна мармурова плита; окрім того Буйвітер був упевнений, що він єдиний, хто чує їх.

Він знову схопив Двоквіта.

— Забираймося звідси! — запропонував він.

Один цікавий побічний ефект пожежі в Анх-Морпорку, пов'язаний із полісом страх-у-ванні, залишив місто через зруйнований дах «Репнутого барабана». Гаряче повітря піднесло його високо в атмосферу Плаского світу, а приземлило за кілька днів та кілька тисяч миль на кущик улоруа на Тробських островах. Прості, життєрадісні острів'яни згодом стали поклонятися йому, як богу, потішаючи тим своїх більш витончених сусідів. На диво кілька наступних років дощі та врожай були надзвичайно щедрі, унаслідок цього на острів була відправлена дослідницька група факультету дрібних релігій Невидимого університету. Їхній висновок був передбачуваний.

Вогонь на крилах вітру посувався з «Барабана» швидше за людину. Дерев'яна конструкція Назадніх воріт вже палала, коли Буйвітер, із розпашілим від полум'я та вкритим бульбашками обличчям, дістався до них. На ту мить він і Двоквіт вже були верхи — роздобути коней не становило проблеми. Хитрий торговець попросив за них у п'ятдесят разів більше вартості, та так і остовпів із роззявленим ротом, коли йому в руку втиснули у тисячу разів більше.

Вони проїхали браму саме тоді, коли перші колоди впали, вибухнувши іскрами. Морпорк уже був полум'яним казаном.

Доки галопували залитою червоним світлом дорогою, Буйвітер спозирнув на свого супутника, котрий саме з усіх сил намагався навчитися їхати верхи.

Хай йому грець, подумалось. Він живий! І я теж. Хто б міг подумати? Може, щось і є в цьому відбитому-звучі-підземних-духів? Важка фраза. Буйвітер намагався скласти язика, щоби вимовити грубі склади цього слова рідною мовою Двоквіта.

— Ехо гномика? — спробував він. — Еко-номіка?

Оце воно. Це звучало так, як треба.

Від останнього охопленого полум'ям району міста, декількасот кроків униз за течією, навдивовижу прямокутний і, очевидно, вельми залитий водою об'єкт торкнувся болота на назадньому березі. У нього миттєво з'явилося безліч ніжок і він задряпався нагору.

Виволокшись на верх берега, Скриня — закіптюжена, заляпана та дуже-дуже зла —

струснулась і зібралася. Тоді жвавою риссю подалася геть, а маленький і неймовірно бридкий бісик, умостившись на ляді, з цікавістю споглядав краєвиди.

Бравд зиркнув на Ласку й підняв брови.

— Ось і все, — мовив Буйвітер. — Скриня наздогнала нас, не питай мене, як. Чи є ще трохи вина?

Ласка взяв до рук порожній бурдюк.

— Гадаю, на нині тобі вина достатньо, — відповів він.

Чоло Бравда зморщилося.

— Золото є золото, — нарешті вимовив він. — Як може людина, що має багато золота, вважати себе бідною? Ти або багатий, або бідний. Це здоровий глузд...

Буйвітер гикнув. Йому було вельми важко дотримуватися здорового глузду.

— Ну, — сказав він, — думаю, що... тобто суть у тому... Ну, ви чули про октирон?

Двійко пригодників кивнули. Дивний веселковий метал був майже настільки ж цінним у землях навколо Круглого моря, як груша премудра, і таким же рідкісним. Власник голки, зробленої з октирону, ніколи не загубиться, адже вона завжди вказує на центр Плаского світу, оскільки вельми чутлива до магічного поля диску; також вона дивовижно зашиває шарпетки.

— Так от, я маю на увазі... розумієте... золото теж має щось на кшталт магічного поля. Такі собі фінансові чари. Ехо гномика, — Буйвітер захихотів.

Ласка встав і потягнувся. Сонце вже давно зійшло, а місто під ними було вкрите туманами й повне смердючих випарів. А ще золота, подумав він. Навіть житель Морпорка за крок від смерті покинув би свої скарби, щоби врятувати власну шкуру. Час іти.

Маленький чоловік, званий Двоквітом, здавалося, спав. Ласка поглянув на нього згори вниз і похитав головою.

— Місто чекає, так чи інакше, — мовив він. — Дякую за цікаву оповідь, чарівниче. Що робитимеш тепер?

Він зиркнув на Скриню, котра миттєво позадкувала й клацнула до нього лядою.

— Ну, зараз жоден корабель не відпливає з міста, — всміхнувся Буйвітер. — Гадаю, ми

поїдемо прибережним шляхом до Квірма. Розумієте, я повинен за ним наглядати. Але подивіться, мені це не вдалося...

— Авжеж, авжеж, — заспокійливо сказав Ласка. Він розвернувся і застрибнув у сідло коня, котрого тримав Бравд. Зовсім скоро двійко героїв під хмарою здавалися тільки цятками, що прямували вниз до чорного, як вуглина, міста.

Буйвітер збараніло втупився на лежачого туриста. На двох лежачих туристів. Приблудна думка, що подорожувала вимірами в пошуках розуму, до якого можна пристати, влізла до мозку чарівника, доки той перебував у такому дещо беззахисному стані.

— От і ще добряча халепа, у котру ти мене втягнув, — простогнав він і заточився.

— Божевільний, — мовив Ласка.

Бравд, що галопував кілька кроків позаду, кивнув.

— Усі чарівники такими стають, — відповів він. — Це від випарів ртуті. Мозок відмирає. А ще гриби.

— Проте... — сказав його товариш. Він дістав із туніки золотий диск на короткому ланцюжку. Бравд підняв брови.

— Чарівник сказав, що маленький чоловічок мав при собі якийсь золотий диск, що показував час, — промовив Ласка.

— Пробуджуєш свою жадібність, друзяко? Ти завжди був пречудовим злодієм, Ласко.

— Так, — скромно погодився Ласка. Він торкнувся кнопки на краю диска і той умить відчинився.

Малюсіньке чортеня, ув'язнене всередині, подивилося вгору зі своєї малесенької рахівниці й нахмурилося.

— Ще десять хвилин до восьмої години, — гаркнуло воно. Кришка з тріском зачинилася, ледь не вдаривши по пальцях Ласку...

Із прокльоном чоловік жбурнув визначальника часу далеко у верес, де він, схоже, вдарився бо камінь. У будь-якому разі коробочка розламалася; яскраво спалахнув октарин і запахло сіркою, а істота зникла у той демонічний вимір, котрий звала домом.

— Навіщо ти це зробив? — запитав Бравд, котрий був надто далеко, аби почути слова.

— Що зробив? — відповів Ласка. — Я нічого не робив. Взагалі нічого не сталося. Уперед — ми марнуємо нагоду!

Бравд кивнув. Разом вони підбатожили своїх коней і поквапилися в напрямку давнього Анха та чесних зачарувань.

Втілення Вісімки

Пролог

У Пласкому світі можна стати свідком набагато захопливіших краєвидів, ніж у тих світах, які збудували Творці з меншою долею уяви, але більш здібні до механіки. Хоча сонце диска є лише невеличким супутником на орбіті, а його протуберанці не вельми більші за крокетні обручі, цей незначний недолік потрібно розглядати в порівнянні з неймовірним видовищем Великої черепахи А'туїн, на чиєму прадавньому і вкритому метеорами панцирі й лежить диск. Інколи, у своїй повільній подорожі берегами вічності, Вона повертає здоровенну голову, щоби клацнути зубами комету, що пролітає повз.

Та, мабуть, найбільш захопливий краєвид із усіх — якби лиш більшість розумів, стикаючись із неохопною безмірністю А'туїн, не відмовлялась у це вірити — це безмежний Закрайспад, де моря диска невпинно вихлюпуються через Край у космос. Або ж Крайвеселка, восьмибарвна світоохопна веселка, що висить у туманному повітрі над Закрайспадом. Восьмим кольором є октарин, спричинений ефектом розсіювання сильного сонячного проміння на потужному магічному полі.

Або, може, знову ж таки, найвеличнішим краєвидом є Центр. Там крізь хмари здіймається шпиль зеленої криги заввишки десять миль, а на його вершечку тримається Дунманіфестин, оселя богів Диску. Самі боги, незважаючи на велич світу внизу, рідко вдоволені. Принизливо знати, що ти є богом світу, котрий існує лише тому, що кожна крива неймовірностей повинна мати завершення; особливо, коли можеш заглядати в інші виміри й бачити світи, Творці котрих мали більше механічного вміння, ніж уяви. Тож не дивно, що боги Диску проводять більше часу за суперечками, аніж у всезнанні.

Саме цього дня Сліпий Іо, котрий завдяки постійній пильності був очільником богів, сидів опершись підборіддям на руку і дивися на ігрову дошку, що лежала перед ним на столі з червоного мармуру. Сліпий Іо своє ім'я отримав за те, що на місці його очей була лише пуста шкіра. Його очі, котрих у нього було неймовірно багато, провадили напівсамостійне життя. Декілька з них саме висіли над столом.

Ігровою дошкою була дбайливо вирізьблена мапа Плаского світу, розділена на квадрати. Декотрі квадрати займали чудово вироблені фігури. Людина тут упізнала би, наприклад, у

двох із них подоба Бравда та Ласки. Інші символізували ще інших героїв та звитяжців, яких на Діску було більш, ніж достатньо. Отож, грали Іо, бог-крокодил Офлер, бог легких вітерців Зефірус, Фатум, а також Панна. Над столом витало відчуття зосередженості, оскільки менш важливих гравців уже було усунуто з гри. Шанс скоро зазнала втрат, загнавши свого героя в дім, повний озброєних ґнолів (результат вдалого кидка Офлера), а незадовго Ніч здав свої фішки, бо начебто мав зустріч із Долею. Декілька менших богів підлетіли й почали підказували гравцям через плече.

Дехто заклався, що наступною дошку покине Панна. Її останній чого-небудь вартий витязь тепер був щіпкою поташу в руїнах досі задимленого Анх-Морпорка. І напевно чи були якісь фігури, котрі вона могла б підвищити до першого рангу.

Сліпий Іо підійняв чашку для кубиків — череп, різні отвори якого були заткані рубінами — і, спостерігаючи за Панною декількома своїми очима, викинув три п'ятірки. Вона всміхнулася. Такою була природа очей Панни: світло-зелені, без рогівок та зіниць, і з унутрішнім сіянням.

У кімнаті панувала тиша, доки вона шукала щось у своїй коробці для фігур. Аж із самого дна вийняла пару, котру встановила на дошку двома рішучими рухами. Усі решта гравців, як один, нахилились уперед, аби їх роздивитися.

— Чафіфник-фигнанець і якийсь кфевк, — мовив бог-крокодил Офлер, йому, як завжди, заважали ікла. — Ой, та нефше! — Одним кігтем він посунув купку білосніжних значків до центру столу.

Панна ледь кивнула. Вона підняла чашку для кубиків і тримала її рівно й непохитно, однак усім богам було чутно, як усередині перекидаються три кубики.

А потім вона викинула їх і кубики застрибали столом.

Шістка. Трійка. П'ятірка.

Проте з п'ятіркою щось відбувалося.

Під тиском випадкових зіткнень декількох мільярдів молекул, кубик перевернувся рогом, крутнувся й упав сімкою.

Сліпий Іо узяв кубик і порахував сторони.

— Годі тобі, — втомлено мовив він, — грай чесно.

Втілення Вісімки

Дорога з Анх-Морпорка до Квірма висотна, білосніжна та звивиста. Це тридцятиліговий шлях із вибоїн та напівприсипаних каменюк, що закручується довкола гір і спадає в прохолодні зелені долини цитрусових дерев, перетинає обплутані ліанами ущелини по риплячих мотузкових мостах і взагалі неймовірно «колоритний». Це було нове слово для чарівника Буйвітра (якого виключили з Невидимого університету). Воно було одним з кількох, яких він набрався після того, як покинув обвуглені руїни Анх-Морпорка. А ще «оригінальний». «Колоритний» означало — вирішив він після того, як уважно оглянув той краєвид, який спонукав Двоквіта вжити це слово, — що круговид страшенно стрімкий. «Оригінальний», вжите для опису села, через яке вони проходили, означало «охоплений пропасницею і розвалений».

Двоквіт був туристом, першим туристом Плаского світу. «Турист», на думку Буйвітра, означало «ідіот».

Їдучи непоквапом на сповненому запахом чебреця та бджолиного дзижчання повітрі, Буйвітер міркував над пережитим за минулі дні. Хоч невеличкий іноземець, безперечно, не дружив із розумом, зате був щедрий і, безсумнівно, ніс у собі менше смертельної загрози, ніж половина тих, із ким чарівникові траплялося зв'язуватися в місті. Буйвітрові він навіть подобався. Не мати симпатії до нього — то як цуценя скривдити.

Зараз Двоквіт вельми зацікавився теорією і практикою чарів.

— Усе це мені здається якимсь... ну... недоладним, — сказав він. — Я завжди думав, що... ну знаєш, що чарівникові лиш досить промовити певні чарівні слова. А не все оце заморочливе запам'ятовування.

Буйвітер сумно погодився. Він спробував пояснити, що чари колись і справді були вільні та неконтрольовані, але Прадавні їх приборкали й змусили підкорятися, зокрема Закону збереження дійсності, а згідно з цим, зусилля, яке потрібно докласти для досягнення певного результату, незалежно від засобів досягнення, має бути однаковим. Простими словами це означало, що, наприклад, створити ілюзію келиха вина порівняно просто, оскільки це потребує лише незначного зміщення світлових потоків. З іншого боку, на те, щоби підняти справжній келих на кілька сажнів угору тільки за допомогою силою думки, потрібно кілька годин послідовного підготування, щоби через простий принцип підйомної сили в самого чарівника мізки через вуха не полізли.

Він також додав, що деякі стародавні чари й досі можна знайти в первозданному стані, і їх можна розпізнати — для обізнаних — за восьмигранною формою, якої вони набрали в кристалічній структурі часопростору. Отож, є такий метал — октирон, наприклад, і газ

октоген. Обидва випромінюють небезпечну кількість первозданної магії.

— Це все страшенно пригнічує, — закінчив чарівник.

— Пригнічує?

Буйвітер повернувся в сідлі й кинув оком на Скриню Двоквіта, яка наразі чимчикувала на своїх маленьких ніжках, час від часу ляпаючи віком за метеликами. Зітхнув.

— Буйвітер думає, що він міг би запрягти блискавку, — сказав чортик-малювалник, який спостерігав за цим дійством із крихітного отвору коробки, що висіла на шиї у Двоквіта. Він цілий ранок провів за малюванням для свого господаря колоритних краєвидів і оригінальних пейзажів, тож йому дозволили перекур.

— Я казав «припрягти» не в значенні «запрягти», — різко мовив Буйвітер. — Я мав на увазі... ну, залучити... Не знаю, не можу підібрати слова. Просто вважаю, що світ мав би бути трохи більш організованим.

— То лиш мрії, — сказав Двоквіт.

— Знаю. У тому й біда, — зітхнув знову Буйвітер. Дуже добре складалася вся розмова про чисту логіку та як Усесвіт керується логікою та рівновагою чисел, але був той простий факт, що диск їхнього світу очевидно перетинав простір на спині велетенської черепахи, а їхні боги мали звичку бити шибки в домах атеїстів.

Раптом почувся тихесенький звук, не гучніший за гул бджіл у розмарині, що ріс край дороги. Здавалося, він був напрочуд кістяного походження, наче котилися черепи чи торохкотіли гральні кубики в чашці. Буйвітер пороззирався. Кругом не було нікого.

Це чомусь його занепокоїло.

Потім повіяв легіт, який за кілька миттєвостей зміцнішав і розійшовся у просторі. Світ після цього зовсім не змінився, окрім хіба кількох цікавих дрібниць. До прикладу, тепер на дорозі стояв п'ятиметровий гірський троль. І неабияк злий. Частково це було через те, що тролі взагалі такі і є, але він був роздратований з тієї причини, що за законами збереження енергії, раптова та миттєва телепортація з його лігва в Раммероркських горах, що за три тисячі миль звідси й тисячу ярдів ближче до Краю, підвищила його внутрішню температуру до небезпечного рівня. Отож, троль вишкірив свої ікла й почав напад.

— Яка чудернацька істота, — зауважив Двоквіт. — А вона небезпечна?

— Тільки для людей! — скрикнув Буйвітер. Він вихопив свій меч і, плавно кинувши його наввимашки, цілковито схибив. Лезо пірнуло у верес обіч стежки.

Пролунав тихенький звук, наче старі зуби закалатали. Клинок ударився об камінь, укритий у тому вересі, й укритий так майстерно, що можна було подумати, наче якусь мить тому його тут і зовсім не було. Меч вигулькнув, як той лосось у стрибку, і, відбиваючись рикошетом, глибоко встромився в сірий карк троля.

Тварюка гарикнула й одним помахом кігтя розсікла бік Двоквітовому коневі, який із голосним іржанням кинувся поміж дерев на узбіччі. Троль крутнувся й потягнувся до Буйвітра.

А тоді його гальмувата нервова система сповістила, що він мертвий. Троль на мить здивувався, а потім заточився й розвалився на гравій (оскільки тролі — це крем'янисті форми життя, то в мить смерті їхні тіла миттєво знову обертаються каменем).

«Ааахх», — подумав Буйвітер, оскільки його кінь від жаху став на диби. Чарівник ледь втримався, коли тварина на двох ногах перебрела через дорогу, а потім із голосним іржанням помчала галопом у ліс.

Стих звук копит, залишився тільки гул бджіл та поодинокий шелест метеликових крилець. Та був іще один звук, дивний як на той яскравий полуденний час.

Наче гральні кубики.

— Буйвітре...

Довгі ряди дерев поперекидали голос Двоквіта з боку в бік та й — так і непочутий ніким — повернули назад. Двоквіт сів на камінь і спробував усе обміркувати.

По-перше, він заблукав. Це було кепсько, але не настільки, щоб надто перейматися. Ліс здавався цікавим: у ньому, можливо, були ельфи чи гноми, або й ті, і ті. Узагалі, йому кілька разів привиджувалися дивні зелені обличчя, що глипали на нього з-за гілок. Двоквіт давно вже хотів стріти якогось ельфа. Але кого-кого насправді він хотів зустріти, то це дракона. Але й ельфа було б достатньо. Або справжнього гобліна.

Його Скриня пропала, і це дратувало. Та ще й дощ закрапотів. Двоквіт скоцюрбився на вогкому камені і спробував зосередитися на доброму. От наприклад, його схарапуджений кінь під час свого шаленого бігу прорвався крізь якесь ріштя й потурбував ведмедицю з її малятами, але зник звідти ще до того, як та встигла відреагувати. Потім він випадково прогалопував по зграї сплячих вовків і, знову ж таки, через його дику швидкість розлючене яйкання залишилося далеко позаду. Так чи інакше, день добігав свого кінця і, мабуть, було б добре, подумав собі Двоквіт, не бленькати на видноті. Можливо, тут знайдеться якась... Він напружив мізки, щоби згадати, який же притулок зазвичай може запропонувати ліс... Може, знайдеться якась землянка абощо?

На камені було вкрай незручно. Двоквіт поглянув униз і аж тепер помітив на ньому

чудернацьке вирізьблення.

На вигляд, як павук. Чи то спрут? Мох і лишай попсували деталі. Але не попсували руни під ним. Двоквіт міг легко їх прочитати. І писало там:

Мандрівниче,

гостинний храм

Бел-Шамарота

за тисячу кроків до центру.

Це здалося чудним Двоквітові, бо хоч і міг прочитати напис, але самі букви були йому аніскілечки не знайомі. Напис якимсь чином передавався в його мозок без рутинної необхідності проходження через очі.

Він підвівся й відв'язав від молодого деревця свого вже втихомиреного коня. Не було певності, у якому керунку Центр, але межі деревами вилась якась стара стежина. Схоже, цей Бел-Шамарот був готовий до незручностей, лиш аби допомогти мандрівникам у скруті. У будь-якому разі або це, або вовки. Двоквіт рішуче покивав головою.

Цікаво зазначити, що через кілька годин на ту галявину прийшло кілька вовків, які прямували за запахом Двоквіта. Погляд їхніх зелених очей упав на восьминоге карбування — може, то і справді був якийсь павук чи спрут, або й узагалі щось разом узяте — і зараз же вирішили, що вони вже аж не настільки голодні.

А десь за три милі звідти з високої гілки бука звисав невдаха-чарівник.

Це був кінцевий наслідок п'ятихвилинної надмірної активності. Спершу крізь підлісок продерлася розлючена ведмедиця й одним помахом лапи роздерла горлянку його коня. Утікаючи від кривавої розправи, Буйвітер вибіг на галявину, на якій кружляли злющі вовки. Його викладачі з Невидимого університету, які вже були зневірилися від нездатності Буйвітра опанувати левітацію, неабияк здивувалися би тій швидкості, з якою він видряпався на найближче дерево, ніби й не торкаючись його.

А тепер була тільки проблема зі змією.

Велика й зелена, з плазунячим спокоєм вона обмотувалася навколо гілки. Буйвітер почав гадати, чи та гадина отруйна, а потім став себе картати за такі дурні думки. Певно, що вона

мала би бути отруйною.

— Чого шкіришся? — спитав він постать на сусідній гілці.

— НІЧОГО НЕ МОЖУ ВДІЯТИ, — сказав Смерть. — МОЖЕ, БУДЕШ ТАКИЙ ЛАСКАВИЙ І ПУСТИШСЯ? Я НЕ МОЖУ ТУТ УСЕНЬКИЙ ДЕНЬ ЧИПІТИ.

— А я можу, — твердо промовив Буйвітер.

Вовки товклися під деревом і з цікавістю поглядали на те, як їхня наступна здобич сама до себе балакає.

— ТО НЕ БУДЕ БОЛЯЧЕ, — сказав Смерть. Якби слова мали вагу, то одне лиш речення Смерті цілий корабель би заякорило.

Руки Буйвітра вже аж волали. Він зиркнув з-під лоба на напівпрозору постать, що була схожа на падальника.

— Не буде боляче? — сказав чарівник. — Бути роздертим вовками, то не боляче?

Він зауважив, що на відстані кількох сажнів його гілку, яка небезпечно звужувалась, перетинає інша. От якби до неї дотягтись...

Буйвітер випростав одну руку й гойднувся вперед. Гілка ще нагнулась, проте не трісла. Вона лише схлипнула й перекрутилась. Буйвітер виявив, що тепер висить на кінчику смужки із кори та волокна, яка тепер, віддираючись від дерева, чимраз подовжувалася. Він поглянув униз і з утіхою приреченого зрозумів, що приземлиться прямисінько на найбільшого вовка.

Наразі чарівник повільно рухався вниз, по мірі віддирання кори, яка ставала щораз довшою й довшою смужкою. Змія замислено спостерігала.

Раптом кора припинила подовжуватися. Буйвітер почав себе вітати, аж ось глипнув догори й побачив те, чого досі не зауважував. Просто над ним висіло велетенське гніздо шершнів.

Він міцно заплющив очі.

«Чому саме троль? — питав він себе. — Усе решта — моє звичне щастя, але чому троль? Що, у біса, діється?

Клац. Наче тріснула галузка, за винятком того, що цей звук пролунав у голові Буйвітра. Клац-клац. І легіт, від якого й жоден листочок не поворухнувся.

Смужка кори на своєму шляху здерла гніздо шершнів. Воно пролетіло повз голову чарівника й він побачив, як те гніздо, віддаляючись від нього, шугонуло в коло задертих догори морд.

Коло зімкнулося.

Коло розімкнулося.

Поміж дерев залунав багатоголосий лемент болю і згряя почала прориватися крізь розлючену хмару. Буйвітер безглуздо всміхнувся.

Лікоть чарівника на щось наштовхнувся. То був стовбур. Смужка донесла Буйвітра аж до кінця гілки. Однак інших гілок тут не було. Гладенька кора не могла запропонувати йому хоч якоїсь опори. Зате вона запропонувала йому руки. От якраз позад нього через вкриту мохом кору потягнулася пара долонь — тендітних, зелених, як молоде листя. Далі висунулася тонка рука, а за нею одразу вихилилася гамадріада, яка міцно схопила враженого чарівника й, із тією рослинною силою, що може корінням камінь пробивати, затигнула його в дерево. Тверда кора розійшлася, як туман, і зімкнулася, як молюск.

Смерть беземоційно спостерігав.

Він глянув на хмарку одноденок, які веселими зигзагами витанцьовували біля Його черепа. Смерть клацнув пальцями. Комашки попадали долі. Але щось було не так, як завжди.

Сліпий Іо посунув свою купку фішок через увесь стіл, пильно спостерігаючи за усім тими очима, що були в кімнаті, і вийшов геть. Кілька напівбогів захихотіли. Офлер принаймні сприйняв утрату чудового троля з чіткою, хай дещо рептивною, гідністю.

Останній супротивник Панни пересунув крісло і сів навпроти неї.

— Пане, — чемно мовила вона.

— Панно, — відповів він. Їхні очі зустрілись.

Фатум був мовчазним богом. Кажуть, що він прибув до Плаского світу після якогось жахливого й загадкового інциденту в іншій Плинності подій. Звісно, привілеєм богів є здатність контролювати свою видиму форму, навіть для інших богів; Фатум Плаского світу зараз мав вигляд приємного чоловіка середнього віку, його сивувате волосся охайно обрамлювало таке обличчя, якому будь-яка дівчина залюбки би запропонувала кухлик квасу, якби хтось такий з'явився на її подвір'ї. Це було таке обличчя, котрому добрий юнак радо б допоміг піднятися східцями. Якби не очі, звісно ж. Жодне божество не може приховати природу та прояв своїх очей. Природа двох очей Фатуму Плаского світу була такою: на перший погляд вони здавалися просто темними, але уважніший розгляд викрив би — надто пізно! — що то лише дірки, котрі виходять у чорноту таку далеку, таку глибоку, що глядач відчув би, як його невблаганно затягує до тих двох озер безмежної ночі та їхніх жахливих

зірок...

Панна ввічливо кашлянула й поклала на стіл двадцять одну білу фішку. Тоді з мантиї вийняла ще одну — сріблясту й напівпрозору, та удвічі більшу за решту. Душа справжнього Героя завжди має більшу обмінну вартість і вельми цінується богами.

Фатум здійняв брову.

— Без шахрайства, Панно, — сказав він.

— Та хто ж міг би обманути Фатум? — спитала вона. Він знизав плечима.

— Ніхто. Але всі намагаються.

— І знову ж таки, якщо не помиляюсь, ти трохи мені допомагав свого часу?

— Авжеж. Аби кінцівка гри була цікавішою, Панно. А тепер...

Він дістав зі своєї ігрової коробки фігуру і з задовolenим видихом поставив її на дошку. Богиглядачі всі разом охнули. На мить навіть Панна була вражена. Фігура, безперечно, незугарна. Різьба нечітка, немовби руки майстра тряслися в жаху перед тим, що поставало з-під його непевних пальців. Якись самі ссальця й мацаки. І пашеки, помітила Панна. Й одне велике око.

— Я гадала, такі, як Він, загинули на початках часу, — промовила вона.

— Мабуть, наш некротичний друг боявся навіть наблизитися до цього екземпляра, — сміявся Фатум. Він тішився.

— Йому не слід було й народжуватись.

— Тим не менш, — сказав Фатум глузливо. Він зібрав кубики до незвичної чашки, а тоді поглянув на богиню.

— Хіба що, — додав він, — ти бажаєш здатися...?

Вона потрусила головою.

— Грай, — мовила вона.

— Ти можеш мені щось протиставити?

— Грай.

Буйвітер знав, що було всередині дерев: деревина, живиця, можливо, білки. Не палац.

Та все ж ясики під ним були безперечно м'якшими за деревину, вино в дерев'яному кубку біля нього було значно смачнішим за живицю, і не могло бути навіть жодного порівняння між білкою та дівчиною, що сиділа перед ним, заклавши одне коліно за інше, та вдумливо за ним спостерігаючи, якщо не згадувати про певні натяки на хутро.

Приміщення було високе, просторе й освітлене приємним жовтуватим світлом, котре не мало очевидного джерела, принаймні Буйвітер не міг його визначити. Крізь покручені та заплутані переходи йому було видно інші зали, і щось вельми схоже на дуже великі кругові сходи. А ззовні це все мало вигляд цілком нормального дерева.

Дівчина була зеленою — зеленотілою. Буйвітер був абсолютно певним щодо цього, бо все, що вона мала з одягу — це медальйон на шиї. Її довге волосся нагадувало мох. Очі не мали зіниць, а самі були яскраво-зелені.

Буйвітер подумав, що в Університеті варто було приділяти більше уваги лекціям з антропології.

Досі вона мовчала. Окрім як вказавши на диван та запропонувавши вина, дівчина лише сиділа та спостерігала за ним, інколи потираючи глибоку подряпину на руці.

Буйвітер поспіхом пригадав, що дріада так пов'язана зі своїм деревом, що аж відчуває рани.

— Пробач щодо цього, — швидко мовив він. — Це сталося випадково. Тобто, там були ті вовки і...

— Тобі довелося залізти на моє дерево, і я врятувала тебе, — плавно промовила дріада. — Тобі пощастило. І, мабуть, твоєму другові теж?

— Другові?

— Той чоловічок із чарівною скринькою, — сказала дріада.

— А, так, він, — нечітко вимовив Буйвітер. — Так, сподіваюся, з ним усе добре.

— Йому потрібна твоя допомога.

— Як і зазвичай. Він теж дістався до дерева?

— Він дістався до храму Бел-Шамарота.

Буйвітер захлинувся вином. Його вуха ледь не скрутилися й не залізли всередину черепа від жаху почутих слів. Пожирач душ... Спогади нахлинули миттєво. Колись, ще студентом

практичного чарівництва в Невидимому університеті, він, побившись об заклад, проліз до маленької кімнатки головної бібліотеки — кімнату зі стінами, вкритими захисними свинцевими пентаграмами, кімнату, у котрій нікому не дозволялося перебувати більш ніж чотири хвилини і тридцять дві секунди, а до цього числа прийшли після двохсот років обережних експериментів.

Він обережно розгорнув Книгу. Та була прикута ланцюгом до октиронового п'єдесталу посеред вкритої рунами підлоги не тому, але не тому, щоб її не вкрали, а щоби вона сама не втекла, бо то була «Октаво», так наповнена магією, що мала власну нечітку свідомість. Одне заляття й справді вистрибнуло з іскристих сторінок і залягло в найтемніших куточках його мозку. І окрім знання, що це було одне з Восьми Великих Заклять, ніхто не довідається, котре саме, доки він його не промовить. Сам Буйвітер не знав. Та інколи він його відчував, воно вмощувалось непомітно за його Еґо, чекало свого часу...

На передній обкладинці «Октаво» було зображення Бел-Шамарота. Він не був злом, бо навіть Зло має певну життєву силу — Бел-Шамарот був зворотнім боком монети, на котрій зло та добро є лише одним боком.

— Пожирач Душ. Його число лежить поміж сімкою і дев'яткою; це двічі чотири, — процитував Буйвітер, а його розум заціпенів у страху. — О, ні. Де той храм?

— Доцентрово, у напрямку середлісся, — відповіла дріада. — Він дуже старий.

— Але хто може бути настільки дурним, щоби вклонятися Бел... йому? Тобто, чорти — так, але ж він Пожирач Душ...

— Були... певні переваги. І народ, що жив у цих землях, мав дивні уявлення.

— Тоді що з ними сталося?

— Я ж сказала, що вони жили в цих землях. — Дріада підвелася і простягнула руку. — Ходімо. Я — Друеле. Ходімо зі мною, подивишся, якою буде доля твого друга. Має бути цікаво.

— Я не певний, що... — почав Буйвітер.

Дріада повернула свої зелені очі до нього.

— Ти вважаєш, що маєш вибір? — спитала вона.

Через усе дерево звивалися широкі, немов центральна дорога, сходи, а на кожному прольоті виднілися здоровенні кімнати. Жовтувате світло, що не мало джерела, було всюди. А ще долинав звук, немов — Буйвітер зосередився, намагаючись визначити його, — немов далекий грім, або віддалений водоспад.

— Це дерево, — незабаром промовила дріада.

— Що воно робить? — сказав Буйвітер.

— Живе.

— Я про це думав. Тобто, ми справді у дереві? Мене зменшили? Зовні воно здавалося таким вузьким, що я міг би охопити його руками.

— Так і є.

— Гм, але ж я таки всередині нього?

— Саме так.

— Гм, — промовив Буйвітер.

Друеле засміялась.

— Я читаю твої думки, несправжній чарівниче! Хіба я не дріада? Хіба тобі не відомо, що те, котре применшуєш назвою «дерево», є тільки чотиривимірним аналогом усього багатовимірного всесвіту, який... Ні, бачу, що не відомо. Мені слід було зрозуміти, що ти не справжній чарівник, коли побачила, що в тебе немає патериці.

— Втратив її в пожежі, — автоматично збрехав Буйвітер.

— Немає капелюха з чарівними символами на ньому.

— Здуло вітром.

— Немає джурозвіра.

— Він здох. Слухай, дякую за порятунок, але якщо ти не проти, гадаю, мені час іти. Якби ти лиш показала мені вихід звідси...

Щось у виразі її обличчя змусило його розвернутися. Позаду стояли троє дріадів. Такі ж оголені, як і та дівчина, і беззбройні. Проте останній факт значення не мав. Не схоже було, що їм знадобиться зброя, аби побороти Буйвітра. По їхньому вигляді складалося враження, наче вони могли прокласти собі дорогу плечем крізь твердий камінь та побити загін тролів до потрібної кондиції. Трійко доладних велетнів загрозово дивилися на нього згори вниз. Їхня шкіра мала колір горіхового лушпиння, а під нею грали м'язи, немов мішки з кавунами.

Він знову розвернувся і слабо всміхнувся Друеле. Життя знову починало вертатися до норми.

— Я не врятований, так? — сказав він. — Я захоплений, так?

— Авжеж.

— І ти не відпустиш мене? — це було твердження.

Друеле похитала головою.

— Ти завдав шкоди Дереву. Але тобі пощастило. Твій друг зустрінеться із Бел-Шамаротом. Ти ж лише помреш.

Ззаду двоє ручиськ вхопили його за плечі, зовсім як корені старого дерева невблаганно обвивають камінчик.

— Із часткою церемоніальності, звісно, — продовжувала дріада. — Після того, як Втілення Вісімки покінчить із твоїм другом.

Буйвітер зміг вимовити тільки:

— Знаєш, ніколи й не уявляв, що існують дріади-чоловіки. Навіть у дубі.

Один із велетнів вишкірився.

Друеле фиркнула.

— Дурень! Звідки, гадаєш, беруться жолуді?

Там була здоровенна порожнина, немов зала, а її дах тонув у золотій імлі. Безмежні сходи проходили якраз крізь неї.

Декілька сотень дріад скупчилися на іншому краю зали. Коли наблизилась Друеле, вони шанобливо розступились і пускали погляди повз Буйвітра, коли його міцними поштовхами вели позаду. Присутні переважно були жінками, проте серед них було й кілька велетнів-чоловіків. Ті стояли, немов статуї богів посеред невеличких делікатних жінок. Комахи, подумав Буйвітер. Дерево, немов той вулик.

Але чому тут узагалі були дріади? Наскільки він міг пригадати, нарід дерев вимер багато століть тому. Люди їх переволюціонували, як і більшість інших Сутінкових рас. Лиш ельфи й тролі пережили прибуття людства до Плаского світу; ельфи, бо були загалом надто розумними, щоб так просто загинути, а тролі, бо вони, принаймні, дорівнювали людям у шкодливості, злості й жадібності. Дріади мали би вимерти разом із гномами та феями.

Фоновий рев тут звучав гучніше.

Інколи пульсуюче золоте саяво здіймалося прозорими стінами, доки не зникало вгорі в імлі.

Щось у повітрі змушувало його вібрувати.

— А зараз, нездалий чарівниче, — мовила Друеле, — уздри чари. Не ваші приручені чари, а справжню стародавню магію коренів і гілля, Дику магію. Дивись.

Приблизно п'ятдесят жінок сформували тісну групу, взялися за руки та розійшлися назад, сформувавши велике коло. Решта дріад почали тихо наспівувати. Тоді за кивком Друеле коло почало обертатися в назадньому напрямку.

Темп ставав усе швидшим, складні частини наспіву спліталися, а Буйвітер упіймав себе на тому, що заворожено спостерігає. Він чув про стару магію в Університеті, проте вона для чарівників була заборонена. Він знав, що при достатній швидкості обертання кола супроти статичного магічного поля самого Плаского світу з його повільним обертанням, утворене астральне тертя створить шалену різницю потенціалів, котра вивільниться у формі велетенського розряду Елементарної Магічної Сили.

Коло вже було нечітким, а стіни Дерева гуділи від відлуння наспіву.

Буйвітер відчув знайоме липке поколювання в маківці, котре сповіщало про нагромадження неподалік сирієї магічної енергії, тож він був не вельми здтвований, коли кілька секунд по тому стовп яскравого октаринового світла списом пронісся від невидимої стелі та, потріскуючи, сфокусувався в центрі кола.

Там він утворив зображення розбурханого, оперезаного деревами пагорба, і на ньому храму. Його форма була неприємною оку.

Буйвітер знав, що то був храм Бел-Шамарота, адже він мав вісім сторін. (Вісім також було числом Бел-Шамарота, і саме тому жоден розумний чарівник ніколи б його не промовив, якщо лише міг цього уникнути. «Бо звосьмерять тебе живцем», — жартома попереджали учнів. Бел-Шамарота особливо приваблювали чарівники-аматори, котрі були, як то кажуть, блукачами на берегах надприродного і тому вже наполовину занурені в його сіті. Номер кімнати Буйвітра в його гуртожитку був 7а. Його це не дивувало).

Дощ стікав чорними стінами храму. Єдиною ознакою життя був прив'язаний ззовні кінь, і він був не Двоквітовий. По-перше, надто великий. То був білий бойовий рисак із копитами розміром з тачу та упряжжю, оздобленою вишуканим золотим орнаментом. Зараз він насолоджувався шанькою.

Щось тут було знайоме. Буйвітер спробував згадати, де раніше його бачив.

Принаймні, здавалося, що він здатен розвинути значну швидкість. Швидкість, досягнувши котру, кінь зможе довго підтримувати. Усе, що Буйвітру треба зробити — це позбутися своїх вартових, пробити собі шлях із Дерева, знайти храм і вкрасти коня з-під того, що там Бел-

Шамарот має замість носа.

— Схоже, Втілення Восьми обідає двома, — мовила Друеле, втупившись у Буйвітра. — Кому належить цей кінь, несправжній чарівниче?

— Гадки не маю.

— Ні? Що ж, це не має значення. Незабаром дізнаємось.

Вона махнула рукою. Фокус зображення посунувся уперед, шугонув крізь велику восьмикутну арку й полетів далі коридором. Там була постать, що крадькома рухалась боком, притулившись спиною до стіни. Буйвітер помітив пробіск золота й бронзи.

Цю постать неможливо було сплутати. Він бачив її неодноразово. Широкі груди, шия, немов пень, на диво маленька голова під кудлатою стріхою чорного волосся, наче м'ячик на великій шафі... Буйвітер міг назвати ім'я тієї постаті, і це ім'я — Грун Варвар.

Грун був одним із найбільш витривалих героїв Круглого моря: переможець драконів, розкрадач храмів, найманець, бувалець кожної вуличної бійки, він міг навіть — і на відміну від більшості знайомих Буйвітру героїв — вимовляти слова, що мали більше, ніж два склади, якщо дати йому трохи часу й, може, підказку чи дві.

Чарівник краєм вуха почув якийсь звук. Ніби декілька черепів падали сходами якогось далекого підземелля. Він кинув оком на своїх вартових, аби пересвідчитись, чи вони теж це чули. Уся їхня обмежена увага була зосереджена на Груні, котрий, правду кажучи, був однакової з ними тілобудови. Їхні руки спочивали на плечах чарівника.

Буйвітер нахилився, різко сіпнувся назад і побіг. Він почув, як позаду кричить Друеле, і подвоїв швидкість. Щось упіймало каптур його мантиї, і той обірвався. Дріад, що чекав на сходах, розставив руки, наближаючись до чарівника. Не збавляючи темпу, Буйвітер знову нахилився, так низько, що його підборіддя зрівнялося з колінами, а кулак, завбільшки з колоду, просвистів у повітрі біля його вуха.

Попереду чекав цілий ліс дереволюдів. Чарівник крутонувся, ухилився від іще одного удару збентеженого вартового, і рвонув назад до кола, ухиляючись дорогою від дріадів, які ловили його, та лишаючи їх у сум'ятті, немов збиті кеглі.

Але перед ним їх було ще чимало, вони пропихалися крізь натовпи жінок та стукали кулаками по розчепіrenих долонях зі зосередженим очікуванням.

— Стій, несправжній чарівниче, — сказала Друеле, ступаючи наперед. Позаду неї заворожені танцівниці продовжували обертатись, а фокус кола тепер плавав стінами коридору, залитого фіолетовим світлом.

Буйвітер кркнув.

— Ану припини це, — вишкірився він, — Поговорімо прямо, добре? Я — справжній чарівник!
— він капризно тупнув ногою.

— Справді? — мовила дріада. — То покажи нам котресь зі своїх заклять.

— Мм... — почав Буйвітер. Справа була в тому, що відколи прадавнє й таємниче закляття засіло в його мозку, він не міг запам'ятати навіть найменше замовляння для, скажімо, знищення тарганів чи шкрябання спини без використання рук. Маги в Невидимому університеті пробували пояснити це тим, що мимовільне запам'ятовування закляття, як кажуть, перев'язало всі його мозкові комірки для зберігання заклять. У лихі миті Буйвітер прийшов до власного пояснення того, чому навіть найменші закляття не затримувалися в його голові навіть на кілька секунд.

Він вирішив, що вони боялися.

— Мм... — повторив він.

— І невеличке підійде, — промовила Друеле, спостерігаючи, як він стискав губи від люті та збентеження. Вона подала знак і наблизились кілька дріадів.

Закляття обрало саме цю мить, аби шугонути до тимчасово покинутого місця в Буйвітровій свідомості. Чарівник відчув, як воно там засіло, викличне та непокірне.

— Мені все ж відоме закляття, — втомлено сказав він.

— Так? Прошу дуже, — мовила Друеле.

Буйвітер не був певен, що наважиться, хоч і закляття намагалося заволодіти його язиком. Він пручався.

— Ти казала, що можеш читати мої думки, — невиразно промовив він. — То прочитай.

Вона ступила вперед, глузливо дивлячись йому в очі.

Її усмішка застигла. Дріада підняла руки в захисному жесті і, пригинаючись до землі, позадкувала. З її горлянки вирвався звук неприхованого жаху.

Буйвітер роззирнувся. Решта дріад також відступали. Що він зробив? Щось жахливе, очевидно.

Та він знав, що було тільки питанням часу, доки рівновага Всесвіту відновиться і знову почне, як зазвичай, створювати Буйвітру неприємності. Він зробив крок назад, пірнув поміж дріад,

що досі обертались, створюючи магічне коло, й поглянув, що далі робитиме Друеле.

— Хапайте його, — кричала вона. — Заберіть подалі від Дерева і вбийте!

Буйвітер розвернувся і кинувся вперед.

Крізь фокус кола.

Яскравий спалах.

Раптова пітьма.

Невиразна фіолетова тінь у формі Буйвітра зменшилась до цяточки і зникла.

І більш нічого.

Грун Варвар безшумно скрадався коридорами, що були освітлені таким фіолетовим сяйвом, що воно здавалося майже чорним. Його попередня збентеженість зникла. Це, очевидно, був чарівний храм, і це все пояснювало.

Пояснювало, чому нині їдучи цим вічно нічним лісом він угледів скриню край дороги. Її ляда була привітно відчинена, показуючи багато золота. Та коли він зістрибнув з коня, щоби наблизитись, скриня випустила ніжки й почимчикувала до лісу, а там знову зупинилась за кількасот кроків.

Тепер, після кількох годин цієї дразливої гонитви він утратив її слід у цих тунелях пекельного світла. Загалом неприємна різьба та поодинокі розчленовані скелети не лякали Груна. Почасти тому, що він був не дуже розумним і разом з тим вельми позбавленим уяви, але також тому, що дивні різьблення та небезпечні тунелі були для нього звичною справою. Він провів чимало часу в подібних ситуаціях, шукаючи золото, демонів, або панночок у біді, і відповідно позбавляючи їх від власника, життя чи принаймні однієї з причин біди.

Погляньте на Груна, як він м'яко, по-котячому перестрибує через підозрілий вхід до тунелю. Навіть у цьому фіолетовому світлі його шкіра блищить міддю. На ньому багато золота у вигляді браслетів на ногах і руках, та загалом він голий, якщо не зважати на стегову пов'язку з леопардової шкіри. Грун роздобув її в задимлених лісах Говондаланду, загризши власника шкіри зубами.

У правій руці він мав чарівного чорного меча Крінґа, що викуваний був із удару блискавки і мав душу, але терпіти не міг сидіти у піхвах. Грун украв його лише три дні тому з неприступного палацу архімандрита Б'Ітуні й уже про це шкодував. Меч починав його дратувати.

— Кажу тобі, вона пішла тим проходом праворуч, — прошипів Крінґ голосом, немов терлося лезо до каменя.

— Тихо!

— Я тільки сказав...

— Стулися!

А Двоквіт...

Він заблукав, безсумнівно. Чи то ця споруда була більшою, ніж здавалася на вигляд, чи то він, навіть не ступивши й кроку вниз, якось опинився на просторому підземному рівні, а чи — закралася в нього підозра — внутрішні виміри цього місця не корилися простому правилу архітектури й були більшими, ніж зовнішні. І для чого таке химерне освітлення? То були восьмигранні кристали, розміщені з певним інтервалом на стінах та стелі, з яких лилося вельми неприємне сяйво, що не стільки освітлювало, як відтіняло морок. А автор тієї різьби на стіні, співчутливо подумав Двоквіт, пиячив, мабуть, без міри. Роками.

А проте будівля, безперечно, приголомшувала. Ті, хто її будував, були одержимі числом вісім. Підлога становила суцільну мозаїку з восьмисторонніх плиток. Стіни коридорів і стелі заломлювалися, тож якщо полічити всі стіни й стелі, то виходило вісім сторін. А там, де частина муровання обвалилася — Двоквіт помітив — то навіть самі камені були восьмисторонні.

— Мені тут не подобається, — сказав чортик-малювальник зі своєї коробки, що висіла на шії Двоквіта.

— Це ж чому? — поцікавився Двоквіт.

— Тут дивно.

— Але ж ти демон. Демони такого не кажуть. Тобто, що може бути дивним для демона?

— Ну, знаєш, — обережно сказав чортик, нервово позираючи довкола й переминаючись із лапи на лапу. — Деякі речі. Оточення.

Двоквіт суворо глянув на нього:

— Які речі?

Демон нервово кашлянув (демони не дихають, але кожна розумна істота — дихає чи ні —

деколи нервово кашляє. А це був саме один з таких випадків, що непокоїв чортика).

— Ну, такі речі, — сказав він жалюгідним тоном. — Недобрі речі. Речі, про які ми не говоримо — ось, що я намагаюсь до тебе донести, господарю.

Двоквіт втомлено потрусив головою.

— От якби Буйвітер тут був, — промовив. — Він би знав, що робити.

— Той? — глузливо посміхнувся демон. — Не бачу, щоби сюди йшов якийсь чарівник. Вони нічого не можуть удіяти з числом вісім, — сказав чортик і винувато ляпнув рукою себе по роті.

Двоквіт подивився на стелю.

— Що то було? — спитав він. — Ти нічого не чув?

— Я? Чув? Ні! Нічогісінько, — переконливим тоном відповів демон.

Він шаснув назад у свою коробку і grimнув дверцятами. Двоквіт постукав по них. Дверцята відчинилися на шпарку.

— Почулося, наче камінь рухається, — пояснив той.

Дверцята з грюкотом зачинились. Двоквіт знизав плечима.

— Мабуть, це місце просто трохи розвалюється, — сказав сам до себе.

Він випростався.

— Чуєте? — крикнув Двоквіт. — Там хтось є?

«Є, є, є», — відповіли темні коридори.

— Агов! — покликав він.

«Ов, ов, ов».

— Я знаю, що тут хтось є, бо щойно чув, як кидали кості!

«КОСТІ, КОСТі, кості».

— Слухайте, я тільки-но...

Двоквіт спинився. Причиною цього була яскрава цятка світла, яка раптом з'явилася нізвідки просто за кілька футів від його очей. Вона швидко збільшувалася й за декілька секунд

набрала яскравих обрисів крихітної людинки. Тепер цятка почала видавати звук, чи то радше Двоквіт почав чути той звук, який вона весь цей час видавала: наче дзвін крику, пійманий у розтягнену мить часу.

Тепер переливчаста людинка була розміром з ляльку. Скоцюрблена фігурка повільно перекидалася, зависши в повітрі. Двоквіт дивувався, чому йому спала на думку фраза «дзвін крику»... і почав про це шкодувати.

Людинка почала набирати схожості з Буйвітром. Рот чарівника був роззявлений, а лице яскраво освітлене... чим? Якимись чудернацькими сонцями, піймав себе на думці Двоквіт. Сонцями, яких люди зазвичай не бачать. Він здригнувся.

Чарівник, перекидаючись без упину, уже був у пів людського зросту. Тепер він почав швидше збільшуватися, і от настала кульмінаційна мить, порив повітря та вибух звуку. Буйвітер з криком беркицьнув з повітря на землю. Він важко приземлився, охнувши, а тоді перевернувся, увесь зібганий та затуляючи голову руками.

Коли всівся пил, Двоквіт обережно потягнувся й легенько поплескав чарівника по плечі. Людина-кулька скрутилася ще тісніше.

— То я, — м'яко пояснив Двоквіт.

Чарівник трохи розпрямився.

— Що? — промовив він.

— Я.

Буйвітер умить випростався і скочив на ноги. Із широко розплющеними очима й диким поглядом, він учепився руками в плечі коротуна.

— Не кажи його! — просичав він. — Не кажи його й тоді, може, нам вдасться звідси вибратися!

— Вибратися? А як ти сюди потрапив? Хіба не знаєш...

— Не кажи його!

Двоквіт відступив від навіженого.

— Не кажи його!

— Що не казати?

— Те число.

— Число? — перепитав Двоквіт. — Слухай, Буйвітре...

— Так, число! Що між сім і дев'ять. Чотири плюс чотири.

— Що, ві...

Буйвітер перекрив йому рукою рота.

— Якщо це вимовиш, то нам гаплик. Просто не думай про нього, гаразд? Послухайся мене!

— Я не розумію, — зажвндосив Двоквіт.

Буйвітер трохи розслабився, хоча все одно зараз струна на скрипці проти нього була би шмарклею.

— Ходімо, — сказав він. — Спробуємо звідси вибратись. А я спробую тобі пояснити.

Після першого Віку магії у Пласкому світі постала серйозна проблема зі знешкодженням ґриморій. Заклинання залишається заклинанням, навіть якщо воно тимчасово ув'язнене в пергаменті й чорнилі. Воно має певну силу. Доки власник книги живий, такої проблеми нема, але після його смерті книга заклинань стає джерелом нестримної сили, яку не так легко розрядити.

Коротко кажучи, із книг закліть сочаться чари. Зарадити цьому пробували по-різному. Країни, розташовані біля самого Краю, просто навалювали на книжки мертвих магів олив'яні пентаграми й викидали їх за Край світу. Ближче до Центру було менше задовільних альтернатив. Однією з них було заповнення шкідливими книгами каністр із негативно поляризованим октироном та затоплення їх у бездонних глибинах моря (поховання у глибоких печерах на суші було заборонене, після того як деякі райони поскаржилися на ходячі дерева і п'ятиголових котів), але невдовзі чари просочувалися і згодом рибалки почали жалітися на косяки невидимої риби та екстрасенсорні молюски.

Тимчасовим вирішенням стало спорудження в кількох осередках чарознавства великих приміщень з денатурованого октирону, який є непроникним для більшості форм магії. Тут можна було тримати найбільш небезпечні ґриморії, доки не ослабне їхня сила.

Ось так у Невидимому університеті опинився й «Октаво», найбільший з усіх ґримуарів, який колись належав Творцеві Всесвіту. Саме цю книгу одного разу розгорнув на спір Буйвітер. У нього була лише секунда, щоби подивитися на сторінку, перед тим як спрацювали різні закліття тривоги, але й цього вистачило, аби звідти вискочило одне заклинання й засіло в його пам'яті чіпко, як пень.

— І що тоді? — спитав Двоквіт.

— Хо, мене звідти витягнули. Дали прочухана, звісно.

— І ніхто не знає, що робить те заклинання?

Буйвітер похитав головою.

— Воно зникло зі сторінки, — пояснив він. — Ніхто не дізнається, доки я його не промовлю. Або доки не вмру, звісно. Тоді воно ніби само промовиться. Як мені відомо, воно зупиняє всесвіт, чи то закінчує Час, щось таке.

Двоквіт погладив його по плечі.

— Не варто зациклюватися, — сказав він підбадьорливо. — Пошукаймо вихід звідси ще раз.

Буйвітер похитав головою. Жаху вже не було. Мабуть, він перетнув межу жаху й тепер його думки перебували по інший бік у стані мертвого спокою. У будь-якому разі він перестав лепотіти.

— Ми приречені, — заявив Буйвітер. — Ми бродили тут цілу ніч. Це місце — павутина, кажу тобі. Байдуже, куди ми йдемо, бо однаково наближаємось до центру.

— Мені дуже приємно, що ти прийшов мене шукати, — сказав Двоквіт. — І як тобі це вдалося? То було дуже захопливо.

— Ну, — почав недоладно чарівник, — я просто не можу залишити тут друзяку Двоквіта, та й...

— Отже, що нам залишається робити, то це знайти того пана Бел-Шамарота, пояснити йому все й тоді він, напевно, нас випустить, — сказав Двоквіт.

Буйвітер покрутив пальцем біля скроні.

— Певно, тут відлуння якесь чудернацьке, — мовив він. — Мені причулося, що ти сказав «знайти» й «пояснити».

— Таки так.

Буйвітер подивився на нього крізь пекельне пурпурове світло.

— Знайти Бел-Шамарота? — перепитав він.

— Так. Ми не мусимо мати з ним справ.

— Знайти Роздирача Душ і не мати з ним справи? Лиш кивнути йому, певно, і спитати, де вихід? Пояснити все Втіленню Вісссь... — вчасно обірвав слово Буйвітер і закінчив: — Ти — вар'ят. Гей! Ану вернися!

Він метнувся в якийсь коридор услід за Двоквітом і за кілька хвиль став, наче вкопаний, і застогнав.

Фіолетове світло тут було насиченішим, надаючи оточенню нових та неприємних забарвлень. Це був не коридор. Це була простора зала зі стінами в кількості, рівній тому числу, про яке Буйвітер і думати не наважувався, а з неї розходилися сім коридорів.

Неподалік чарівник побачив невисокий вівтар з такою кількістю сторін, скільки буде чотири рази по два. Утім, він не стояв у центрі зали. Там була величезна кам'яна плита, яка мала вдвічі більше сторін, ніж квадрат. Важезна на вигляд. У незвичному освітленні стало видно, що один її кут злегка нахилений, тоді як інші були припідняті.

Там стояв Двоквіт.

— Гей, Буйвітре! Дивися, що тут!

З одного коридору сюди тупцяла Скриня.

— Чудово, — мовив Буйвітер. — Файно. Вона може нас звідси вивести. І то негайно.

Двоквіт уже порпався у скрині.

— Так, — сказав він. — Щойно я трохи зазнімкую. От хай-но тільки прилаштую підпірку...

— Негайно, я сказ...

Буйвітер замовк. На виході з протилежного коридору стояв Грун Варвар, стискаючи у своїй, завбільшки з довбню, руці великий чорний меч.

— Ти? — невпевнено промовив Грун.

— А-ха-ха. Так, — відповів Буйвітер. — Ти ж Грун, так? Давненько не бачились. Що тебе сюди привело?

Грун вказав на скриню.

— То, — сказав він.

Ця насичена бесіда, схоже, забрала в Груна багато сил. Тоді він додав, тоном, у якому поєднувалося твердження, претензія, погроза й ультиматум:

— Моє.

— Вона належить Двоквітові, — мовив Буйвітер. — Даю натяк: не чіпай її.

До нього враз дійшло, що ці слова якраз не варто було казати, але Грун уже відштовхнув Двоквіта й потягнувся до Скрині... яка повипускала ніжки, відступила й погрозово припідняла своє віко. У непевному світлі Буйвітрові здалося, що він побачив ряди велетенських зубів, білих, як відбілений бук.

— Груне, — зараз же сказав він, — я мушу тобі дещо повідомити.

Грун повернувся до нього збентежено.

— Що? — озвався він.

— Дещо про числа. Слухай, ти ж знаєш, якщо додаси до семи один або до трьох п'ять, чи від десяти віднімеш два, то отримаєш деяке число. Доки ти тут, не вимовляй його, і тоді, можливо, ми матимемо якийсь шанс звідси вибратися живими. Або принаймні просто мертвими.

— Хто це такий? — спитав Двоквіт. У руках він тримав клітку, яку щойно дістав із глибочезних глибин Скрині. У тій клітці було повно набурмосених рожевих ящірок.

— Я — Грун, — гордо мовив Грун і перевів погляд на Буйвітра. — Що?

— Просто не кажи того, гаразд? — мовив Буйвітер.

Він подивися на меч у руці Груна: чорний, такий чорний, що то був радше не колір, а цвинтар кольорів, а ще на лезі був вигадливий рунний напис. Однак більше увагу привертало його слабке октаринове сяйво. Меч, мабуть, теж помітив чарівника, бо раптом заговорив голосом, наче кігтем по склі.

— Дивно, — сказав він. — Чому це йому не можна казати «вісім»?

«ВІСІМ, вісім, вісім», — підхопила луна. Десь глибоко під землею почувся невиразний скрегіт.

Відлуння, хоч і стихало, але ніяк не замовкало. Воно стрибало від однієї стіни до іншої, туди й сюди, а фіолетове світло мерехтіло в лад зі звуком.

— Ти сказав! — скрикнув Буйвітер. — Я ж казав, що не можна вимовляти «вісім»!

Він спинився, шокований сам від себе. Проте слово вже випурхнуло й долучилося до своїх товаришів у загальному шепоті.

Буйвітер кинувся тікати, але повітря раптом згусло, мов патока. Утворювався небачений досі

великий заряд магії; кожен порух його кінцівок — повільний та болісний — залишав за собою слід золотистих іскор, траєкторію яких можна було простежити.

Позаду почувся гуркіт і величезна восьмикутна плита піднялася, зависла якусь мить на одному ребрі й гупнула на підлогу.

З ями виповзло щось тонке та чорне й обвилось довкола щиколотки Буйвітра. Він скрикнув і важко приземлився на тремтячу плитку. Мацак поволік його долівкою.

Перед чарівником опинився Двоквіт і спробував дотягнутися до його рук. Чарівник розпачливо схопився за руки коротуна й вони обоє лежали, дивлячись одне одному в обличчя. Буйвітер усе одно рухався далі.

— Що тебе тримає? — випалив він, хапаючи ротом повітря.

— Н-нічого! — відповів Двоквіт. — А що діється?

— Мене затягує в цю діру, хіба не бачиш?

— Ой, Буйвітре, мені так прикро...

— Тобі прикро...

Почувся звук, схожий на дзижчання пилки, і тиск на ноги Буйвітра раптово припинився. Він повернув голову й побачив Груна, який, присівши біля ями, заповзято рубав мацаки, що насувалися на нього.

Двоквіт допоміг чарівнику встати й вони присіли за вівтарним каменем, спостерігаючи за скаженою боротьбою воїна й кінцівок, що вишукували собі жертву.

— Марна справа, — сказав Буйвітер. — Втілення може матеріалізувати мацаки. Що ти робиш?

Двоквіт гарячково прилаштовував клітку з принишклими ящірками до малюнкової коробки, встановленої на триніжок.

— Я просто мушу зробити світлину цього, — пробурмотів він. — Це грандіозно! Чуєш мене, чортику?

Малюнковий чортик відчинив маленьку кришечку, швидко глипнув на все, що відбувалося біля ями, і знову пірнув у коробку. Буйвітер підстрибнув, відчувши, як щось торкнулося його ноги, і наступив каблуком на мацак.

— Гайда, — сказав він. — Пора драпати звідси.

Він схопив Двоквіта за руку, але турист пручався.

— Накивати п'ятами та залишити Груна з тим почвариськом? — озвався він.

Буйвітер був незворушним.

— Чом би й ні? — відповів він. — Це його робота.

— Але воно його вб'є.

— Могло бути й гірше, — сказав Буйвітер.

— Тобто?

— На його місці могли бути ми, — логічно зазначив чарівник. — Ходімо!

Двоквіт підняв руку, вказуючи на щось.

— Гей, — мовив він. — У нього моя Скриня!

Буйвітер не встиг завадити Двоквіту й той оббіг довкола краю ями до скрині, яка безуспішно хапала лядою мацак, що тягнув її долівкою. Кордуплик почав люто копати кінцівку. З катавасії навколо Груна вигулькнув ще один мацак і обхопив воїна за пояс. Самого Груна вже було ледь видно за кільцями, які щораз більше стискалися. Буйвітер із жахом побачив, як мацаки видерли меч із рук героя і швиргнули об стіну.

— Твоє закляття! — крикнув Двоквіт.

Чарівник ані рухнувся. Його погляд був прикутий до Того, що вилазило з ями. То було величезне очисько, і воно дивилося просто на нього. Буйвітер лише схлипнув, коли мацак зімкнувся довкола його пояса. З горла почали вириватися нестримні тепер слова закляття. Буйвітер, мовби уві сні, розтулив рота й почав складати його до вимови першого нищівного складу. Хвиснув, наче батіг, іще один мацак і зімкнувся навколо шиї чарівника, здушуючи. Буйвітра потягло геть, а він звивався й хапав ротом повітря.

Одна рука з розмаху натрапила на малюнкову коробку Двоквіта, що якраз майнула повз на своєму триніжку. Буйвітер інстинктивно хапнув її, як його пращури, можливо, колись хапали каменюку, коли ставали віч-на-віч із хижим тигром. Якби лиш було достатньо простору, аби замахнутися нею до того Ока...

А те Око займало собою цілий світ попереду нього. Чарівник відчував, що його самовладання витікає з нього, мов вода крізь сито.

Перед ним заанімілі ящірки лупали очима з клітки на малюнкову коробку. Як той, кому от-от відрубують голову, зауважує на пласі кожну подряпину та плямку, так само недоречно Буйвітер побачив, що у тваринок були збільшені хвости, блакитно-білого забарвлення, якими

до того ж вони тривожно тарабанили. Наближаючись до Ока, переляканий наниці Буйвітер захисним жестом підняв коробку й водночас почув, як малюнковий чортик сказав:

— Вони вже дійшли, довше не втримаю. Прошу всіх усміхатися.

Після цього спалахнуло таке біле та яскраве світло, наче то було зовсім не світло.

Бел-Шамарот верескнув, починаючи з далекого ультразвуку й закінчуючи звуком десь у нутрощах Буйвітра. Мацаки миттєво розпрямилися, наче пруті, розкидаючи по залі свій розмаїтий вантаж, а тоді сіпнулися назад у захисній позі перед скривдженим Оком. Уся ця маса швиргнулася в яму, а за мить кількадесят кінцівок вхопили велику плиту й різко гупнули її на місце так, що по краях позастрягали й задригалися деякі мацаки.

Грун приземлився з перекомотом, відбився від стіни й устав на ноги. Він знайшов свій меч і почав рубати один за одним приречені мацаки.

Буйвітер лежав на долівці, намагаючись не збожеволіти. Повернути голову його змусив звук порожнистого дерева.

Скрина приземлилася на своє вигнуте віко. Тепер вона сердито гойдалася й чеберяла ніжками.

Буйвітер уважно пороззирався за Двоквітом. Той лежав біля стіни, скручений у дулю, але видно, що живий, бо стогнав.

Чарівник із болем потягнувся і прошепотів:

— Що то, у біса, було таке?

— Чому вони були такі сильно яскраві? — пробурмотів Двоквіт. — Боже, голова...

— Сильно яскраві? — перепитав Буйвітер.

Він поглянув через залу на клітку від малюнкової коробки. Ящірки, тепер помітно худіші, зацікавлено за ним спостерігали.

— От саламандри, — простогнав Двоквіт. — Світлина буде перетримана, певна річ...

— Це саламандри? — не повірив чародій.

— Авжеж. Стандартний пристосунок.

Буйвітер невпевнено підійшов до коробки й підняв її. Йому, звісно ж, траплялося бачити саламандр, але то були види невеликого розміру. До того ж вони тоді плавали в банці з розсолом у музеї біологічних див, що в підвалі Невидимого університету, оскільки довкола

Круглого моря живі саламандри не водилися.

Він спробував згадати ту дещицю, що йому було про них відомо. Вони вважалися чарівними істотами. Саламандри не мали рота, бо існували цілковито за рахунок живильної властивості октаринової хвилі, яка була притаманна сонячному світлу Плаского світу та яку вони вбирали через шкіру. Певна річ, ці створіння також вбирали й решту сонячного світла, відкладаючи його в особливі мішечки, звідки воно потім виділялося природним способом. Пустеля, населена такими саламандрами Плаского світу, уночі ставала справжнім маяком.

Буйвітер поклав їх назад і похмуро кивнув. У цьому чарівному місці октаринового світла було стільки, що саламандри його просто обжерлися, а далі природа зробила свою справу.

Малюнкова коробка тихцем бокувала на своєму триніжку. Чарівник замірився дати їй копняка, але не влучив. Груша премудра почала переставати йому подобатись. Щось маленьке вжалило його в щоку. Він дратівливо відмахнувся.

Буйвітер озирнувся, почувши зненацька якийсь скрегіт, і голос, що наче тесаком по шовку, промовив:

— Це вельми негречно.

— Заткай си, — сказав Грун.

Він підважував Крінгом кришку віттаря. Грун глянув на Буйвітра й зашкірився. Чарівник посподівався, що те кривляння-роторозтягнення було усмішкою.

— Сила чарів, — примовив варвар, натискаючи своєю завбільшки з довбню рукою на меч, незважаючи на його скарги. — Поділимо тепер скарги, га?

Буйвітер тихенько гаркнув, бо щось маленьке і тверде стукнуло його у вуха. Повіяв ледь відчутний вітерець.

— Звідки ти знаєш, що там скарги? — спитав чародій.

Грун натужився і спромігся запхати пальці під камінь.

— Ябка тра шукати під яблінков, — відповів він. — А скарги — під віттарем. Логіка.

Грун стиснув зуби. Каменяка похитнулася і важко впала на підлогу.

Буйвітра знову щось вдарило, цього разу в руку й сильно. Він різко хапнув і подивився, що спіймав. То був уламок каменя, який мав п'ять плюс три сторони. Буйвітер зиркнув на стелю. Вона має бути такою осілою? Грун щось мугикав, тягнучи зі спаплюженого віттаря шкіру, що вже кришилася.

Повітря потріскувало, світилось і гуло. Невидимий вітер учепився до одягу чарівника, змусивши його затріпотіти у вихорі блакитних та зелених іскор. Навколо голови Буйвітра стогнали й бурмотіли скажені, напіввиризовані духи, які пролітали повз.

Він спробував піднести руку. Її зараз же охопило октаринове сяйво, а попри нього прокотився зміцнілий чарівний вітер. Шквал промчав залю, не збуривши й пилинки, однак у Буйвітра від нього ледь повіки не позакочувались. Вітер свистів тунелями, його тужливе виття навіжено відбивалося від каменя до каменя.

Двоквіт підхопився, зігнутий удвоє в пащі астрального вістряна.

— Що це, у біса, таке? — прокричав він.

Буйвітер напівобернувся. І зараз же його піймав ревучий вітер та ледь не перекинув. До його ніг вчепилися примарні вихори, що кружляли в поривах повітря.

Різко випростана Грунова рука впіймала чарівника. Через мить його та Двоквіта затягнули під захист спустошеного вітаря, де вони тепер лежали на долівці й відхекувалися. Поряд них іскрився балакучий меч Крінг, буревій підвищив його чарівне поле у стонадцять разів.

— Тримайся! — гукнув Буйвітер.

— Такий вітер! — закричав Двоквіт. — Звідки він? Куди він дме?

Застиглий вираз непідробного жаху на обличчі Буйвітра змусив його міцніше вчепитися за каміння.

— Нам кінець, — промимрив Буйвітер, почувши, як тріснув і посунувся дах. — Звідки приходять Тіні? Туди якраз вітер дме.

Насправді ж відбувалося те, розумів чарівник, що оскільки ображений дух Бел-Шамарота провалився крізь нижчі підземні світи, то його насиджений дух тепер із самого тутешнього каміння висмоктувало в те місце, яке за уявленнями найбільш поважних жерців Плаского світу перебувало одночасно і під землею, і Деінде. Через це його храм опинився в нищівній владі Часу, який тисячі сором'язливих років неохоче до нього підсувався. І от, раптово вивільнена, накопичена вага всіх тих стримуваних секунд немилосердно тиснула на позбавлені опори камені.

Грун глянув на чимраз ширші тріщини й зітхнув. А тоді встромив два пальці до рота і свиснув.

Реальний звук задзвенів напрочуд голосно поверх псевдозвуку широкого астрального виру, що утворювався насеред великої восьмикутної плити. За ним пролягло глухе відлуння, що було на диво, наче калатання якихось кісток. Після того почувся шум, без жодного натяку на

чудасію. Гулкий цокіт копит.

Крізь склепінчастий прохід легким галопом забіг бойовий кінь Груна і здивився поряд свого господаря. Грива його аж струменіла під вітром. Варвар підвівся й кинув свої торби коштовностей у лантух, що звисав із сідла, а тоді й сам виліз тварині на спину. Він сягнув униз і, вхопивши Двоквіта за шкірку, поклав поперек луки сідла. Коли кінь обернувся, Буйвітер здійснив відчайдушний стрибок і приземлився позаду Груна, на що той не мав ніяких заперечень. Кінь упевнено поскакав тунелями, перестрибуючи раптові зсуви каменю і спритно оминаючи величезні каменюки, які валилися з деформованого склепіння. Буйвітер, міцно тримаючись, похмуро дивився назад.

Не дивно, що кінь рухався так хутко, бо слідом за ним, крізь мерехтливе фіолетове світло, неслася лиховісна на вигляд скриня й малюнка коробка, що стрімголов мчала на своїх трьох ніжках. Така чудова була властивість премудрої груші, будь-куди йти за своїм господарем, що з неї зазвичай робили речі для супроводу мертвих імператорів у потойбіччя...

Мить по тому, як увесь гурт вибрався назовні, восьмикутне склепіння вкрай зламалось і розвалилося на плити.

Сходило сонце. Позаду здіймався стовп пилюки від храму, що завалився, але ніхто не озирався. А шкода, бо Двоквіт міг би зробити такі світлини, які були б дивовижні навіть за мірками Плаского світу.

Серед куряви руїн зчинився якийсь рух. Усе встелилося зеленим килимом. Відтак вигулькнув дуб, миттю розправивши віти, як та зелена ракета-петарда. Ще й не перестали труситися кінчики його постарілих гілок, як він уже стояв посеред поважного чагарника. Виріс бук, наче гриб, зміцнів, зогнив і розсипався на хмару труті поміж свого молодняка. На цю пору храм уже був наполовину похованою в землю купою мошистих каменів.

Але Час, що від початку дорвався, як дурний до мила, тепер мав намір довести справу до кінця. Вир межі між чарами, що затухали, та ентропії, що набирала обертів, скотився з гори й наздогнав коня в галопі. Вершники ж, самі творіння Часу, зовсім нічого не помічали. Проте він мчав із канчуком століть у чарівний ліс.

— Разюче, правда? — зауважив голос біля Буйвітрового коліна, коли кінь галопував крізь серпанок трухлявілого лісу та падолисту.

Голосу був притаманний моторошний металевий брязкіт.

Буйвітер позирнув униз на меч Крінґ. На голівці його руків'я містилася пара рубінів. Чарівникові здалося, що вони дивляться просто на нього.

З верескових околиць лісу вони спостерігали за битвою дерев і Часу, яка могла мати лише

один кінець. На привалі було влаштовано такий собі бенкет, що полягав у поїданні ведмедя, котрий мав необережність підійти до Груна на відстань пострілу з лука.

Буйвітер дивився на варвара понад його горою жирного м'яса. Чарівник зауважив, що той Грун, який виконував роботу героя, досить-таки відрізнявся від того Груна, виножлукта й гульвіси, який часом приходив до Анх-Моркпорка: він був по-котячому обережний, гнучкий, як пантера, і почувався, як удома.

«А я пережив Бел-Шамарота, — нагадав собі Буйвітер. — Дивина та й годі.»

Двоквіт допомагав героєві перебирати поцуплений з храму скарб. Він складався здебільшого зі срібного набору з каменями неприємного пурпурового кольору. У тій купі було повно зображень павуків, спрутів та восьмип'ятів з центральних пустищ.

Буйвітер намагався затулити вуха від рипучого голосу позаду себе. Але марно.

— А потім я належав ре'дуратському паші й зіграв визначну роль у Великонефській битві, де й здобув невеличке надщерблення, яке ти, можливо, помітив десь на другій третині мого клинка, — говорив Крінґ зі своєї тимчасової домівки в купині. — Якийсь бузувір мав на собі октироновий нашійник — вельми нечесно з його боку, — та я, звісно, був тоді куди гостріший і мій господар розтинав мною в повітрі шовкові хустинки і... Я тобі не набридаю?

— Га? Та ні-ні, аніскілечки. То все так цікаво, — відповів Буйвітер не відводячи погляду від Груна. Наскільки варварові можна було вірити? Ось вони тут, посеред гущавини, навколо бродять тролі...

— Я одразу зрозумів, що ти культурна особа, — вів далі Крінґ. — Мені взагалі рідко коли стрічаються дійсно цікаві люди. От що б я найбільше хотів, то це гарненьку камінну дошку, щоб на ній висіти, десь у красі та затишку. А якось я провів кілька сотень років на дні озера.

— Певно, було весело, — навіть не слухаючи озвався Буйвітер.

— Та не дуже, — відповів Крінґ.

— Та, напевно, що ні.

— От чого б мені дійсно хотілося, то це стати ралом. Не знаю, що це, але здається змістовним існуванням.

До чарівника підбіг Двоквіт.

— У мене чудова ідея, — пробурмотів він.

— Ага, — втомлено відказав Буйвітер. — Чому б не взяти Груна супроводити нас до Квірма?

— Звідки ти знаєш? — здивовано мовив Двоквіт.

— Та щойно подумав, що це тобі спаде на думку, — відповів Буйвітер.

Грун перестав набивати сріблом сакви й підбадьорливо посміхнувся. А потім його погляд перевівся на Скриню.

— Якщо він буде з нами, то хто на нас нападе? — сказав Двоквіт.

Буйвітер пошкрябав бороду.

— Грун? — висловив він здогад.

— Але ж ми в тому храмі йому життя врятували!

— Ну, якщо під словом «нападе» маєш на увазі «вб'є», — мовив Буйвітер, — то навряд чи він таке зробив би. Грун не з таких. Просто нас пограбує, позв'яже та й залишить вовкам на поталу, гадаю.

— Ой, та ну...

— Слухай, таким є справжнє життя, — гаркнув до нього Буйвітер. — Тобто, ось ти носишся з повним ящиком золота. Невже думаєш, що ніхто при своєму глузді не скочив би за нагоди, щоб урвати собі трохи?

«Я б так і зробив, — додав він подумки, — якби не бачив, що та скриня робить з допитливими пальцями».

Нараз стрельнув здогад. Буйвітер перевів погляд із Груна на образопис. Чортик-малювальник якраз прав у крихітній діжці, а саламандри куняли у своїй клітці.

— У мене ідея, — мовив чарівник. — От що найбільше потрібно героям?

— Золото? — відповів Двоквіт.

— Ні, я кажу про те, чого їм найбільше хочеться.

Двоквіт насупився.

— Щось я не дуже розумію, — мовив він.

Буйвітер підняв образопис.

— Груне, — покликав він. — Підійди сюди, будь ласка.

Ті дні минули спокійно. Направду, маленька зграйка мостових тролів, що якось спробували на них напасти, і ще банда розбійників, які ледь не застали їх однієї ночі зненацька (але вперли дурницю, що вирішили зазирнути до Скрині не перерізавши перед тим сплячих). Грун зажадав подвійної платні за обидва випадки й отримав усе сповна.

— Якщо з нами щось станеться, — сказав Буйвітер, — то не буде кому керувати чарівною коробкою. Більше не буде портретів Груна, зрозумів?

Грун кивнув прикипівши очима до нещодавнього знімка. На ньому він красувався в героїчній позі, поклавши одну ногу на купу вбитих тролів.

— Я і ти, і малий друзяка Двіквітки — ми файно ладимо, — сказав він. — А завтра зробимо ще кращіший малюнок, гара?

Він дбайливо загорнув портрет у троячу шкіру й засунув його в сидельну торбу до решти.

— Здається, працює, — захоплено мовив Двоквіт, коли Грун поїхав уперед, аби розвідати дорогу.

— Авжеж, — сказав Буйвітер. — Що найбільше люблять герої — то це себе.

— А знаєш, ти щораз ліпше пораєшся з образописом.

— Ага.

— То, може, ти захочеш взяти це собі, — Двоквіт простягнув йому малюнок.

— Що це? — спитав Буйвітер.

— Та просто той знімок, який ти зробив у храмі.

Буйвітер із жахом поглянув. Там, обрамлений кількома відблисками мацака, був величезний, огрубілий, заляпаний зіллям та розмитий великий палець.

— У цьому все моє життя, — похнюплено сказав Буйвітер.

— Ти виграла, — сказав Фатум посуваючи через гральний столик купку душ. Присутні боги враз відчували полегкість. — Будуть ще й інші ігри, — додав він.

Панна усміхнулася очам, що були, наче дві діри в усісвіті.

А тоді тільки згинули ліси, залишивши по собі на небокраї хмару пилу, яка розвіялася з леготом. А на пощербленому та зарослому мохом верстовому камені сиділа чорна, обідрана постать. Вона представляла того, кого несправедливо обманюють, кого бояться й жахаються, та водночас того, хто є єдиним другом для злидарів і найкращим лікарем для смертельно поранених.

Смерть, хоч і зовсім не мав очей, спостерігав за зникненням Буйвітра так, що якби Його обличчя могло хоч якось рухатися, то це зійшло б за насупленість. Незважаючи на те, що Смерть завжди був страшенно заклопотаний, Він вирішив, що тепер має улюблене заняття. Щось було в тому чарівникові таке, що дратувало Його безмежно. Він не приходив на *призначені* зустрічі лише з однієї причини.

«ТИ ЩЕ МЕНІ ПОПАДЕШСЯ, ПАРУБЧЕ», — промовив Смерть, наче грюкнула зачинившись важка кришка труни.

Зміїна ваба

Він називався Змієгір і здіймався над зеленою долиною майже на півмилі: завбільшки з гору, сірий та весь догори дригом.

Біля його цоколя було зо два десятки дворів. Угорі він пронизував навислу хмару, елегантно вигинаючись із неї, немовби перевернута труба, й обривався плоскогір'ям на цілих чверть милі в ширину. Там був крихітний ліс, чия зелень нависала аж за край. Стояли будинки. Була навіть малесенька річка, що перевалювалася за край водоспадом, якого так розхльостував вітер, що він досягав землі вже як дощ.

Кілька кроків під плоскогір'ям зяяли численні печери — звичайні на вигляд, грубо видовбані, тож цього свіжого осіннього ранку Змієгір нависав над хмарами, наче велетенський голубник.

А це мало означати, що розмах крила тих «голубів» був мало не вісімдесят ліктів.

— Я так і знав, — сказав Буйвітер. — Ми в сильному чарівному полі.

Двоквіт і Грун пороззиралися по тій маленькій улоговині, у якій вони зробили собі опівденну зупинку, і переглянулися.

Коні тихо паслися на рясній траві край струмка. Поміж кущів пурхали жовті метелики. Пахло чебрецем та гули бджоли. На рожні злегка шкварчали дикі свині.

Грун знизав плечима і продовжив змащувати олією свої біцепси. Вони аж виблискували.

— Як на мене, то все нормально, — сказав він.

— А підкинь-но монету, — мовив Буйвітер.

— Що?

— Ну ж бо, підкинь монету.

— Добре, — відповів Грун. — Якщо тобі від того стане легше.

Він сів у свій гаманець і витягнув жменю дрібних монет, які він нахапав у різних королівствах.

Грун обережно вибрав сірий зклотійський чвертьйотник і поклав на фіолетовий ніготь свого великого пальця.

— Обирай, — сказав він. — Лице чи... — подивився на зворотний бік монети й сильно зосередився, — якась риба з ногами.

— Коли буде в повітрі, — відповів Буйвітер. Грун посміхнувся й сіпнув великим пальцем. Йот злетів і завертівся.

— Ребро, — сказав Буйвітер, навіть не дивлячись.

Чари не вмирають. Вони лише згасають.

Ніде на блакитному роздоллі Плаского світу це не було так очевидно, як на тих землях, що стали ареною великих боїв Чарівницьких війн, які точилися невдовзі після Створення. У той час магія у своєму первинному вигляді була широко доступна й завзято використовувалася першими людьми у війні проти богів.

Конкретні причини Чарівницьких війн забулися з плином часу, але філософи Плаского світу погоджуються в тому, що невдовзі після свого створення перші люди небезпідставно розлютились. Услід за цим почалися великі та полум'яні бої: сонце кружляло по небу, кипіли моря, землю спустошували небачені урагани, дивним чином з'являлися маленькі білі голуби в людському одязі, навіть постала загроза стабільності самого диску (який так і несли космосом чотири велетенські слони верхи на черепасі). Через це Прадавні Всевишні, перед якими схиляються навіть боги, вдалися до жорстких дій. Богів прогнали на висоти, людей переробили набагато меншими, а з землі витягнули велику кількість дикої магії.

Утім, це не розв'язало проблему тих ділянок на Диску, які під час війни зазнали прямого удару заклинань. Чари згасали повільно, тисячоліттями, вивільняючи міріади субастральних часточок, які сильно спотворювали довколишню дійсність...

Буйвітер, Двоквіт і Грун дивилися на монету.

— Отже, ребро, — сказав Грун. — Ну, ти ж чарівник. То й що?

— Я не роблю... таких чарів.

— Тобто не вмієш.

Буйвітер змовчав, бо то було правдою.

— Спробуй ще раз, — запропонував натомість.

Грун вийняв жменю монет.

Перші дві приземлилися як зазвичай. Так само й четверта. Третя впала на ребро й так зависла. П'ята перетворилася на маленьку жовту гусінь і поповзла геть. Шоста на найвищій точці польоту видала різке «тиньк!» і зникла.

За мить почувся короткий ляскіт грози.

— Гей, та була срібна! — вигукнув підводячись Грун і почав вдивлятися вгору. — Ану верни її!

— Я не знаю, куди вона поділася, — втомлено відповів Буйвітер. — Можливо, ще летить далі. У всякому разі ті, які я підкинув нині вранці, не вернулися досі.

Грун ще вдивлявся в небо.

— Що? — озвався Двоквіт.

Буйвітер зітхнув. Він саме цього й боявся.

— Ми забрели в зону з високим рівнем чарів, — сказав Буйвітер. — І не питай мене як. Колись тут, напевно, утворилося надзвичайно потужне магічне поле, а ми тепер відчуваємо наслідки.

— Точно, — сказав куш, який проходив повз.

Грун різко опустив голову.

— Тобто це одне з таких місць? — спитав він. — То вибираймося звідси!

— Правильно, — погодився Буйвітер. — Якщо підемо по своїх слідах, то, може, нам це й удасться. Можна зупинитися приблизно через кожну милю й підкидати монету.

Він швидко встав і почав збирати речі у свої сакви.

— Що? — сказав Двоквіт.

Буйвітер спинився.

— Слухай, — різко мовив він. — Просто не сперечайся. Гайда.

— Але ж усе ніби нормально, — промовив Двоквіт. — Просто тут трохи мало ознак життя та й усе...

— Так, — сказав Буйвітер. — Хіба ж не дивно? Ходімо!

Високо над ними почувся якийсь шум, наче по мокрому камені ляснули шкіряним паском.

Над головою Буйвітра промайнуло щось прозоре й невиразне, здійняло кушпелу попелу від вогню, а свиняча тушка злетіла з рожна і стрімко понеслася в небо.

Вона накренилася, щоб не зіткнутися зі скупченням дерев, далі вирівнялася, з риком покружляла й подалася в доцентровому напрямку залишаючи за собою слід із крапель гарячого смальцю.

— Що тепер вони роблять? — спитав старий.

Діва глянула в магічну кулю.

— Швидко рухаються докрайово, — відповіла вона. — Крім того, той ящик на ніжках досі в них.

Старий видав смішок, дивний тривожний звук для цього запиленого темного склепу.

— Груша премудра, — сказав він. — Дивовижно. Гадаю, вона буде наша. Будь ласка, простеж за цим, дорогенька... доки вони ще в межах твоєї сили, мабуть.

— Мовчи! Бо...

— Бо що, Ліссо? — промовив старий (у слабкому світлі видавалося щось чудернацьке в тому, як він розвалився в кам'яному кріслі). — Якось ти вже вбила мене, пам'ятаєш?

Вона пирхнула й підвелась, презирливо відкидаючи назад своє волосся — руде, з золотими переливами. Настоячи Лісса Змієкуп мала абсолютно приголомшливий вигляд. До того ж вона була майже гола, якщо не брати до уваги кілька клаптиків найлегшої кольчуги і верхових веселкових чобітків із драконячої шкіри. З одного чобота, неначе спис, стирчав довгий батіг, покритий маленькими сталевими шипами.

— Моєї сили цілком вистачить, аби впоратися з ними.

Невиразна постать кивнула, або принаймні хитнулась.

— Ти постійно це кажеш, — кинув він.

Лісса фиркнула й крокувала зі зали.

Її батько навіть не глянув їй у слід. Однією з причин цього, звісно, стало те, що він умер три місяці тому і його очі були не в найкращому стані. А ще, оскільки був чарівником — нехай і мертвим — п'ятнадцятого рівня, то його зорові нерви призвичаїлися бачити інші, далекі від реальності рівні та виміри, і тому не дуже здатні спостерігати за звичним життям. (За життя їх

описували як восьмигранні й дуже схожі на комахині.) Крім того, доки він перебував у вузькому просторі поміж світом живих і темним світом тіней, що належав Смерті, то міг сам простежувати весь Причинно-наслідковий зв'язок. Саме тому, попри слабку надію, що цього разу його паскудна донька таки знайде собі смерть, старий не звернув свої могутні сили на докладніше вивчення трьох мандрівників, які саме відчайдушно кивали п'ятами з його володінь.

За кілька сотень кроків звідти в супроводі півдесятка вершників Лісса в дивному настрої спускалася стоптаними сходами, що вели в серце Змієгора. Чи то і справді випала нагода? Можливо, це шлях, аби вийти з глухого кута, ключ до трону Змієгора. Безсумнівно, він по праву належить їй, але за звичаєм лише чоловік може правити цим замком. Це дратувало Ліссу, а коли вона злилась, то Сила дужчала і дракони виходили особливо великими та гидкими.

Якби вона мала чоловіка, усе було б інакше. Якогось би високого міцного легеня, але й щоб клепки трохи бракувало. Щоб без зайвих роздумів виконував усе, що йому скажуть.

Здоровило з тієї трійці, що втікала з драконячих земель, якраз підійшов би. А якщо раптом виявиться, що ні, то дракони завжди голодні і їх постійно треба годувати. Вона простежить, аби вони були злими.

У будь-якому разі злішими, ніж завжди.

Сходинки проходили під кам'яною аркою й закінчувалися вузьким виступом біля вершечка величезної печери, де вместилися крилаті змії.

Сонячні промені з численних отворів у стінах хрест-навхрест перетинали запорошений морок, неначе бурштинове пруття, що ховало в собі мільйони золотих комашок. У долині виднівся лише легкий туман. А вгорі...

Пішохідні кільця починалися біля самісінької голови Лісси, так близько, що вона легко могла доторкнутися до них. Тисячі їх розтягнулися по перевернутих акрах склепіння печери. Двом десяткам каменярів знадобилося майже два десятки років, аби забити всі ці гаки; вони повисали на вже зроблених і длубали наступні. Але це були дитячі забавки, як порівняти з вісімдесятьма вісьмома масивними кільцями, які гроном звисали на верхівці бані. Ще п'ятдесят були втрачені давним-давно, ще коли загін мокрих від поту рабів (а в перші дні Сили рабів було предостатньо) підвішував їх туди. Важелезні кільця звалилися у провалля, забравши зі собою нещасних робітників.

Але вісімдесят вісім усе ж були встановлені — здоровенні, мов бугаї, іржаві, мов кров. Від них дракони вже відчують присутність Лісси. Повітря навколо печери розсікається вісімдесятьма вісьмома парами крил, що розгортаються, неначе складна головоломка. На

Ліссу зиркають величезні голови зі зеленими, багатограними очима. Звірі й досі були майже прозорі. Доки чоловіки коло неї дістають гакоботи з полиць, Лісса зосереджується на викиченому зоровому образі й у тому оточенні затхлого повітря дракони стають повністю видимі, бронзова луска тьмяно відбиває сонячні промені. У голові аж тьохкає, але тепер, коли Сила вже виливається легко, вона може трохи розслабитися й подумати про щось інше.

Вона також нап'ялює свої гакоботи, граційно виконує переворот колесом і гачки, ледь дзенькнувши, зачіпляються за пару пішохідних кілець на стелі.

Але тепер це підлога. Світ змінився. Лісса стоїть на краю глибокої чаші, чи то кратера, устеленої малими кільцями, а по них похитуючись, наче маятники, рухаються драконники. У центрі чаші серед стада чекають їхні величезні верхові тварини. Угорі видніються далекі скелі, що становлять підлогу печери, знебарвлені столітніми відкладаннями драконячого посліду.

Легкими ковзкими рухами, які стали другою вдачею Лісси, вона прямує до власного дракона, Лейоліта. Він обертає до неї свою конячу морду, його борода масна від смальцю. «То було дуже смачно», — промовляє дракон у думках Лісси.

— Здається, я не дозволяла самостійних польотів? — різко відповіла Лісса.

«Я зголоднів, Ліссо.»

— Приборкай свій голод. Скоро будуть коні на обід.

«Віжки застрягають між зубами. Є якісь вояки? Нам смакують вояки.»

Лісса звішується драбиною і приземляється на Лейоліта, обхоплюючи ногами його шкіряну шию.

— Воїн мій. Пара інших дістанеться вам. Один із них, схоже, якийсь чарівник, — заохотливо каже вона.

«Ох, ти ж знаєш, як із тими чарівниками буває. Півгодини — і хочеться ще одного», — бурчить дракон.

Він розправляє крила й шугає вниз.

— Вони наздоганяють! — заволав Буйвітер. Він ще нижче пригнувся до шиї коня й застогнав. Двоквіт намагався не відставати і водночас вертів головою за летючими чудовиськами.

— Ти не розумієш! — відповів турист, перекикуючи неймовірний шум крил. — Усе своє життя я мріяв побачити драконів!

— Зісередини? — вигукнув Буйвітер. — Стули пельку й тікай!

Він шмагнув коня віжками й утупився в ліс попереду, намагаючись силою волі притягнути його ближче. Під тими деревами вони б були в безпеці. Крізь них жоден дракон не пролетить... Буйвітер почув лопотіння крил, а тоді навколо нього зімкнулися тіні. Він інстинктивно крутнувся в сідлі й відчув пекучий, дикий біль, бо щось гостре дряпнуло його по плечах.

Позад нього закричав Грун, але звучало це більш як крик люті, аніж болю. Варвар скочив у верес і витягнув чорного меча Крінґа. Він почав розмахувати ним, щойно дракон розвернувся для наступного низького прольоту.

— Я не потерплю цього від жодної сучої ящірки! — заревів він.

Буйвітер нахилився і схопив поводи Двоквіта.

— Гайда, — прошипів чарівник.

— Але ж... дракони... — промовив Двоквіт, як зачарований.

— Та грець із тими... — почав чарівник і завмер.

Ще один дракон відділився від цяток, що кружляли над головами, і попрямував у напрямку до них. Буйвітер відпустив Двоквітового коня, міцно вилаявся й погнав свого скакуна до дерев, сам. Він не обернувся на раптову колотнечу позаду нього, а коли над ним промайнула тінь, просто щось тихо пробурмотів та ще глибше зарився в конячу гриву.

А далі замість пекучого пронизливого болю, якого чарівник очікував, дістав низку дошкульних ударів, оскільки його нажаханий кінь залетів під покрив лісу. Буйвітер намагався втриматись, але чергова низька гілка, міцніша за інші, вибила його зі сідла. Останнє, що він чув, перш ніж зімкнулися голубі вогні непритомності, був пронизливий крик розчарування рептилії та мотлошення кігтями верхів'я дерев.

Коли чарівник отямився, дракон дивився на нього; принаймні дивився в його напрямку. Буйвітер застогнав і спробував лопатками вкопатися в мох, та аж охнув, коли його раптово пронизав біль.

Крізь пелену болю і страху він знову глянув на дракона.

Звірюка висіла на гілляці великого всохлого дуба за кількасот стіп від нього. Її бронзово-золотисті крила щільно облягали навколо тіла, але подовгувата коняча голова на дивовижно чіпкій ший вертілась на всі боки. Вона уважно оглядала ліс.

До всього, дракон був напівпрозорий. Хоч сонце відблискувало від його луски, Буйвітер міг

чітко прогледіти обриси гілок за ним. На одній із них сидів чоловік, карликовий проти тієї тварюки. Він був голий, якщо не враховувати високі чоботи, невелику шкіряну сумку на паху та гребенястого шолома. Чоловік ліниво помахував із боку в бік коротким мечем і поглядав по кронах дерев так, ніби виконував занудне й безглузде завдання.

По нозі чарівника заповзято почала видряпуватись якась кузька.

Буйвітер міркував, чи сильно може нашкодити напівпрозорий дракон. Може, він вб'є його лише наполовину? Чарівник вирішив, що не варто залишатись і це з'ясовувати.

Рухаючись за допомогою п'ят, кінчиків пальців і плечових м'язів, Буйвітер відповзав, аж доки листя не сховало дуб та тих, хто його займав. Далі він схопився на ноги й чкурнув поміж дерев.

Не перебираючи дорогою, без харчів, без коня. Але доки ноги цілі, можна було бігти. Папороть та ожина хльоскали його, але він зовсім не відчував цього.

Коли відстань між ним і драконом сягнула близько милі, Буйвітер зупинився та звалився на дерево. А воно раптом заговорило до нього.

— Агов, — обізвалося дерево.

Зі жахом від того, що зараз побачить, Буйвітер повів очима вгору. Він намагався зупинитися на спогляданні кори й листя, але цікавість перемогла. У підсумку він зупинився на чорному мечі, що стирчав прямо з гілляки над головою Буйвітра.

— Не стовбич там, — сказав меч (таким голосом, наче вели пальцем по вінцю великого порожнього келиха для вина). — Витягни мене.

— Що? — перепитав Буйвітер, досі важко дихаючи.

— Витягни мене, — повторив Крінг. — Або мені світить провести наступний мільйон років у покладах вугілля. Я вже розказував про час, коли мене викинули в озеро...

— Що сталося з рештою? — спитав Буйвітер, досі судомно чіпляючись за дерево.

— О, та їх дракони схопили. І коней. І той ящик. Мене також, але Грун випустив мене з рук. Пощастило тобі.

— Ну... — почав було Буйвітер, але Крінг не звернув на нього увагу.

— Гадаю, тобі не терпиться врятувати їх, — додав він.

— Ну, так...

— Якщо ти мене витягнеш, то одразу й вирушимо.

Буйвітер скося глянув на меч. До цього часу думка про рятувальну спробу була десь так далеко у глибині його свідомості, що якщо деякі провідні гіпотези про природу та форму багатовимірної пластовості всесвіту правдиві, то вона лежала просто на поверхні; але чарівний меч був цінною річчю...

І то була би довга дорога додому, хоч де б це було...

Чарівник видряпався на дерево та поволеньки посунувся гілкою. Крінг доволі глибоко застряг у дереві. Буйвітер схопився за руків'я й потягнув так, що аж в очах засвітилося.

— Спробуй ще раз, — підбадьорив меч.

Буйвітер застогнав і заскреготав зубами.

— Могло би бути й гірше, — сказав Крінг. — Могло бути ковадло.

— Авжеж, — прошипів чарівник, переймаючись майбутнім свого паху.

— У мене багатовимірний досвід існування, — сказав меч.

— Ге?

— Знаєш, у мене було багато імен.

— Пречудово, — сказав Буйвітер і похитнувся, бо клинок вислизнув на волю. Він був напрочуд легкий.

Спустившись на землю, чарівник вирішив висловити все й одразу.

— Я дуже сумніваюся, що варто братися за порятунок, — сказав він. — Краще нам повернутися до міста. Набрати пошуковий гурт.

— Дракони попрямували доцентрово, — озвався Крінг. — Пропоную почати з он того, що сидить на дереві.

— Вибачай, але...

— Ти не можеш кинути їх напризволяще!

Буйвітер здивувався.

— Не можу?

— Ні. Не можеш. Послухай, буду відвертим. Я працював із кращим матеріалом, ніж ти, але тут нема з чого вибирати. Або так, або... Тобі доводилося проводити мільйон років у покладах вугілля?

— Слухай, я...

— Тому, якщо не припиниш сперечатися, то я відрубую тобі голову.

Перед очима Буйвітра його власна рука піднялась, аж доки мерехтливе лезо опинилося на палець від його горла. Він спробував розтиснути пальці. Але не зміг.

— Я не вмію бути героєм! — скрикнув Буйвітер.

— Пропоную тебе навчити.

Бронзовий Псефа видав глибокий гортанний звук.

Драконник К!сдра нахилився уперед і глянув скося на галявину вниз.

— Я його бачу, — сказав він. К!сдра з легкістю спустився від гілки до гілки й, нечутно приземлившись на густій траві, вийняв меч. Він пильно подивився на чоловіка, котрий наближався та очевидно не мав жодного бажання покидати укриття дерев. У нього була зброя, і драконник із цікавістю спостерігав, як чоловік дивно тримав меч перед собою на відстані витягнутої руки, немовби соромився бути поміченим разом із ним.

Так чарівник шкандибав у його напрямку. К!сдра зважив власного меча і широко вишкірився. Тоді стрибнув.

Пізніше про цей бій він пам'ятав лиш дві речі. Пригадував неймовірну звинність, з якою чарівниковий меч викрутився і спіймав його власний клинок таким ударом, котрий вибив зброю йому з рук. Інша річ — і це було, як він стверджував, саме те, що привело до його поразки — чарівник прикривав очі однією рукою.

К!сдра стрибнув назад, аби уникнути ще одного випадку, й повалився на землю. Псефа загарчав, розгорнув крила і злетів із дерева.

За мить чарівник стояв над ним і кричав:

— Скажи йому, якщо воно мене попече, я дам мечу волю. Я зроблю це. Я дам йому волю! Так і скажи!

Кінчик чорного меча висів над горлом К!сдри, та дивним було те, що чарівник безперечно

боровся з ним, і схоже, що той собі наспівував.

— Псефо! — гукнув К!сдра.

Дракон невдоволено заревів, але вийшов із польоту, у котрому міг позбавити Буйвітра голови, і повільно повернувся на дерево.

— Говори! — кричав Буйвітер.

К!сдра покосився на нього на відстані леза меча.

— Що ти хочеш, аби я сказав? — запитав він.

— Що?

— Питаю, що ти хочеш, аби я сказав?

— Де мої друзі? Маю на увазі варвара й коротуна.

— Гадаю, що їх забрали до Змієгора.

Буйвітер відчайдушно смикнув меча, стримуючи його, намагався закрити свій розум для кровожерливого гудіння Крінґа.

— Змієгір. Він один. Це Дім драконів.

— То я гадаю, ти чекав, аби забрати й мене туди, га?

К!сдра мимоволі ковтнув повітря, коли кінчик меча видобув краплинку крові з його борлака.

— Не хочете, аби люди знали, що у вас тут є дракони, та? — гаркнув Буйвітер.

Драконник так забувся, що кивнув, і бракнуло лише дрібку, аби перерізав собі горло.

Буйвітер відчайдушно роззирнувся і зрозумів, що цю лінію йому доведеться продовжувати.

— Ну добре, — сказав він так незагрозливо, як лиш спромігся. — Ти ж мав відвезти мене до того Змієгора, правда?

— Я мав привезти тебе мертвим, — похмуро пробурмотів К!сдра.

Буйвітер поглянув на нього згори донизу й повільно розплився в усмішці. Його рот роззявився широко, маніякально та зовсім не весело, то була та усмішка, котру зазвичай супроводжують маленькі птахи, що живуть біля рік та виколупують залишки їжі з зубів.

— Доведеться привезти живим, — мовив Буйвітер. — Якщо вже говорити про кого-небудь

мертвого, пам'ятай, котрий меч у чийй руці.

— Якщо ти вб'єш мене, нічого не завадить Псефі натомість убити тебе, — крикнув драконник, лежачи на землі.

— То я робитиму інакше, відрубуватиму шматочки, — погодився чарівник. Він знову випробував дію усмішки.

— Ой, ну гаразд, — похнюпившись мовив К!сдра. — Гадаєш, у мене є уява?

Він вивернувся з-під меча й помахав дракону, котрий знову здійснювався й полетів до них. Буйвітер сковтнув.

— То ми поїдемо на ньому? — сказав він. К!сдра зневажливо поглянув на нього, кінчик Крінґа був усе ще біля його шиї.

— Як іще дістатися Змієгора?

— Не знаю, — мовив Буйвітер. — А як іще?

— Я маю на увазі, що іншого шляху нема. Або так, або ніяк.

Буйвітер знову подивився на дракона попереду. Він виразно бачив крізь нього поламану траву, на котрій той лежав, але, обережно торкнувшись луски, що була лиш золотим відблиском у повітрі, вона видалася достатньо твердою. Йому здавалося, що дракони повинні або повністю існувати, або не існувати взагалі. Дракон, котрий існував наполовину — гірше за будь-які крайнощі.

— Не знав, що дракони бувають прозорі, — сказав він.

К!сдра знизав плечима.

— Справді? — промовив.

Він неохочиво заплигнув на дракона, бо Буйвітер учепився йому за пояс. Невдало вмовившись, чарівник побілілими від зусилля пальцями вчепився у зручний шматок упряжі й легенько тицьнув К!сдру мечем.

— Ти коли-небудь раніше літав? — сказав драконник, не обертаючись.

— Не отак, ні.

— Хочеш смоктульку?

Буйвітер витріщився на потилицю цього чоловіка, а тоді вниз — на сумку запропонованих

йому жовтих і червоних цукерок.

— Це обов'язково? — запитав він.

— Такий звичай, — мовив К!сдра. — Пригощайся.

Дракон піднявся, зробив кілька важких кроків галявиною і здійнявся в повітря.

Буйвітру інколи снилися жахіття про те, що він балансує на верхівці якогось невидимого, неймовірно високого місця і бачить унизу блакитний, укритий хмарами пейзаж, котрий віддаляється (зазвичай від цього чарівник прокидався з пітними щиколотками; і хвилювався б навіть більше, якби знав, що то жахіття не було, як він гадав, звичайним пласкосвітним запамороченням. Це була зворотна пам'ять про подію в його майбутньому, таку страхітливую, що створила відголоски жаху крізь усе його життя).

То була не та подія, але підготовка до неї. Псефа видирався у повітря кількома карколомними для вершників стрибками. Ув останньому стрибку його широкі крила з ляскотом розправилися, аж затремтіли найближчі дерева. Тоді земля зникла, віддаляючись кількома обережними, але різкими рухами. Псефа здіймався неочікувано ґраційно, післяобіднє сонце відбивалося від крил, які й досі були тільки золотою плівкою. Буйвітер собі ж на шкоду поглянув донизу і зрозумів, що дивиться крізь дракона на верхівки дерев удолині. Далеко під ним. Від цього видовища йому прихопило живіт.

Заплющити очі теж не було найкращою думкою, бо давало його уяві повну владу. Він зупинився на тому, що витріщався у серединну точку, де болото та ліс поєднувались і за ними можна було спостерігати майже мимохідь.

Зірвавсь вітер. К!сдра напівобернувся й крикнув:

— Оце — Змієгір!

Буйвітер повільно повернув голову, пересвідчуючись, що Крінґ спокійно лежить на спині дракона. Його засльозені очі побачили чудернацько перевернуту гору, що здіймалася понад глибокою лісовою долиною, немов слухова трубка з вуха. Навіть із цієї відстані він міг розрізнити слабке октаринове сяйво в повітрі, котре, найімовірніше, вказувало на присутність постійної чарівної аури у щонайменше — аж дух перехопило — декілька міліПраймів. Щонайменше!

— О, ні, — вимовив він.

Навіть дивитися униз було кращим за це. Чарівник швидко відвів погляд, але зрозумів, що більше не бачить землю крізь дракона. Доки вони широким колом наближались до Змієгора, тварина набувала щораз більшої виразності, немовби її тіло заповнювалося золотим

туманом. Доки вони досягли замку, дракон вже був вельми реальним і шалено розмахував крилами у польоті.

Буйвітрові здалося, що він бачить у повітрі невиразну смугу, немов щось із гори простягнулось і торкнулося цього створіння. Було дивне відчуття, що дракона робили більш справжнім.

Перед ним Змієгір перетворився із далекої іграшки на декілька мільярдів тонн каменюк, що тримаються між небом і землею. Буйвітер бачив там невеликі поля, ліси й озеро, а з озера витікала річка й спадала за край...

Він зробив дурницю, що послідував очима за ниточкою пінистої води, але саме вчасно відсахнувся.

Широке плато перевернутої гори наближалось. Дракон навіть не сповільнився. Коли гора вже нависала над Буйвітром, немов найбільша у Всесвіті мухобійка, він помітив вхід у печеру. Псефа шугнув туди, його плечові м'язи працювали, мов механізми.

Пітьма охопила чарівника й він скрикнув. Повз промайнули скелі, розмиті через високу швидкість. Тоді дракон знову вилетів на відкритий простір.

То була середина печери, але більшої, ніж узагалі могла бути будь-яка печера. Дракон, ширяючи по її безмежній пустці, здавався лише золотавою мухою в бенкетній залі.

Там були й інші дракони — золоті, срібні, чорні, білі, — що розбивали осяєне сонцем повітря, виконуючи якісь свої справи, чи просто сиділи на кам'яних виступах. Високо під склепінчастим дахом печери ще десятки їх звисали з велетенських кілець, тримаючи показанячому складені крила. Там були й люди. У Буйвітера пересохло в горлянці: вони ходили по тій роздолій стелі, немов мухи.

Тоді він зауважив тисячі маленьких кілець, котрими була всіяна стеля. Декілька перевернутих людей з цікавістю спостерігали за польотом Псефи. Буйвітер знову сковтнув. Він і близько не мав гадки, що робити далі.

— Ну? — пошепки спитав він. — Маєш пропозиції?

— Ясна річ, треба нападати, — зневажливо кинув Крінґ.

— І чому я про це сам не подумав? — відповів Буйвітер. — Може, тому, що всі вони мають арбалети?

— Ти пораженець.

— Пораженець? Та це тому, що я зазнаю тут поразки!

— Ти сам собі найбільший ворог, Буйвітре, — мовив меч.

Буйвітер поглянув на чоловіків, які шкірилися угорі.

— Закладемося? — насилу промовив він.

Крінґ не встиг відповісти, як Псефа подався назад у повітрі й зупинився на одному з великих кілець, котре загрозливо затряслось.

— Бажаєш померти зараз чи спершу здасися у полон? — спокійно запитав К!сдра.

До кільця звідусіль наближалися чоловіки, погойдуючись під час ходьби, адже їхні чоботи зачіплялися за кільця на стелі. Такі ж чоботи лежали ще на стійці, що висіла на маленькій платформі збоку від великого кільця. Буйвітер не встиг і оком кліпнути, як драконник зістрибнув зі спини тварини на платформу і вже стояв, кепкуючи з чарівникової розгубленості.

Почувся короткий чіткий звук ладування декількох арбалетів. Буйвітер поглянув на кількість незворушних, перевернутих догори дриґом облич. Модні смаки драконячого народу не сягали далі шкіряної зброї, всипаної бронзовими орнаментами. Ножі та піхви для мечів носили догори дриґом. Ті, хто не носив шолома, дозволяли своєму волоссю вільно спадати, тож воно рухалося, мов ті водорості у вентиляції попід дахом. Між них було декілька жінок. Перевернутість робила з їх анатомією дивні речі. Буйвітер витріщався без упину.

— Здавайся, — знову сказав К!сдра.

Буйвітер розтулив рота, щоби саме так і зробити. Крінґ прогудів попередження, а рукою Буйвітра пронеслися хвилі страхітливого болю.

— Ніколи, — пропищав він. Біль зник.

— Звичайно ж, він не здасться! — прогримів могутній голос позаду. — Він же герой, чи не так?

Буйвітер повернувся й побачив пару волохатих ніздрів. Вони належали кремезному молодика, котрий безтурботно звисав зі стелі у своїх чоботях.

— Як звуть тебе, герою? — мовив чоловік. — Аби ми знали, кого потім спом'янути.

Чарівник відчув нестримний біль у руці.

— Й-я Буйвітер із Анха, — ледь видихнув він.

— А я — Ліо!рт Володар Драконів, — промовив чоловік, вимовляючи своє ім'я з чітким гортанним клацанням, котре, на думку Буйвітра, було своєрідним розділовим знаком. — Ти

прийшов, аби викликати мене на смертельний двобій.

— Та ні, я не...

— Помиляєшся. К!сдро, допоможи нашому герою вдягнути пару гакоботів. Він певно не може дочекатися початку двобою.

— Ні. Слухайте, я тільки прийшов сюди в пошуках своїх друзів. Я певен, що немає... — почав Буйвітер, коли драконник рішуче провів його до платформи, штовхнув на стілець і почав надягав йому на ноги гакоботи.

— Швидше, К!сдро. Не можна затримувати зустріч нашого героя з його долею, — сказав Ліо!рт.

— Слухайте, гадаю, мої друзі тут загалом щасливі, тож якби ви мене просто... Ну, десь мене спустили...

— Скоро ти побачишся зі своїми друзями, — безтурботно мовив володар драконів. — Якщо ти релігійний, звісно ж. Увійшовши до Змієгора, ніхто його вже не покидає. Ну, хіба що в непрямому значенні. Покажи йому, як дістатися кілець, К!сдро.

— Дивись, у що ти мене вплутав! — прошипів Буйвітер.

Крінґ почав вібрувати в його руці.

— Пам'ятай, що я — чарівний меч, — прогудів той.

— Спробуй таке забути.

— Лізь по драбині й хапай кільце, — сказав драконник. — Тоді підіймай ноги, щоби гаки зачепилися.

Він допоміг чарівникові, котрий щосили опирався, вилізти вгору, аж той вже нарешті висів догори ногами, із заправленою в штани мантиєю і Крінґом в одній руці. З цього кута драконячий люд мав доволі непоганий вигляд, але не самі дракони, що нависали зі своїх сидінь над рештою, немовби велетенські горґулі. Їхні очі світилися цікавістю.

— Прошу уваги, — мовив Ліо!рт. Драконник подав йому щось довге, загорнуте в червоний шовк.

— Битимемось до смерті, — сказав він. — Твої.

— Але, гадаю, якщо я переможу, то здобуду свободу? — озвався Буйвітер без особливої надії.

Ліо!рт дав знак драконникам, що зібралися тут, кивком голови.

— Не будь наївним, — промовив.

Буйвітер глибоко вдихнув.

— Мабуть, мені слід тебе попередити, — сказав він, а голос його майже не тремтів, — що це чарівний меч.

Ліо!рт дозволив покриттю з червоного шовку впасти у пітьму й відкрити очам лезо, чорне, мов смола. На його поверхні сяяли руни.

— Який збіг, — сказав він і зробив випад.

Буйвітер скам'янів од страху, та його рука полетіла вперед за Крінгом. Мечі зустрілись у вибуху октаринового світла.

Ліо!рт відхилився назад, очі його звузились. Крінг оминув захист і, хоча меч володаря драконів стрибнув, аби прийняти на себе більшість ударної сили, результатом стала тонка червона лінія на грудях його власника.

Із риком нападник подався до чарівника, дзенькаючи чоботями по кільцях. Мечі знову зустрілися у ще одному потужному розряді магії, а Ліо!рт у той же час опустив свою іншу руку на голову Буйвітра і завдав йому такий сильний удар, що одна нога небораки висмикнулася з кільця й забовталась у повітрі.

Буйвітер знав, що він, мабуть, найгірший чарівник у Пласкому світі, бо знав лиш одне закляття; та все одно він був чарівником, а тому за невблаганними законами магії це означало, що у випадку його кінця за ним би мав прийти сам Смерть (замість відправляти когось із безлічі своїх слуг, як воно зазвичай буває). Саме тому, коли усміхнений Ліо!рт відхилився й упівоберта заніс меча, час поплив.

У Буйвітрових очах світ раптом замерехтів октариновим світлом, ще й з фіолетовим відтінком, оскільки фотони вдарились у раптово посталу чарівну ауру. Усередині неї володар драконів був наче похмуро забарвлена статуя, а його меч рухався крізь саяво повільно, мов равлик.

Біля Ліо!рта була ще одна постать, видима лиш тим, хто здатен бачити додаткові чотири виміри чарів. Вона була висока, худа, темна і на тлі раптової морозно-зоряної ночі вона замахнулася косою надзвичайної гостроти...

Буйвітер пригнувся. Лезо холодно свиснуло у повітрі повз його голову й легко увійшло в камінь печерної стелі. Смерть викрикнув лайку своїм холодним замогильним голосом. Усе зникло. Те, що здавалося реальністю в Пласкому світі, відновилося з гучним звуком. Ліо!рт роззявив рота, дивуючись неймовірній швидкості, з якою Буйвітер ухилився від його смертельного удару, і як з відчайдушністю, доступною лиш до краю нажаханим особам, той

розпрямився, мов змія, і стрибнув крізь простір між ними. Він ухопив обома долонями руку володаря драконів, у котрій був меч, і вивернув її.

Саме цієї миті те одне кільце Буйвітра, що вже й так було перевантажене, із неприємним металевим звуком вислизнуло з каменю.

Шалено гойднувшись, чарівник пірнув униз і повис над смертю, що загрожувала потрощити всі кістки. Він так сильно стиснув руку володаря драконів, що той аж скрикнув.

Ліо!рт поглянув угору на свої ноги. Крихти каменю падали зі стелі навколо гаків, де були закріплені кільця.

— Відпусти, хай тобі грець. — закричав він. — Бо ми обидва загинемо!

Буйвітер промовчав. Він зосередився на тому, щоби не відпустити руку і відганяти надокучливі думки із зображенням тієї доли, котра чекала його на каменях унизу.

— Застрельте його! — заревів Ліо!рт.

Бічним зором Буйвітер помітив декілька арбалетів, наставлених на нього. Ліо!рт обрав цю мить для удару і кулак вільної руки вгатив персями по пальцях Буйвітра.

Той відпустив.

Двоквіт схопився за ґрати й підтягнувся.

— Щось бачиш? — спитав Грун десь під його ногами.

— Лише хмари.

Грун опустив його і присів на край одного з дерев'яних ліжок, які були єдиним умеблюванням цієї камери.

— От прокляття, — сказав він.

— Не впадай у відчай, — мовив на те Двоквіт.

— Я й не впадаю.

— Мабуть, це лише якесь непорозуміння. Гадаю, нас скоро відпустять. Вони здаються доволі цивілізованими.

Грун втупився в нього з-під густих брів. Він хотів щось сказати, але потім передумав. Натомість

зітхнув.

— А коли повернемось, зможемо похвалитися тим, що бачили драконів, — продовжив Двоквіт. — Як тобі таке, га?

— Драконів не буває, — рішуче сказав Грун. — Кодіс із Химерії вбив останнього двісті років тому. Я не знаю, що ми бачили, але точно не драконів.

— Але вони несли нас у повітрі! Тут їх мають бути сотні...

— Це, напевно, просто магія, — зневажливо сказав Грун.

— Ну, вони були схожі на драконів, — сказав Двоквіт із нотками непокори в голосі. — Я завжди мріяв побачити драконів, ще відколи був хлопчаком. Драконів, які літають небом, видихають полум'я...

— Вони колись повзали по болотах та в таких подібних місцях, і все, що вони видихали, це сморід, — сказав Грун, лягаючи на ліжко. — І великими аж такими не були. Збирали хмиз.

— Я чув, вони любили збирати скарби, — озвався Двоквіт.

— І хмиз. Гей, — додав Грун оживившись, — ти зауважив усі ці кімнати, через які нас вели? На мене вони справили враження. Безліч добротних речей, плюс деякі з цих гобеленів певно вартують цілий статок.

Він задумливо почухав підборіддя з таким звуком, наче дикобраз пробирався через дрік.

— Що буде далі? — спитав Двоквіт.

Грун подлубався у вусі й байдуже оцінив результат.

— Ну, — відповів він, — напевно, за хвилину двері відчиняться й мене потягнуть на якусь храмову арену, де я битимусь, можливо, з парою велетенських павуків і двометровим рабом із джунглів Клачу, а потім урятую від жертovníка якусь принцесу, а тоді переб'ю кількох вартових, чи хто там буде, а відтак та дівчина покаже мені таємний вихід із цього палацу, ми викрадемо пару коней і втечемо зі скарбами.

Грун задер голову, поклавши її на руки, дивився на стелю й собі посвистував.

— Аж стільки всього? — спитав Двоквіт.

— Зазвичай.

Двоквіт сів на своє ліжко і спробував поміркувати. Це ніяк не вдавалося, бо всі його думки були забиті драконами.

Дракони!

Ще з двох років Двоквіта полонило зображення полум'яного чудовиська з «Книги октарінових казок». Його сестра якось сказала, що таких насправді не буває, і те гірке розчарування закарбувалося в спогадах на все життя. Він тоді подумав, що коли у світі немає таких прекрасних створінь, то цей світ і половини себе не вартий. А пізніше Двоквіт став учнем завідувача клієнтурою Дев'ятьочеретина, який своїм похмурим світосприйняттям був цілковитою протилежністю драконам, та й на мрії часу не вистачало.

Але з цими драконами було щось не те. Як порівняти з його баченням, то вони здавалися занадто малими і гладкими. Дракони ж мають бути великі, зелені, незвичайного вигляду, з кігтями, і видихати вогонь... Великі, зелені і з гострими... Нараз кутиком ока Двоквіт зауважив якийсь рух, десь у дальньому, темному закутку їхньої в'язниці. Коли обернув голову — усе зникло, хоча йому і причувся якийсь невиразний звук, наче кігті по каменю шкрябонули.

— Груне, — промовив Двоквіт.

З іншого ліжка долинуло хропіння.

Двоквіт крадькома підійшов до того кутка й почав обережно розглядати каміння, на випадок, якби там виявилася таємна панель. У ту ж мить двері різко відчинилися і глухо стукнулися об стіну. Крізь них завалилося з півдесятка охоронців, які розсипалися по всій камері й опустили на одне коліно. Їхня зброя націлилася винятково на одного Груна. Коли Двоквіт згадав про це пізніше, то відчув себе ображеним.

Грун хропів.

У приміщення чітким кроком увійшла жінка. Небагато жінок уміють карбувати крок, але ця зуміла. Вона глянула упівоча на Двоквіта, якби на якийсь предмет меблів, а тоді подивилася на чоловіка на ліжку.

На ній була така ж шкіряна зброя, як і на тих драконячих вершниках, однак набагато коротша. Це та ще пишна грива золотисто-рудого волосся, що спадало аж до пояса, було її єдиною поступкою тому, що навіть на Диску вважалося за пристойність. А ще на її обличчі була задума.

Грун видав якесь булькання, перевернувся і спав далі.

Обережним рухом, немовби то був інструмент надзвичайної крихкості, жінка дістала з-за свого паска тонкий чорний кинджал і спрямувала ним прямий удар вниз.

Клинок не пройшов ще й половини траєкторії, як права рука Груна зірвалася з місця так швидко, ніби миттєво перенеслася між двома точками простору, минаючи опір повітря між

ними. З глухим ляскотом вона зімкнулася на жіночому зап'ясті. Друга ж рука гарячково потяглася до меча, якого чомусь не було... Грун прокинувся.

— Гмх? — видав він, з похмурим збентеженням дивлячись на жінку. А тоді йому впали в око лучники.

— Відпусти, — сказала жінка спокійним, тихим голосом, що наче переливався діамантами. Грун повільно ослабив хапку.

Вона відступила назад, потираючи зап'ястя й поглядаючи на Груна, як ото кіт на мишачу нірку.

— Що ж, — промовила вона врешті, — ти пройшов перше випробування. Як тебе звуть, варваре?

— Кого це ти варваром називаєш? — огризнувся Грун.

— Якраз це й хотіла б довідатись.

Грун повільно полічив лучників і щось поміркував. Його плечі розслабилися.

— Я Грун із Химерії. А ти?

— Лісса Володарка Драконів.

— Ти володарка цього місця?

— Це ще буде видно. Ти схожий на найманця, Груне з Химерії. Ти б мені придався... якби пройшов мої випробування, звісно. Їх усього три. Перше ти вже пройшов.

— А які решта... — Грун замовк на мить, беззвучно ворущачи губами, аж врешті видав: — два?

— Ризикові.

— А платня?

— Висока.

— Перепрошую, — озвався Двоквіт.

— А якщо я завалю ці випробування? — спитав Грун, не звертаючи на нього уваги. Грун і Лісса чіплялися одне одного поглядами й повітря аж тремтіло від взаємного зачарування.

— Якби ти завалив перше, то був би вже мертвим. Це, можна сказати, типовий штраф.

— Ммм... послушайте, — почав Двоквіт. Лісса зиркнула на нього й ніби вперше за весь час його тут зауважила.

— Заберіть його, — спокійно мовила вона і знову повернулася до Груна.

Двоє охоронців засилили свої луки на плече, схопили Двоквіта попід лікті й підняли його. Тоді хутко вибігли з ним через двері.

— Гей, — не вщухав Двоквіт, коли вони поспішали коридором. — А де... — коли зупинилися навпроти інших дверей, — моя... — коли відчиняли ті двері, — Скриня? — Він приземлився на купі того, що колись, мабуть, було соломою. Двері з грюкотом зачинилися, а відлуння цього звуку перекрив звук засувів, що ставали на своє місце.

В іншій же камері Грун, і оком не змигнувши, вів розмову далі.

— Добре, — сказав він, — яке ж друге випробування?

— Ти маєш убити двох моїх братів.

Грун узяв це до уваги.

— Обох за раз чи одного за одним? — спитав.

— Хоч синхронно, хоч секвенційно, — відповіла Лісса.

— Га?

— Просто вбий їх, — відрубала вона.

— Добрі з них бійці, га?

— Славетні.

— А натомість за все це...?

— Одружишся зі мною і станеш володарем Змієгора.

Настала довга мовчанка. Грунові брови вигнулися в незвичному обчисленні.

— Я здобуду тебе й цю гору? — промовив він урешті.

— Так, — Лісса подивилася прямо йому в очі і її губи сіпнулися. — Оплата цілком гідна, запевняю.

Грун кинув оком на персні її руки. Камінці були великі, та ще й неймовірно рідкісні блакитно-

молочні діаманти із глиноземних Мітоських басейнів. Коли він нарешті відірвав від них свій погляд, то побачив, що Лісса люто дивиться на нього.

— Ти ще вираховуєш? — скреготнула вона зубами. — Грун Варвар, який сміливо зайде в пащу Смерті?

Грун знизав плечима.

— Авжеж, — сказав він. — Єдина причина, аби зайти в пащу Смерті, то поцупити Його золоті зуби.

Він широко змахнув рукою й у ній опинилося дерев'яне ліжко. Воно кулею полетіло в лучника, а Грун залюбки подався слідом, прибиваючи ударом одного й вихоплюючи зброю в іншого. Усе скінчилося за якусь мить.

Лісса й не ворухнулася.

— Ну? — озвалася вона.

— Що «ну»? — перепитав Грун із місця бійні.

— Ти збираєшся мене вбити?

— Що? Та ні. Ні, це просто... ну, знаєш... звичка така. Просто тримаю форму. То де ті брати? — зашкірився він.

Двоквіт сидів на соломі, втупившись у темряву. Цікаво, скільки вже минуло часу? Щонайменше кілька годин, мабуть. Чи днів. А що, як уже промайнуло кілька років, а він цього просто не помітив?

Ні, треба позбутися таких думок. Він спробував думати про щось інше — траву, дерева, свіже повітря, драконів. Дракони...

У темряві щось ледь чутно зашаруділо. На чолі Двоквіта виступили краплі поту.

Щось було у тій темниці. Щось, що видавало негучні звуки, але в цілковитому мороці здавалося величезним. Він відчував, як рухається повітря.

Піднявши руку, Двоквіт відчув мастке на дотик повітря і помітив слабкий спалах іскри, що свідчить про наявність локалізованого магічного поля. Він подумав, що зараз йому б дуже не завадило світло.

Раптом над його головою промайнув згусток полум'я і поцілив у дальню стіну. Каміння

спалахнуло жаром і Двоквіт, поглянувши вгору, побачив дракона, який зайняв понад половину темниці.

«Корюся тобі, володарю», — озвався голос у його голові.

Він подивився у величезні зелені очі дракона, а в них на тлі полум'я й каміння, що потріскувало й бризкало іскрами, побачив себе. Істота була барвиста, укрита шипами, рогата й вигиниста — точнісінько як у його уяві... Справжній дракон... І хоч крила його складені, та були достатньо великими, щоби дістатися обох кінців приміщення. Зараз вони лежали у нього між пазурами.

— Коришся? — із жахом та захватом водночас мовив Двоквіт.

«Авжеж, володарю.»

Світло згасло. Двоквіт вказав тремтячим пальцем туди, де, як пам'ятав, розташовані двері, і промовив:

— Відчини!

Дракон підняв свою величезну голову. Клубок вогню пронісся знову, однак цього разу відповідно до скорочення м'язів на шиї дракона, барви полум'я блякли від помаранчевого до жовтого, від жовтого до білого і, зрештою, до світло-блакитного. У кінці струмінь полум'я став тоненьким. Там, де він торкався стіни, каміння тріскало й сипалося, а коли досягнув дверей — метал вибухнув дощем гарячих крапель.

На стінах затанцювали криві чорні тіні. Метал скипів у такому вогні, що неможливо було дивитися, а за мить двері розламалися навпіл. Полум'я згасло так само раптово, як і з'явилося.

Двоквіт обережно переступив через двері, які вже остигали, і оглянув коридор. Нікого немає.

Дракон пішов за ним. Важка дверна рама була незначною перешкодою на шляху велетенського звіра. Повівши плечима, він вирвав одвірок і метнув його у бік. Дракон вичікувально поглянув на Двоквіта. Його шкіра пульсувала хвилями у бажанні розгорнути крила в тісному проході.

— І як ти тільки там опинився? — запитав Двоквіт.

«Ти викликав мене, господарю.»

— Не пригадую такого.

«У своїх думках. Ти покликав мене у своїх думках», — терпляче пояснював дракон подумки.

— Хочеш сказати, я просто подумав про тебе і ось ти тут?

«Так.»

— Це якісь чари?

«Так.»

— Але я думав про драконів усе своє життя.

«Тут бар'єр між думкою та дійсністю трішки нечіткий. Я знаю лиш те, що мене не було, а коли ти подумав про мене — я з'явився. Отож, я виконуватиму твої вказівки.»

— Боже милостивий.

Саме в цей момент з-за рогу вийшов тузін вартових. Вони спинилися роззявивши пельки. Один із вартових якось оговтався, звів арбалет і вистрелив.

Грудина дракона сколихнулася. Арбалетний болт вибухнув на спломенілі тріски, так і не долетівши до цілі. Вартові дременули геть. За долю секунди в те місце, до вони щойно стояли, поцілив клубок полум'я.

Двоквіт зі захватом подивися вгору.

— А ти вмієш літати?

«Авжеж.»

Він оглянув коридор і вирішив іти протилежним від вартових шляхом. Оскільки його місце перебування — абсолютна загадка, будь-який шлях допоможе йому розгадати її. Він просунувся повз дракона й поспішив ув обраному напрямку. Величезний звір ледве спромігся розвернутись, аби піти за володарем.

Вони спускалися по коридору повз проходи, що перетиналися, наче в лабіринті. Раз Двоквітові вчулися крики десь у далині, але скоро стихли. Іноді траплялися темні арки дверних проходів, які поступово осипались. Тьмяне світло проникало крізь різноманітні отвори, а великі дзеркала, вмуровані у кутах коридорів, віддзеркалювали те проміння то тут, то там. Яскравіше світло деколи лилося з якогось далекого джерела.

Спускаючись широким сходовим прольотом і попутно копаючи клубочки срібного пилу, Двоквіт дивувався тому, що тунелі тут значно ширші та краще збудовані. У нішах, розташованих в стіні, стояли статуї. Часом на шляху їм траплялися побляклі, але цікаві гобелени, загалом із зображенням драконів: сотні драконів у польоті, дракони, які висять на кільцях, люди на спинах драконів полюють на оленя чи, інколи, на інших людей. Двоквіт

обережно торкнувся одного з гобеленів. Тканина посипалася у спекотному й сухому повітрі, залишивши бовтатися золоту сіточку, вироблену із красивого золотого дроту.

— Дивно, чому вони залишили все це тут? — поцікавився Двоквіт.

«Не знаю», — відповів голос у його голові.

Розвернувшись, чоловічок поглянув на лускату, конеподібну голову над собою.

— У тебе є ім'я, драконе? — запитав Двоквіт.

«Не знаю.»

— Тоді я кликатиму тебе Дев'ятьочеретином.

— Отже, таке моя ім'я.

Вони пробиралися крізь оповиті пилом величезні зали, видовбані просто в скелі. У них височіли темні колони, а стіни до самої стелі майстерно прикрашали різноманітні статуї, гаргулі, барельєфи і рифлені колони. Тіні скульптур моторошно танцювали, коли дракон слухняно освітлював місцину на прохання Двоквіта. Мандрівники перетинали довгелезні галереї й просторі, вирізьблені з каменю амфітеатри — усе поглинуте товстим пластом м'якого пилу й безлюдне. Ніхто не бував у цих мертвих печерах віками.

Раптом Двоквіт помітив стежинку, яка вела в ще один темний прохід. Хтось неодноразово ходив цим шляхом. Ті глибокі вузькі сліди на сірому покриві долівки були залишені тут нещодавно.

Двоквіт пішов по тих слідах. Вони вивели його до ще вищих зал і звивистіших коридорів. Їхні розміри були достатньо великими, щоби вмістити дракона (та й, схоже, колись тут таки ходили дракони: одна кімната була завалена старими упряжами, розміром, наче на дракона, а друга — величезними латами й кольчугами, у які можна одягнути навіть слона). Стежинка привела їх до зелених бронзових дверей, таких височенних, що аж губилися в далечині темряви. Перед Двоквітом на висоті грудей красувалася невелика мідна клямка у формі дракона.

Тільки-но він торкнувся її, двері вмить широко відчинилися без жодного шуму.

Раптом у його волоссі затріщали іскри. Тієї ж миті здійснювся шквал сухого, гарячого повітря, яке не розвіювало пил, як звичайний вітер, а підіймало його вгору, створюючи короточасні, немиловидні напівживі форми. Двоквіту вчувся дивне пронизливе джеркотіння Того, що було замкнуте у віддалених Вимірах підземелля, десь за межами крихкої решітки часу і простору. Тіні з'являлися там, де їх не могло бути, а повітря дзижчало, наче вулик.

Коротко кажучи, навколо вирувала потужна магія.

За дверима у кімнаті сяяло тьмяне зелене світло. Уздовж стін, одна над одною, висіли мармурові полиці з трунами. Посеред кімнати на узвишші стояв кам'яний стілець, де розляглося чиєсь тіло. Воно не рухалося, однак мовило ламким старечим голосом:

— Заходь, юначе.

Двоквіт ступив уперед. У тьмяному світлі він угледів на стільці людську постать. Чітко розгледіти співрозмовника не міг, однак його розкинута поза була така химерна, що Двоквіт лиш потішився цьому.

— Розумієш, я мрець, - бадьоро озвався голос з того місця, котре, на думку Двоквіта, було головою. — Та ти, певно, й сам здогадався.

— Мм, — зронив Двоквіт, — Так.

Він почав задкувати.

— Це очевидно, правда ж? — погодився голос. — А ти, мабуть, Двоквіт? Чи це пізніше?

— Пізніше? — запитав Двоквіт і зупинився. — Що пізніше?

— Ну, — мовив голос, — розумієш, одним із недоліків мерця є те, що звільняєшся від оков Часу, і тепер я бачу все — минуле й майбутнє — одночасно, за винятком хіба того, звичайно, що тепер мені відомо, що Часу взагалі не існує.

— Це не схоже на недолік, — заперечив Двоквіт.

— Ти так гадаєш? Уяви собі, що кожна мить твого життя — одночасно і давній спогад, і несподіване майбутнє. Тоді зрозумієш, про що я. Та в усякому разі я пригадав, що хотів сказати. Чи вже сказав? До речі, гарний у тебе дракон. Я говорив тобі це?

— Так, він досить гарний. Нещодавно з'явився.

— З'явився? — мовив голос. — Ти викликав його!

— Так, але все, що я зробив...

— У тобі є Сила!

— Я лише подумав про нього.

— І це ніщо інше, як Сила! Я вже говорив тобі, що я — Грейха Перший? Чи це тому? Пробач, у мене ще мало досвіду в потойбіччі. У всякому разі, ти маєш Силу. А за її допомогою можна

викликати драконів.

— Ви вже, здається, говорили це, — мовив Двоквіт.

— Справді? Це якраз те, що я хотів сказати, — мовив мрець.

— Але як? Я думав про драконів усе життя, а дракон оце тільки вперше з'явився.

— Розумієш, річ у тім, що дракони існують не так, як ти чи я (до того отруєння три місяці тому) звикли думати. Мова йде про справжніх драконів, *draconis nobilis*. Болотні дракони, *draconis vulgaris*, є нижчими істотами й не заслуговують нашої уваги. Справжні дракони — надзвичайно витончені духом істоти. Вони можуть набрати форми в цьому світі лише тоді, коли їй зародить надзвичайно розвинена уява. Але навіть у цьому випадку та уява має перебувати в сильно насиченому чарами місці, де кордони між видимим і невидимим слабші. Тоді дракони, так би мовити, проникають у цей світ, отримуючи надану їм форму. За життя я був дуже здібним у цій справі. Міг уявити до півтисячі драконів водночас. Нині Лісса, найобдарованіша серед моїх дітей, здатна уявити заледве п'ятдесят якихось пародій. Ось така вона, прогресивна освіта. Лісса не дуже вірить у них. А тому її дракони мляві, у той час як твої, — мовив голос Ґрейхи, — майже такий ж файний, як колись мої. Є чим очам помилуватися, хоч їх у мене й нема, щоби так казати.

— Ви постійно говорите, що Ви — мрець... — пробелькотів Двоквіт.

— І що?

— А мерці, ну... Вони, еее... Ну, багато не балакають. Зазвичай.

— Колись я був вельми могутнім чарівником. Моя дочка отруїла мене, певна річ. Це загальноприйнятий спосіб успадкування влади у нашій сім'ї, однак... — зітхнув покійник, чи принаймні подих зійшов звідкись із повітря кілька п'ядей над тілом. — Невдовзі стало очевидно, що ніхто з моїх трьох дітей не достатньо сильний, аби вибороти владу над Змієгором у інших двох суперників. Становище вкрай незадовільне. Таке королівство повинно мати лише одного правителя. Отож я вирішив зостатися живим на неофіційній основі, що, звісно ж, дуже дратує моїх дітей. Вони не матимуть щастя мене поховати, доки не зостанеться лише один з них, щоби провести цю церемонію.

Двоквіт почув якесь різке хрипіння. Мабуть, це був сміх.

— То це хтось із твоїх дітей викрав нас? — мовив Двоквіт.

— Лісса, — відповів голос покійного чаклуна. — Моя дочка. Наймогутніша. Щодо синів, то їхні дракони пролітають кілька миль, а тоді розчиняються.

— Розчиняються? А й справді, крізь того дракона, який привіз нас сюди, можна було дивитися, — відповів Двоквіт. — Мені ще здалося те дивним.

— Авжеж, — погодився Ґрейха. — Сила діє лише поблизу Змієгора. Це закон обернених квадратів. Принаймні, я так думаю. Коли дракони летять далеко за межі Змієгора, вони поступово зникають. Інакше, знаючи мою Ліссоньку, вона би вже захопила весь світ. Утім, мені не слід затримувати тебе. Гадаю, ти захочеш урятувати свого приятеля.

Двоквіт роззявився.

— Груна? — запитав він.

— Ні, не його. Худорлявого чарівника. Мій син, Ліо!рт, намагається порубати його на шматочки. Мені дуже сподобалося те, як ти врятував його. Точніше, врятуєш.

Двоквіт миттю випростався.

— Де він? — запитав, крокуючи до дверей з надією, що це виглядає героїчно.

— Просто йди по слідах у пилюці, — мовив голос. — Іноді Лісса приходить до мене. Ще навідується до свого старенького татуса, моя маленька. Лише їй вистачило духу вбити мене. Яблуко від яблуні недалеко падає. До речі, щастя тобі. Здається, я це казав уже. Чи скажу тепер.

Безладний голос поступово губився, тим часом як Двоквіт біг мертвими тунелями. Дракон пострибки рухався за ним. Невдовзі Двоквіт задіхався й спинився, обіпершись на колону. Здається, він давненько нічого не їв.

«Чому б не полетіти?» — прозвучав голос Дев'ятьочеретина у голові чоловічка. Дракон розгорнув свої крила. Змахнувши для проби лише раз, він стрімко здійнявся над землею. На мить Двоквіт заляк, споглядаючи дракона, а тоді поквапився до нього та швидко видряпався на шию. Невзабарі вони летіли за кілька кроків над землею, лишаючи позаду хмару сірого пилу.

Двоквіт щосили тримався, а звір пронісся через низку печер та обігнув спіральні сходи, на яких би з легкістю розмістилося військо, що відступає. Нагорі вони потрапили у більш населену частину, де дзеркала, розташовані в кутах коридорів і відполіровані до блиску, відбивали тьмяне світло.

«Я відчуваю інших драконів.»

Дев'ятьочеретин стрімко рвонув по бічному коридору, немов голодна ластівка за комаром. Від такого ривку Двоквіта смикнуло назад, а крила дракона для нього наче розмилися у

повітрі. Ще один різкий поворот крізь гирло тунелю і вони опинилися у просторій печері. Угорі широкі промені світла пронизували великі отвори, а далеко внизу виднілися скелі. Крім того, на стелі була якась метушня... Дев'ятьочеретин завис у повітрі, бухкаючи крильми, а Двоквіт вгледівся: там долілиць висіли звірі і рухалися крихітні людиноподібні плями.

«Це бантова зала», — мовив дракон вдоволенням тоном.

У цю мить одна із плям високо вгорі відчепилася від стелі, поступово збільшуючись...

Буйвітер споглядав, як бліде лице Ліо!рта віддалялося від нього. «Кумедно, — проторохтіла маленька частина його розуму. — Чому я підіймаюся вгору?»

Аж тоді чарівник почав перевертатися у повітрі й усе стало на свої місця. Він не підіймався, а падав на далекі, вкриті послідом скелі.

Через це відкриття у нього запаморочилось в голові. І тоді, як це завжди стається у скрутні миті, з глибин його розуму виринули слова Заклинання: «Чому б не промовити нас? — спонукали вони. — Тобі нічого втрачати.»

Буйвітер змахнув рукою у зустрічному потоці повітря.

— Ашонай, — виголосив він. Це слово сформувало перед ним згусток холодно-блакитного полум'я, яке струменіло від швидкого потоку повітря.

Сп'янілий від жаху й чарів чарівник змахнув другою рукою.

— Ебіріс, — наспівно протягнув він. Звук застиг поряд миготливим помаранчевим словом.

— Уршорінг. Кванті. Пітан. Н'гурад. Ферінгомалі... — слова спалахували навколо чаклуна веселковими барвами. Він розпростер руки і приготувався промовити восьме — останнє — слово, блискучий октарин, який закріплював чари. Про скелі Буйвітер узагалі забув.

— ... — почав він.

Раптовий удар перехопив йому подих. Полум'я згасло і заклинання розвіялося. Пара рук охопила його талію і весь світ перекинувся на бік: дракон вийшов зі стрімкого піке, ледве торкаючись пазурами найвищої скелі у бридкій низині Змієгора. Двоквіт переможно засміявся.

— Піймав!

Дракон, ліниво змахнувши крилами після граційної дуги, вилетів крізь отвір печери у ранкове

повітря.

Опівдні на просторій зеленій леваді завітчаного плоскогір'я, що становило верхівку дивним чином збалансованого Змієгора, дракони та їхні вершники утворили широке коло. Позад них було ще місце для натовпу слуг і рабів, та інших, хто животів на даху цього світу. Усі вони спостерігали за постатями, що згуртувалися посередині трав'янистої арени.

Там було чимало старших повелителів драконів, а серед них — Ліо!рт із братом Ліартесом. Перший, з легким виразом болю, усе ще потирав свої ноги. Трохи збоку була Лісса з Груном і ще кілька її прибічників. Між цими двома групами стояв традиційний відун Змієгора.

— Як вам відомо, — невпевнено мовив він, — за волею не зовсім покійного володаря Змієгора, Ґрейхи Першого, наступник буде аж тоді, коли хтось із його дітей відчує в собі достатньо сили кинути виклик своїм брату й сестрі — чи, може, навіть обом братам — і переможе їх у смертельному бою.

— Так-так, ми всі це знаємо. Гайда скоріш далі, — озвався не знати звідки позаду нього слабкий сварливий голос.

Відун сковтнув. Він ніяк не міг сприйняти те, що його колишній господар не пішов нормально на спочинок. «Живий ще той старий чорт чи ні?» — дивувався собі відун.

— Не зовсім зрозуміло, — озвався він із тремтінням у голосі, — чи можна приймати виклик від представника...

— Можна, можна, — проскреготів безтілесний голос Ґрейхи. — Це вказує на розсудливість. Та не тягни ж, як на цілий день.

— Я викликаю вас на бій, — сказав Грун не зводячи очей з братів. — Обох відразу.

Ліо!рт і Ліартес презирнулися.

— Ти битимешся з нами двома одночасно? — перепитав Ліартес, високий та жиливий чоловік із довгим чорним волоссям.

— Ага.

— То ж збіса нерівні шанси, хіба ні?

— Ага. На мене одного вас двох треба.

Ліо!рт насупився:

— Ах ти ж, варваре нахабний...

— Ну, все, — прогарчав Грун. — Я тебе зараз...

Відун виставив свою руку зі синіми жилами, щоб угамувати його.

— Не можна битися на Бійні, — сказав він і замовк, обмірковуючи суть сказаного.

— Ну, ви розумієте, про що я, — врешті вимовив він і додав: — Оскільки викликаною стороною є мої пани Ліо!рт і Ліартес, то вони мають право вибору зброї.

— Дракони, — ураз відповіли вони.

Лісса пирхнула.

— Драконів можна застосовувати для нападу, отже, вони — зброя, — упевнено мовив Ліо!рт.

— Якщо не погоджуєшся, то можемо побитися.

— Та, — сказав його брат, киваючи до Груна.

Відун відчув, як у його груди вперся примарний палець.

— Чого стоїш роззявившись? — озвався могильний голос Ґрейхи. — Дій уже, та хутчіше.

Грун відступив на крок і трусонув головою.

— О, ні, — сказав він. — Одного разу було досить. Я скорше вмру, ніж буду битися на такій тварюці.

— Тоді вми, — якомога лагідніше промовив відун.

Ліо!рт і Ліартес уже крокували морогом туди, де чекали слуги з їхніми верховими тваринами. Грун обернувся до Лісси. Вона стенула плечима.

— Мені що, навіть меча не дадуть? — жалібно спитав він. — Ножа бодай?

— Ні, — відповіла вона. — Я цього не чекала.

Раптом Лісса наче якось поменшала, уся її зухвалість де й поділася.

— Пробач.

— «Пробач?»

— Так, пробач.

— Та, я чув, що ти ніби сказала: «Пробач.»

— Не дивися на мене так! Я можу науявляти тобі найкращого верхового дракона.

— Ні!

Відун вишмаркався в хустинку, мить потримав у простягнутій руці той клаптик шовку, а тоді впустив його долі.

Ураз бухнули крила, що Грун аж перекрутився.

Ліо!ртовий дракон уже був у повітрі і кружляв навпроти них. Коли він спустився над самий моріг, з його пащі вихопилася хвиля полум'я, що пропалила на траві чорну смугу й покотилася аж до Груна.

Останньої миті варвар відштовхнув Ліссу й, кидаючись убік від небезпеки, відчув на руці шалений біль від вогню. Він перекоотився по землі і знову скочив на ноги, нестямно шукаючи очима другого дракона. Той надлетів з іншого боку і Грун, не встигнувши й подумати, підстрибнув на місці, щоб не попектися. Та дракон, пролітаючи повз, махнув хвостом і зацідив йому по чолі. Грун підвівся й потрусив головою, щоби минули зірочки в очах. Укрита пухирцями спина нила від болю.

Ліо!рт зайшов на друге коло, але цього разу повільніше, зваживши на неочікувану спритність здорованя. Порівнявшись із землею, він побачив, що варвар просто стоїть, опустивши руки й важко дихаючи. Легка ціль. Після різкого нальоту дракона Ліо!рт обернув голову, очікуючи побачити дуже велику вуглину. Однак не побачив нічого. Збентежено повернувся назад.

Грун показався сам: підтягуючись однією рукою по драконячому лускатому плечі, а другою гасячи вогонь у своєму волоссі. Ліо!рт сягнув по кинджал, але біль ще більше загострив і так зазвичай чудові рефлекси варвара. Удар з лівої наче молотком опустився по зап'ясті драконника, через що кинджал полетів на землю, а другий удар уцілив прямо в підборіддя.

Дракон, який ніс на собі тягар із двох чоловіків, летів усього за кілька метрів від трави. І на щастя, бо щойно Ліо!рт зомлів, дракон перестав існувати. Лісса чимдуж побігла моріжком до Груна й допомогла йому зіп'ястися на ноги. Він залупав до неї очима:

— Що сталося? Що сталося? — ледь обертаючи язиком промовив Грун.

— Це було просто неймовірно, — відповіла вона. — Оте твоє сальто в повітрі й усе решта.

— Ага, але що сталося?

— То трохи важко пояснити...

Грун поглянув у небо. Ліартес, вочевидь обачніший за свого брата, кружляв над ними у височині.

— Ну, маєш близько десяти секунд, щоби спробувати пояснити.

— Дракони...

— Ну?

— Вони уявні.

— Тобто як і ці уявні опіки на моїй руці?

— Так. Ні! — різко захитала вона головою. — Я обов'язково потім тобі все розповім!

— Добре. Якщо вдасться знайти доброго ворожбита, — прогарчав Грун. Він поглядав на Ліартеса, який почав знижуватися із широким розмахом.

— Тільки послухай. Коли брат непритомний, його дракон не може існувати, бо інакше ніяк не зможе потрапити в цей...

— Тікай! — крикнув Грун. Він відштовхнув її від себе й кинувся пластом на землю, а поряд шугонув дракон Ліартеса, залишивши на траві черговий рубець із димом.

Доки звір набирав висоту до наступної атаки, Грун поспіхом піднявся і щодуху погнав у ліс на краю арени. То був радше негустий гайок, щось трохи більше за широкий та розрослий живопліт, але там принаймні не зміг би пролетіти жоден дракон.

Ніхто того робити й не намагався. Ліартес посадив свого літуна за кілька кроків звідти й недбало спустився з нього. Дракон склав крила й устроїв свою голову поміж зелені віти, а його господар тим часом сперся на дерево й почав щось немелодійно насвистувати.

— Я можу тебе звідси викурити, — небавом промовив Ліартес.

З кущів анічичирк.

— Може, ти в отому падубі?

Кущ падуба зараз же спалахнув кулею вогню.

— Я точно бачу якийсь рух серед отієї папороті.

З папороті вмить стало саме ріщя й білий попіл.

— Ти ж просто відтягуєш неминуче, варваре. Можеш уже здаватися. Я спалив багато людей,

то аніскілечки не боляче, — сказав Ліартес, поглядаючи обабіч по кущах.

Дракон просувався далі ліском і спопеляв кожен підозрілий кущ чи скупчення папоротей. Ліартес дістав меч і став чекати.

Грун зістрибнув з дерева й одразу перейшов на біг. Позаду нього заревів дракон і, розвертаючись, почав проламувати кущі, але той біг-біг без упину, зосередивши погляд на Ліартесі та сухій гілляці у своїх руках.

Мало хто знає, але правда в тім, що під час бігу на коротку відстань двонога істота зазвичай може випередити чотириногу, просто тому що чотириногій істоті потрібно більше часу на перебирання ногами. Грун чув позаду себе шкряботіння лап та зловісний глухий звук удару. То дракон напіврозправив свої крила й намагався злетіти.

Грун з усієї сили мчав на Ліартеса. Зненацька вигулькнув меч драконника, але спинився на гілляці. Варвар тоді кулею кинувся на Ліартеса й обидва чоловіки звалилися на землю.

Дракон заревів.

Ліартес скрикнув, бо Грун підтягнув коліно і влучив точно по анатомії, проте спромігся на такий несамовитий удар, що переламав за це варварові ніс.

Грун відбрикнувся набік і звівся на ноги, та зараз же зустрівся поглядом з лютою конячоподібною мордою дракона.

Варвар дригнув ногою і влучив у Ліартеса, що якраз намагався встати, та якраз йому в голову. Той різко впав.

Дракон зник. Куля вогню, що рвалась у напрямку Груна, почала танути, а доки до нього — то тільки тепле повітря гойднулось. Після цього все стихло, тільки чутно було потріскування кущів, що палали.

Грун звалив непритомного драконника собі на плече і швидко подався назад на арену. Напівдорозі він знайшов Ліо!рта, який з неприродно вивернутою ногою лежав у незграбній позі. Грун нахилився і, крехнувши, висадив його на інше плече.

Лісса й відун чекали на помості на іншому кінці левади. Драконниця повернула собі холоднокров'я і спокійно дивилася, як Грун скидає двох чоловіків на сходи перед неї. Люди довкола Лісси стояли шанобливо, наче придворні.

— Убий їх, — сказала вона.

— Уб'ю в належний час, — відповів Грун. — У будь-якому разі вбивати непритомних — негідна справа.

— Ліпшого часу годі й чекати, як на мою думку, — озвався відун. Лісса пирхнула.

— Тоді я відправлю їх у вигнання, — мовила вона. — За межами чарів Змієгора вони втратять свою Силу. Стануть простими розбійниками. Таке тебе вдовольнить?

— Так.

— Ти дивуєш мене своєю милосердністю, Груне.

Грун стиснув плечима.

— Чоловікові мого стану інакше неможливо. Треба дбати про свою репутацію.

Грун роззирнувся.

— А де тоді наступне випробування?

— Попереджаю: воно небезпечне. Якщо хочеш, можеш піти зараз. Якщо ж ти пройдеш це випробування, то станеш володарем Змієгора й, певна річ, моїм законним чоловіком.

Очі Груна зустрілися з її очима. Він подумав про своє життя, до цього дня. Раптово воно йому здалося повним довгих сирих ночей спання під зірками, відчайдушних боїв із тролями, міською вартою, безліччю розбійників та лихих жерців, і ще й, принаймні в трьох випадках, справжнісінькими напівбогами. І за що? Ну, за вельми непогані скарби, мусив він визнати, але ж де все те поділося? Порятунк полонених дівць давав деяку скороминучу винагороду, але переважно все закінчувалося тим, що він покидав їх десь у якомусь місті з гарним посагом, оскільки з часом кожна панянка, навіть найбільш згідлива, ставала ревнивою і не розуміла його намагань порятувати її посестер у біді. Коротко кажучи, життя насправду дало йому мало що, окрім слави та мережива шрамів. Бути володарем, мабуть, цікаво. Грун посміхнувся. За таку опору, з усіма цими драконами й цілою ватагою бійців, не гріх було позмагатися.

Та й дівка та була нівроку.

— То третє випробування? — спитала вона.

— А я знову маю бути без зброї? — озвався Грун.

Лісса сягнула до свого шолома і зняла його, а з-під нього м'яко висипалися руді пасма її волосся. Тоді вона відстібнула брошку на своїх шатах. Під ними було тільки голе тіло.

Щойно погляд Груна промайнув по Ліссі, як у мозку варвара запрацювало дві рахувальні машинки. Одна оцінювала золото її браслетів, тигрові рубіни в оправках перснів на пальцях ніг, діамантову блискітку, що прикрашала пупок, і дві дуже індивідуальні срібні закрутульки

філігранної роботи. Друга була пов'язана з його статевим інстинктом. Обидві видавали підсумки, які страшенно його тішили.

Лісса простягнула руку і з усмішкою запропонувала келих вина, сказавши:

— Гадаю, що ні.

— Він не спробував тебе врятувати, — нагадав Буйвітер, як останній засіб.

Чарівник відчайдушно чіплявся за Двоквітовий пояс, доки дракон повільно кружляв, нахилиючи світ під небезпечним кутом. Нове знання про те, що луската спина, на котрій він тримався, існувала лиш як щось на зразок тривимірного марення, жодним чином, як він скоро зрозумів, не вплинуло на його відчуття запаморочення. Розум намагався з'ясувати можливі результати втрати Двоквітом зосередження.

— Навіть Груну не вдалося би перемогти їх із тими арбалетами, — твердо мовив Двоквіт.

Доки дракон здіймався дедалі вище над тією частиною лісу, де наша трійця перед тим спала бентежним і неспокійним сном, сонце з'явилося над краєм диска. Миттєво похмура блакить і сірість передсвітанкового часу перетворились на яскраву бронзову ріку, що текла крізь світ, спалахуючи золотом там, де зустрічалась із льодом, водою чи греблею світла. (Завдяки густині магічного поля, котре оточувало диск, світло рухалось повільніше за швидкість звуку; наприклад, ця цікава властивість була вдало використана народом сорка з Великого Нефу, котрі за століття побудували складні й вишукані греблі, а також долини, оточені полірованим кварцом, аби впіймати повільне сонячне світло й ніби як зберігати його. Іскристі резервуари Нефу, переповнені після кількох тижнів безперервного сонячного світла, були насправду дивовижним видовищем із повітря, а тому дуже шкода, що Двоквіт і Буйвітер не поглянули в тому напрямку.)

Перед ними в небі висіла неможливість вагою в мільярд тонн — чарами створений Змієгір — і це було не так уже й погано, доки Буйвітер не повернув голову й побачив, як тінь гори повільно розгортається у хмарних просторах світу...

— Що тобі видно? — сказав Двоквіт до дракона.

«Іде бій на верхівці гори», — слухняно відповів той.

— Бачиш? — мовив Двоквіт. — Мабуть, саме цієї миті Грун б'ється за власне життя.

Буйвітер мовчав. Двоквіт зараз же обернувся. Чарівник пильно дивився в нікуди, а його губи безшумно рухались.

— Буйвітре?

Чарівник коротко хрипнув.

— Пробач, — мовив Двоквіт, — що ти сказав?

— ...аж туди... далеко падати... — бурмотів Буйвітер, Його очі зосередились, на мить у них з'явилося збентеження, а тоді розширились, повні жаху. Бо не треба було дивитися вниз.

— Ааахх, — видав він і почав зісковзувати.

Двоквіт упіймав його.

— Що таке?

Буйвітер спробував заплющити очі, та для уяви не існувало повік і їй було видно все.

— Хіба ти не боїшся висоти? — вдалось йому промовити.

Двоквіт поглянув униз на дрібнюсінький краєвид, змішаний із тінями хмар. Думка про страх йому, власне, була чужою.

— Ні, — сказав він. — Чого б це? Чи впадеш із сорока аршинів, чи з чотирьох тисяч сажнів — однаково будеш мертвий, така моя думка.

Буйвітер спробував подумати про це спокійно, та не зміг побачити в тому логіку. Річ була не в самому падінні, а в ударі до землі, що...

Двоквіт швидко схопив його.

— Приготуйся, — весело мовив він. — Ми майже на місці.

— Хотів би я бути знову в місті, — простогнав Буйвітер. — Хотів би я бути на землі.

— Цікаво, чи можуть дракони долетіти до зірок? — замріяно сказав Двоквіт. — Оце було би щось...

— Ти здурів, — рішуче мовив Буйвітер. Турист не відповів, а коли чарівник підвівся, то з жахом побачив, що Двоквіт дивиться вгору на зірки, що зникали, із дивною усмішкою на обличчі.

— Навіть про це не думай, — грізно додав Буйвітер.

«Чоловік, якого шукаєте, балакає з драконницею», — обізвався дракон.

— Гмм? — промовив Двоквіт, досі споглядаючи побляклі зірки.

— Що? — стривожено спитав Буйвітер.

— О, так. Грун, — мовив Двоквіт. — Сподіваюся, встигнемо. Пірнай. Лети низько.

Буйвітер розплющив очі, бо вітер тепер перетворився на ураган. Може, так вони й розплющилися — вітер безперечно не давав їх стулити знову.

Пласке верхів'я Змієгора постало перед ними, небезпечно нахилилось, тоді перекинулось на зелену пляму, що замиготіла зусібіч. Малесенькі ліси й поля з'єдналися у розмитий шматок ландшафту. Короткий сріблястий спалах на обрії міг бути маленькою річкою, що виливалася за край плато. Буйвітер спробував вигнати цей спогад геть із голови, та той почувався там вельми добре, тероризував інших мешканців і перевертав меблі.

— Гадаю, що ні, — мовила Лісса.

Грун повільно взяв келих з вином. Зашкірився, як біда на мороз.

Навколо арени почали приземлятися дракони. Вершники поглянули вгору. Через арену майнула якась зелена пляма й Грун зник. Келих на мить завис у повітрі, а тоді упав на східці. Лиш тоді вилилась єдина крапля.

Так сталося, бо обережно охоплюючи Груна лапами, дракон Дев'ятьочеретин на мить синхронізував їхні тілесні ритми. Оскільки вимір уяви набагато складніший за ті, де є простір і час, і котрі воістину вельми молоді виміри, результатом цього було миттєве перетворення статичного й фалічного Груна на Груна, котрий рухався боком зі швидкістю вісімдесят миль за годину без жодних негативних наслідків, окрім кількох змарнованих ковтків вина. Ще одним наслідком було те, що Лісса розлючено закричала й викликала свого дракона. Коли золотий звір матеріалізувався перед нею, вона — досі оголена — вистрибнула на нього й вирвала арбалет у одного з вартових. За мить уже була в повітрі, а решта драконників юрбою кинулися до власних тварин.

Відун, спостерігаючи за усім із-за колони, за котру він вправно ковзнув під час шаленого гармидеру, саме в цю мить піймав міжвимірні відголоски теорії, котра народжувалась у розумі раннього психіатра в сусідньому всесвіті, може, тому, що виміри просочувалися в обидва боки й той психіатр на мить побачив дівчину на драконі. Відун усміхнувся.

— Закладемося, що вона його не наздожене? — озвався Ґрейха голосом хробаків і склепів біля його вуха.

Відун заплющив очі й глитнув.

— Я гадав, що мій повелитель уже повністю перебуває в Жаховинні, — насилу вимовив він.

— Я — чарівник, — сказав Ґрейха. — Сам Смерть повинен забрати чарівника. І — ага! — не схоже, що він зараз неподалік...

— МОЖЕМО ВИРУШАТИ? — запитав Смерть.

Він був на білому коні, коні з плоті й крові, але з червоними очима й полум'яними ніздрями. Смерть простягнув кістяну руку й потягнув душу Ґрейхи, скрутив її в цятку сліпучого світла, а тоді проковтнув її.

Відтак торкнув шпорами коня і той здійнявся у повітря, випускаючи з-під копит іскри.

— Володарю Ґрейхо! — прошепотів старий відун, всесвіт замерехтів навколо нього.

— Це був злий жарт, — почувся голос чарівника, цяточка звуку, що зникла в безмежних чорних вимірах.

— Мій володарю... то що таке Смерть? — трепетно гукнув старий.

— Коли я повністю це досліджу, то повідомлю тебе, — ледь чутно доніс легіт.

— Так, — пробурмотів відун. Раптом його відвідала деяка думка. — За дня, будь ласка, — додав.

— Ви клоуни! — репетував Грун у передніх лапах Дев'ятьочеретина.

— Що він сказав? — проревів Буйвітер, оскільки дракон стрімголов нісся у висотних перегонах.

— Я не чув, — заволав Двоквіт у вітрі, що виривав йому слова. Коли дракон трішки нахилився, він поглянув униз на маленьку дзиґу, котрою був могутній Змієгір, і побачив натовп істот, що здіймалися женучись за ними. Крила Дев'ятьочеретина вперто били й хльоскали повітря. Та ще й більш розріджене повітря. Двоквітові втретє заклало вуха.

Попереду юрби, помітив він, був золотий дракон. І хтось на ньому верхи.

— Агов, із тобою все гаразд? — занепокоєно сказав Буйвітер.

Йому довелося зробити кілька повних вдихів дивного прісного повітря, аби промовити слова.

— Я міг стати володарем, але вам, клоунам, треба було взяти й... — Грун роззявив рота; холодне рідке повітря витягло життя навіть із його могутніх грудей.

— Шо з повітрям? — пробурмотів Буйвітер. Перед його очима з'явилися блакитні вогники.

— Ох, — видав Двоквіт і зомлів.

Дракон зник.

Ще кілька секунд трійко чоловіків усе ще рухалися вгору. Двоквіт і чарівник створювали чудернацьку картину, адже сиділи один за другим із ногами, що охоплювали те, чого там не було. Тоді те, що на Диску вважалося гравітацією, оговталось й заволоділо ними.

Цієї миті поруч майнув дракон Лісси і Грун важко упав на його шию. Лісса нахилилася й поцілувала його.

Цю деталь Буйвітер не помітив, бо летів донизу, все ще стискаючи руками пояс Двоквіта. Диск здавався невеличкою круглою мапою, зачепленою навпроти неба. Не схоже було, що він рухався, проте чарівник знав, що це так. Увесь світ летів йому назустріч, немовби велетенський пиріг.

— Прокинься! — закричав він крізь гул вітру. — Дракони! Думай про драконів!

Затріпотіли крила. То Буйвітер і Двоквіт пролітали крізь рій істот, що їх переслідували і котрі віддалялися вгору. Дракони кричали й кружляли небом.

Ані слова від Двоквіта. Мантия Буйвітра оповила його, але він не прокинувся. «Дракони», — панічно подумав чарівник. Спробував зосередитись, уявити справді реального дракона. Якщо йому це вдалося, гадав собі, то й я зможу. Але нічого не сталося.

Диск уже побільшав, огорнутий хмарами круг поступово збільшувався під ними.

Буйвітер спробував ще раз, заплющивши очі та напруживши кожен нерв у тілі. Дракон. Його уява, дещо пошарпаний та користований орган, потягнулася по дракона... будь-якого.

— ДАРЕМНО, — засміявся голос, немов монотонний гул похоронного дзвону, — ТИ В НИХ НЕ ВІРИШ.

Буйвітер поглянув на жахливу примару, що шкірилась йому, і його розум засіпався від жаху.

Яскравий спалах.

Повна пітьма.

Під ногами Буйвітра м'яка підлога, навколо рожеве світло, і раптові перелякані крики

багатьох людей.

Він дико роззирнувся. Стояв у якомусь тунелі, здебільшого заповнений кріслами, до яких були прив'язані чудернацько вдягнуті люди. Усі вони кричали на нього.

— Прокинься, — прошипів він. — Допоможи!

Тягнувши досі непритомного туриста зі собою, Буйвітер відходив од натовпу, доки його вільна рука не намацала клямку дивної форми. Він повернув її й пірнув усередину, а тоді міцно зачинив. Роздивився нову кімнату, у котрій опинився, і зустрівся поглядом із нажаханою молодого жінкою, котра впустила тацю і закричала.

Цей крик був схожий на ті, після котрих прибуває м'язиста допомога. Буйвітер, переповнений адреналіном і страхом, повернувся й пробіг повз неї. Тут були ще крісла, і люди в них нахилились, коли він покvapно тягнув Двоквіта центральним проходом. За рядами крісел були маленькі вікна. А за вікнами, на тлі хмар, немов перин, виднілося драконове крило. Срібне.

«Мене з'їв дракон», — подумав чарівник. «Що за дурниці, — відповів собі, — із драконів не можна бачити назовні.» Тоді його плече вдарилося до дверей у дальньому кінці тунелю і він зайшов до кімнати конічної форми, навіть дивнішої за тунель.

У ній було повно мерехтливих світелок. Поміж ними в контурних кріслах сиділо четверо чоловіків, котрі тепер із роззявленими ротами витріщалися на нього. Витріщаючись зі свого боку на них, він побачив, що їхні погляди майнули вбік. Буйвітер повільно повернувся. Біля нього був п'ятий чоловік — з вигляду молодий, бородатий, смаглявий, немов кочівники з Великого Нефу.

— Де я? — сказав чарівник. — У животі дракона?

Молодик відступив назад і тицьнув йому в обличчя маленьке чорне пуделко. Чоловіки у кріслах пригнулися.

— Що це? — сказав Буйвітер. — Малюнкова коробка?

Він простяг руку й узяв її. Той рух, схоже, здивував смаглявого чоловіка. Він закричав і спробував вихопити її. Почувся ще один крик, цього разу від одного з чоловіків у кріслах. Лиш тепер він уже не сидів. Він встав, спрямувавши щось маленьке й металеве на молодика.

Воно подіяло дивовижно. Чоловік відступив назад, підіймаючи руки вгору.

— Віддайте, будь ласка, бомбу, пане, — сказав чоловік із металевою штукаю. — Обережно, прошу.

— Оце? — мовив Буйвітер.

— Ви її тримаєте...

— Мені її не треба!

Чоловік дуже обережно взяв річ і поклав її на підлогу. Інші у кріслах розслабились і один із них почав швидко балакати до стіни. Чарівник зачудовано споглядав за ним.

— Ані руш, — кинув чоловік із металев... амулетом, вирішив Буйвітер, це має бути якийсь амулет. Смаглявий чоловік відступив до кута.

— Ви вчинили дуже відважно, — сказав Буйвітру Хранитель амулету. — Розумієте?

— Що?

— Що з вашим другом?

— Другом?

Буйвітер подивися на Двоквіта, котрий усе ще мирно спав. Нічого дивного. Але дивним було те, що Двоквіт мав новий одяг. Химерний одяг. Його штанці тепер закінчувалися над колінами. Зверху в нього був якийсь жилет із яскравого смугастого матеріалу. На голові — кумедний маленький солом'яний капелюх. З устроєною пір'їною.

Дивне відчуття в районі ніг змусило Буйвітра поглянути вниз. Його одяг теж змінився. Замість зручної старої мантиї, так пречудово пристосованої для швидкості дій у будь-яких перипетіях, його ноги покривали труби з тканини. На ньому була ще куртка з такого ж сірого матеріалу...

Дотепер він ніколи не чув мову, котрою розмовляв чоловік із амулетом. Вона видавалася грубою й дещо центроземною — то чому ж він розумів кожне слово?

Поміркуймо, вони раптово з'явилися у цьому драконі... вони матеріалізувались у цьому драк... вони рапт... вони... вони... У них зав'язалася розмова в аеропорту, тож природно, вони вирішили сидіти разом у літаку, і він пообіцяв показати Джеку Цвайблуму місцини, коли прибудуть до Штатів. Так, саме так. А тоді Джекові стало погано й він запанікував, пройшов сюди та застав зненацька викрадача. Авжеж. Що таке, трясця, «центроземний»? Доктор Рінсвінд пошкрябав лоба. Що йому зараз не завадило б, то це випивка.

Брижі парадоксу розійшлися морем причинності.

Можливо, найважливіша думка, що мала би бути народжена в розумі будь-кого поза тотальною всеохопністю мультивсесвіту, була такою, що хоч чарівник і турист насправді лиш недавно з'явилися у літаку посеред польоту, вони в той же час летіли в цьому літаку у

звичному плині речей. Тобто: «хоч і правда, що вони щойно з'явилися у цьому конкретному наборі вимірів, також правда й те, що вони жили там увесь цей час». Саме в цю мить нормальна мова здає позиції і йде перехопити скляночку.

Суть у тому, що декілька квінтильйонів атомів саме матеріалізувались (проте, одночасно й ні. Дивіться нижче) у всесвіті, де їм не зовсім слід було б перебувати. Звичним результатом таких речей є велетенський вибух, але, оскільки всесвіті — доволі витривалі штуки, цей конкретний всесвіт себе врятував, миттєво розплутавши власний континуум простору-часу назад до миті, де надлишкові атоми могли бути безпечно розміщені, а тоді швидко перемотавши до того кола багать, котре за бажанням істот, що його населяють, зветься Теперішнім. Це, звісно, змінило історію — стало на кілька війн менше, на кілька динозаврів більше й так далі — та загалом епізод минув напрочуд тихо.

Проте, поза цим конкретним всесвітом наслідки раптового подвоєння стрибали поверхнею Суми Суцього, викривляючи цілі виміри та безслідно затоплюючи галактики.

Усе це було абсолютно невідомо доктору Рінсвінду, 33-річному холостяку, який народився у Швеції, а зростав у Нью-Джерсі, спеціалісту з явищ руйнівного окиснення певних ядерних реакторів. Утім, він би однаково, мабуть, ні у що з цього не повірив.

Цвайблumen досі, схоже, був непритомний. Стюардеса, котра допомогла Рінсвінду дістатися його крісла під оплески решти пасажирів, клопоталася над ним, мов квочка над писаним яйцем.

— Я повідомила по рації, — сказала вона Рінсвінду. — Тож коли приземлимося, вже чекатиме швидка. Мм, у списку пасажирів сказано, що ви доктор.

— Не знаю, що з ним таке, — поспіхом промовив Буйвітер. Інша справа, якби він був реактором Маґнокса, звісно. Це якийсь шок?

— Я ніколи...

Її речення було перерване шаленим гуркотом з хвоста літака. Декілька пасажирів закричали. Раптовий подмух вітру поніс журнали й газети у буревій репету, що дико просувався проходом.

Там просувалося ще щось.

Щось велике, продовгувате, дерев'яне й покрите міддю. Воно мало сотні ніг. Якщо це було те, чим здавалося — жива скриня, така, як у піратських оповідях, повна крадених коштовностей і золота — то в неї саме раптом відчинилося віко.

Там не було коштовностей. Зате безліч великих квадратних зубів, білих, мов сніг, і

тремтливий язик, червоний, як буряк.

Старовинна валіза йшла, щоби його з'їсти.

Рінсвінд обхопив непритомного Цвайблума задля хоч дрібки розради й забурмотів. Він із неймовірною силою зажадав бути деінде...

Раптова пітьма.

Яскравий спалах.

Раптове зникнення кількох квінтильйонів атомів зі всесвіту, в якому їм все одно не слід було перебувати, спричинило дикий дисбаланс у гармонії Суми Цілісності, котру вона гарячково намагалась повернути, видаливши декілька субреальностей. Велетенські напливи чистої магії неконтрольовано кипіли у самих основах мультивсесвіту, затікаючи в кожну шпарину досі мирних вимірів та спричиняючи утворення нових зірок, супернових, зоряні зіткнення, раптові польоти гусей та затоплення вигаданих континентів. Світи на протилежному кінці часу стали свідками неймовірних заходів сонць октарину, що виблискував через заряджені магичні частки, які неслися атмосферою. У кометному ореолі навколо легендарної Крижаної системи Зерет загинула прекрасна комета, немов небом пропалахкотів королевич.

Усе це було абсолютно невідомо Буйвітру, адже, тримаючи нерухомого Двоквіта за пояс, він летів у напрямку моря Діску за кілька сотень сажнів унизу. Навіть судоми всіх вимірів не могли зламати залізний Закон збереження енергії, і короткої подорожі Рінсвінда літаком вистачило, аби пронести його на кілька тисяч сажнів поземно та на три тисячі сажнів доземно.

Слово «літак» загорілося й померло в Буйвітровій голові.

То корабель там?

Холодні води Круглого моря заревли й лигнули його у свої зелені задушливі обійми. За мить іще щось плюхнулось, адже скриня, на якій досі висіла етикетка з могутньою руною подорожей «TWA», теж упала в море.

Пізніше вони користались нею як плотом.

За крок до Краю

Це створювалося протягом тривалого часу. Зараз воно майже завершене й раби вибивають останні залишки глини з покриву.

Де інші раби старанно натирали його металеві боки срібним піском, там воно вже починало виблискувати на сонці шовковим органічним лиском нової бронзи. Воно досі було тепле, навіть після тижня охолодження в ливарній ямі. Верховний астроном Крулу легенько махнув рукою й носії поклали трон у тіні корпусу.

«Немов риба, — подумав він. — Велика летюча риба. І з яких морів?»

— Воістину дивовижне, — прошепотів. — Справжній витвір мистецтва.

— Ремесла, — промовив кремезний чоловік поруч. Верховний астроном повільно повернувся й поглянув на його байдуже обличчя. Обличчю не вельми важко мати байдужий вигляд, коли замість очей — дві золоті кулі. Вони сяяли, спантеличуючи.

— Справді, ремесла, — сказав астроном і всміхнувся. — Можна подумати, що на цілому диску немає кращого майстра за тебе, Золотоокий. Чи маю я рацію щодо цього?

Ремісник відповів не одразу, його оголене тіло — по-суті цілком оголене, коли не брати до уваги пасок з інструментами, рахівницю на зап'ясті та глибоку засмагу — напружилось, доки він роздумував над підтекстами цього зауваження. Золоті очі, схоже, дивилися в якийсь інший світ.

— Відповідь — і так, і ні, — нарешті мовив він. Дехто з нижчих астрономів за тронем затамував дух, уражений безцеремонністю, але верховний астроном цього, схоже, не помітив.

— Продовжуй, — сказав він.

— Мені бракує певних суттєвих навичок. Та все ж я — Золотоокий Срібнорукий Дактилос, — вів ремісник. — Я створив металевих воїнів, що сторожать гробницю Пічу, я спроектував Греблі світла у Великому Нефі, я збудував Палац Семи пустель. Однак... — він підняв руку й торкнувся одного зі своїх очей, котре ледь чутно дзенькнуло, — коли я збудував армію големів для Пічу, він засипав мене золотом, а тоді, щоби я не зробив більше нічого, що могло би перевершити зроблене для нього, він вибрав мені очі.

— Мудро, але жорстоко, — співчутливо промовив верховний астроном.

— Ага. Тож я навчився чути твердість металу й бачити пальцями. Навчився відрізняти руди за смаком і запахом. Я створив ці очі, але не можу змусити їх бачити. Далі мене викликали будувати Палац Семи пустель, унаслідок чого емір засипав мене сріблом, а тоді, деякою мірою очікувано, наказав відрубати мою праву руку.

— Жахлива перешкода у твоїй справі, — кивнув верховний астроном.

— Я скористався частиною срібла, щоби виготовити цю нову руку, застосувавши свої незрівнянні знання про важелі й точки опори. Її вистачає. Після створення першої великої Греблі світла, котра мала 50 000 годин денного світла, племінні ради Нефу засипали мене добірними шовками, а тоді підрізали мені підколінні сухожилля, аби я не міг утекти. Як наслідок, я був вимушений скористатися тим шовком і бамбуком, аби спорудити літальний апарат, з котрого запустив себе з найвищої вежі моєї в'язниці.

— Що через різні перипетії приніс тебе до Крулу, — сказав верховний астроном. — І неможливо позбутися відчуття, що якась інша професія — скажімо, вирощування латуку — передбачала б дещо менший ризик поступової смерті. Чому ти й далі це робиш?

Золотоокий Дактилос знизав плечима.

— Мені це добре вдається, — відповів він.

Верховний астроном знову поглянув угору на бронзову рибу, що тепер сяяла, немов ґонґ у полуденному сонці.

— Така краса, — пробурмотів він. — І неповторність. Ану, Дактилосе, нагадай, що я обіцяв тобі у винагороду?

— Ви попросили мене спроектувати рибу, котра плавала би морями космосу, що лежать поміж світами, — співуче мовив майстер-ремісник. — А натомість... натомість...

— Так? Моя пам'ять вже не та, що колись, — промуркотів верховний астроном, торкаючись гарячої бронзи.

— Натомість, — продовжив Дактилос без жодної очевидної надії, — ви мене відпустите й утримаєтесь від того, щоби відрубувати мені кінцівки. Я не прошу ніяких скарбів.

— Ах, так. Тепер я пригадую. — Старий підняв угору вкриту синіми венами руку й додав: — Я збрехав.

Почувся легесенький подмук і золотоокий чоловік похитнувся. Тоді поглянув униз на наконечник стріли, котрий стирчав із грудей, і ледь кивнув. На його губах з'явилася цяточка крові.

На цілому майдані не було і звуку (за винятком дзижчання кількох вичікувальних мух), коли його срібна рука дуже повільно здійнялась і палець торкнувся наконечника.

Дактилос пирхнув.

— Недбале виконання, — мовив він і завалився назад.

Верховний астроном штурхнув тіло великим пальцем ноги й зітхнув.

— Буде короткий період жалоби, як і належить майстру-реміснику, — сказав. Він спостерігав, як на одне зі золотих очей всілася велика муха і збентежено полетіла геть...

— Цього часу має бути досить, — промовив верховний астроном та дав знак кільком рабам забрати звідси тіло.

— Черепахонавти готові? — запитав він.

Керівник запуску виступив наперед.

— Так, Ваша Вельможносте, — відповів.

— Відповідні молитви співаються?

— Безперечно, Ваша Вельможносте.

— Скільки ще до входу?

— Пускового отвору, — обережно виправив керівник запуску. — Три дні, Ваша Вельможносте. Хвіст Великого А'Туїна буде в бездоганній позиції.

— Тоді все, що лишається, — підсумував верховний астроном, — це знайти відповідну пожертву.

Керівник запуску вклонився.

— Океан її дасть, — сказав.

Старий усміхнувся.

— Завжди дає, — промовив він.

«Якби вміти кораблем вправно керувати,

Якби вміти те стерно у руках тримати...»

Палубу омило хвилею. Буйвітер і Двоквіт презирнулися.

— Вичерпуй! — викрикнули вони одночасно й сягнули по відра.

Невзабарі зі затопленої каюти долинув дратівливий голос Двоквіта.

— Не розумію, чому це моя вина, — сказав. Він подав ще одне відро, котре чарівник перекинув через край.

— Ти мав стояти на варті, — кинув Буйвітер.

— Я врятував нас від работорговців, пам'ятаєш? — сказав Двоквіт.

— Я б радше був рабом, аніж трупом, — відповів чарівник. Він випростався й поглянув у море. Здавався збентеженим.

То був дещо інший Буйвітер, ніж той, котрий урятувався від вогню в Анх-Морпорці шість місяців тому. З'явилися рубці, наприклад. Побував у багатьох різних землях. Відвідав Центрозем'я, відкрив цікаві звичаї багатьох барвистих народів — незмінно отримуючи нові рубці у процесі — і навіть кілька аж-ніяк-незабутніх днів плів легендарним Зневодненим океаном у серці неймовірно сухої пустелі, званої як Великий Неф. У холоднішому й мокрішому морі він бачив плавучі гори льоду. Літав на уявному драконі. Майже промовив найпотужніше закляття на диску. Він...

Горизонту безперечно було менше, аніж мало би бути.

— Гмм, — промовив Буйвітер.

— Я кажу, що нічого нема гіршого за рабство, — ствердив Двоквіт. Він роззявив рота, коли чарівник викинув своє відро далеко в море й важко сів на затоплену палубу, а на обличчі — немов сіра маска.

— Слухай, мені шкода, що я завів нас у риф, та схоже, це судно не бажає тонути й ми повинні дістатися суші рано чи пізно, — втішно мовив Двоквіт. — Ця течія має кудись прямувати.

— Поглянь на обрій, — монотонно вказав Буйвітер.

Двоквіт зіщулив очі.

— На вигляд нормально, — відповів за якусь мить. — Правду кажучи, видається, його там менше, ніж зазвичай, але...

— Це через Закрайспад, — мовив Буйвітер. — Нас несе за край світу.

Настала довга тиша, порушувана лиш ударами хвиль, доки напівзатоплений корабель

повільно крутився в течії. Вона вже була вельми сильною.

— Мабуть, тому ми й ударились об той риф, — додав Буйвітер. — Уночі нас знесло з курсу.

— Хочеш попоїсти? — запитав Двоквіт. Він почав ритися у клунку, котрий прив'язав до поручнів, подалі від вологи.

— Хіба ти не розумієш? — гаркнув Буйвітер. — Нас несе за Край, хай йому грець!

— Ми можемо якось цьому зарадити?

— Ні!

— Тоді не бачу сенсу панікувати, — спокійно мовив Двоквіт.

— Я знав, що не варто нам заходити настільки докрайово, — пожалівся Буйвітер небесам, — От якби...

— От якби тут була моя малюнкова коробка, — озвався Двоквіт, — та вона аж на тому кораблі работорговців разом зі Скринею і...

— Скриня тобі не знадобиться там, куди ми прямуємо, — сказав Буйвітер. Він зітхнув і похмуро вп'явся поглядом на кита вдалині, котрий необачно заплив у докрайову течію й тепер не міг із неї вибратися.

На зменшеному обрії з'явилась якась біла лінія, а чарівнику вдалось, що він чує далекий рик.

— Що буває, коли корабель падає в Закрайспад? — спитав Двоквіт.

— Хтозна.

— Що ж, у такому разі, можливо, ми просто пропливемо крізь космос і опинимося в іншому світі. — Очі чоловічка дивились у далечінь. — Мені б це сподобалось, — мовив він.

Буйвітер пирхнув.

Небом здійнялося сонце, набагато більше так близько до Краю. Вони стояли спинами до щогли, задумавшись кожен про своє. Час від часу хтось із них брав відро і трохи вичерпував воду, без жодної логічної причини.

Море навколо нібито заповнювалося. Буйвітер зауважив поряд декілька стовбурів дерев, а відразу під поверхнею води купу різноманітних рибин. Течія, мабуть, повна їжі, змитої з континентів біля Центру. Він задумався, що б то було за життя: постійно пливти, аби залишатися на місці. Доволі схоже на його життя, вирішив. Помітив невелику зелену жабку, котра відчайдушно гребла посеред нездоланної течії. На подив Двоквіта, він знайшов весло й

обережно простягнув його маленькій земноводній, котра вдячно за нього вчепилася. За мить із води з'явилася пара щелеп і безсило клацнула там, де щойно плила жабка.

Вона подивилася на Буйвітра з човника його рук, а тоді вкусила за великий палець. Двоквіт загиготів. Буйвітер заховав жабу до кишені і вдавав, що нічого не чув.

— Дуже людяно, але навіщо? — мовив Двоквіт. — За годину це не матиме значення.

— Бо так, — невпевнено відповів Буйвітер і трохи почерпав. Вода вже струменіла, а течія була такою сильною, що скрізь навколо них утворювались і заламувались хвилі. Усе це здавалося неприродно теплим. На морі стояла гаряча золота імла.

Гул погучнішав. Із води за кілька сотень кроків від них виринув кальмар, більший за будь-що бачене коли-небудь Буйвітром, і, шалено побивши мацаками, зник. Ще щось велетенське і, на щастя, нерозпізнаване, завивало в тумані. Ціла ескадрилья летючих риб злетіла у хмарі райдужних крапель і здійнялася на кільканадцять п'ядей, після чого впала назад і її зніс вир.

Світ закінчувався. Буйвітер кинув відро й учепився за щоглу, бо до них наближався гуркітливий, остаточний кінець усього.

— Я мушу це побачити, — сказав Двоквіт, напівпадаючи й напівпірнаючи до носа човна.

Щось тверде й непохитне вдарилося об корпус, котрий повернувся на дев'яносто градусів і навалився боком на невидиму перешкоду. Тоді раптом зупинився і хвиля холодної морської піни каскадом перевалилася через палубу, тож на якісь секунди Буйвітер опинився під декількома футами зеленого окропу. Він закричав, а тоді підводний світ забарвився у глибокий гулкий пурпур затьмарюваної тьми, бо саме десь цієї миті Буйвітер почав тонути.

Він очунав із ротом, повним пекучої рідини, а коли спробував ковтнути, вогненний біль у горлі сіпнув його до повної притомності. Дошки човна втискалися йому у спину, а Двоквіт дивився на нього згори із виразом глибокого занепокоєння. Буйвітер застогнав і сів.

Даремно. Край світу був за кілька кроків.

За ним, трохи нижче порога безкінечного Закрайспаду, було дещо цілком чарівне.

За сімдесят миль звідти й далеко поза потоком крайової течії баржа із червоними вітрилами, типова для незалежних работорговців, безцільно пливла крізь оксамитові сутінки. Команда — ті, хто з неї залишився, зібралися в купу на носі човна, оточивши чоловіків, котрі гарячково працювали над плотом.

Капітан, кремезний чолов'яга в ліктьовому тюрбані, що притаманний представникам племен

Великого Нефу, багато подорожував і бачив немало дивних народів і цікавих речей, багато з котрих він потім узяв у рабство чи вкрав. Він розпочав кар'єру моряка на Зневодненому океані у серці найсухішої пустелі диску. (Вода на диску буває в мало поширеному четвертому стані, спричиненому сильними чарами в поєднанні з дивним осушувальним впливом октаринного світла. Вона висихає, залишаючи сріблясту цвіль, схожу на плинний пісок, крізь котру може з легкістю іти добре спроектований корабель. Зневоднений океан є дивним місцем, та не настільки дивним, як риба у ньому.) Ніколи раніше капітан не був посправжньому наляканим. Зараз його охопив жах.

— Я нічого не чую, — пробурмотів він до старпома. Той вдивився у морок.

— Може, воно випало за борт? — з надією мовив він. Немов у відповідь йому, щось почало дико гамселити на весловій палубі під їхніми ногами, почулося, як тріщить дерево. Моряки налякано згуртувались, розмахуючи сокирами й смолоскипами.

Вони, найімовірніше, не наважились би ними скористатися, навіть якщо Чудовисько рухатиметься прямо на них. Перш ніж його жакливу природу було розкрито, декілька чоловіків напали на нього зі сокирами, після чого воно покинуло свій зосереджений обшук корабля й або зігнало їх за борт, або... зжерло? Капітан був не до кінця певен. На вигляд воно, як звичайна дерев'яна морська скриня. Може, трохи більша за звичайну, та нічого особливого. Але хоч інколи здавалось, що у ній зберігаються речі на кшталт старих шкарпеток і різного мотлоху, та деколи — він здригнувся — вона ніби мала... Капітан намагався про це не думати. Лиш люди, котрі втонули за бортом, мабуть, мали більше талану, ніж ті, кого та скриня впіймала. Він намагався про це не думати. Були зуби, білі, немов могильні плити, і язик, немов з червоного дерева...

Він намагався про це не думати. Не вдавалося. Проте з гіркотою думав лише про одне. Це буде встання, що він рятує невдячних людей, які тонуть за таємничих обставин. Ліпше рабство, ніж акули, адже так? І от вони втекли, а коли його моряки оглянули їхню велику скриню — як вони взагалі з'явилися посеред спокійного океану на великій скрині? — вона вкус... Він знову намагався про це не думати, але гадав, що би сталося, коли б ця клята штука зрозуміла, що її власника більше немає на борту...

— Пліт готовий, пане, — мовив старпом.

— У воду його, — крикнув капітан, а також «На борт!» і «Підпалюйте корабель!»

Урешті-решт, натрапити на інший корабель має бути не так уже й важко, роздумував він, та може знадобитися довге очікування в тому Раю, котрий вихваляють мулли, перш ніж отримаєш іще одне життя. Нехай та чарівна коробка жере омарів.

Дехто з піратів досяг безсмертя великою жорстокістю чи відчайдушністю. Дехто досяг

безсмертя, зібравши величезне багатство. Але капітан давно вирішив, що він, загалом, радше досягне безсмертя, просто не вмираючи.

— Що це, до дідька, таке? — вимогливо запитав Буйвітер.

— Яка краса, — блаженно промовив Двоквіт.

— Я це вирішу, коли знатиму, що то таке, — сказав чарівник.

— То Крайвеселка, — озвався голос біля його лівого вуха. — І вам дуже пощастило дивитися на неї. Принаймні згори, — до голосу приєднався подмух холоду й запах риби. Буйвітер сидів нерухомо.

— Двоквіте? — сказав він.

— Так?

— Якщо я погляну назад, то що побачу?

— Його звуть Тетіс. Він каже, що є морським тролем. Це його човен. Він урятував нас, — пояснив Двоквіт. — Тепер озирнешся?

— Не зараз, дякую. То чому ж ми не падаємо за Край? — запитав Буйвітер зі сталевою незворушністю.

— Бо ваш човен спинився у Межтині, — мовив голос позаду (у тональностях, що змусили Буйвітра уявляти підводні ущелини та Істот, котрі полюють у коралових рифах).

— Межтині? — повторив він.

— Так. Він тягнеться уздовж краю світу, — мовив незримий троль. Понад ревом водоспаду Буйвітру здалося, що він почув хлюпання весел. Сподівався, що то й були весла.

— Ах. Ти маєш на увазі межу, — мовив Буйвітер. — Межа, яка позначає кінець чогось.

— Так само й Межтин, — сказав троль.

— Він каже про це, — втрутився Двоквіт, вказуючи вниз. Буйвітрові очі слідкували за пальцем, жахаючись того, що зараз побачать...

Доцентрово від човна кілька п'ядей над поверхнею пінистої води висіла натягнута мотузка. Човен був пришвартований до неї. Причеплений, та все ж рухомий завдяки складно влаштованим шківам і дерев'яним коліщаткам. Мандрівники рухалися вздовж мотузки,

невидимий весляр просував човен самісіньким краєм Закрайспаду. Це пояснювало одну таємницю, але що тримало мотузку?

Буйвітер поглянув удалину вздовж мотузки й побачив міцний дерев'яний стовп, котрий стирчав із води кілька кроків попереду. Доки він роздивлявся, човен наблизився й минув той стовп, коліщата клацнули у жолобі, очевидно вирізаному саме для цього. Буйвітер також зауважив, що з головної мотузки звисали менші з інтервалом приблизно в один крок.

Він повернув голову до Двоквіта.

— Я бачу, як це влаштовано, — мовив він, — Але що це?

Двоквіт знизав плечима. Позаду Буйвітра озвався морський троль.

— Попереду мій дім. Поговоримо, коли будемо там. Зараз я мушу веслувати.

Буйвітер зрозумів, що з часом доведеться озирнутися й побачити, як насправді виглядав морський троль, а він не був певен, що хотів цього. Натомість він дивився на Крайвеселку. Вона висіла у туманах за краєм світу, з'являючись лиш уранці та ввечері, коли світло з орбіти маленького сонця Діску сяяло повз масивне тіло Світової черепахи Великого А'Туїна та вдарялось у магічне поле Діску під потрібним кутом.

Раптом вималювалась подвійна веселка. На порозі Закрайспаду семеро нижчих кольорів мерехтіли й танцювали у струмені морів, що помирали.

Але вони здавалися млявими як порівняти зі ширшою смугою, що висіла над ними, не бажаючи розділяти той же спектр. То була Королівська Барва, а всі нижчі кольори були тільки її частками й розмитими відбитками. Октарин, барва чарів. Вона була живою та сяяла й вібрувала. Безперечний пігмент уяви, бо де б не з'являлася, ставала знаком, що матерія слугує силі чарівницького розуму. То були самі чари. Втім, Буйвітру завжди здавалася якоюсь зелено-пурпуровою.

За якусь мить невелика цяточка на краю світу перетворилася на острівець чи то скелю, так небезпечно розташовану, що потоки водоспаду крутилися навколо неї якраз на початку їхнього довгого падіння. На ній стояла халупа, збудована з дерев'яних уламків, а Буйвітер побачив, що верхня мотузка Межтину піднімалася на той скелястий острівець по кількох залізних кілках і проходила власне крізь маленьке кругле віконечко в хатині. Пізніше він довідався, що це так влаштовано, аби завдяки декільком бронзовим дзвіночкам, обережно зачепленим до мотузки, троль дізнавався про прибуття будь-якого добра на його відрізок Межтину.

На доцентровому боці острова було споруджено плавучий частокіл із грубої деревини. Він уміщав один чи два старих каркаси й велику кількість плавучого дерева у вигляді дощок,

зруб, і навіть цілих пеньків, деякі досі мали зелені листочки. Чарівне поле Диску тут, так близько до Краю, було таким сильним, що все аж промінилось, а саме видіння час від часу розряджалось.

Із кількома останніми скреготливими поштовхами човен вислизнув на невеликий дерев'яний причал. Коли він зупинився й розвернувся, Буйвітра торкнулися знайомі відчуття потужної окультної аури — маснувато-нудкий присмак і запах олова. Чиста неспрямована магія навколо безшумно проникала у світ.

Чарівник і Двоквіт перелізли на настил із дощок і вперше Буйвітер побачив троля.

Він не був і наполовину таким страшним, як Буйвітер уявляв. «Оййй», — за якийсь час вичавила його уява.

Троль не був страхітливим. Замість гнилого чудовиська з мацаками Буйвітер дивився на досить приземкуватого, але не вельми огидного стариганя, котрий із легкістю здався би звичайним на будь-якій міській вулиці за умови, що люди звикли бачити стариганів, котрі очевидно склались із води та ще дрібку іншого. Мовби океан вирішив створити життя, але не захотів проходити крізь увесь той нудний процес еволюції, тож просто сформував частинку себе у двоногу істоту й відправив її чалапати пляжем. Троль був приємного блакитно-прозорого кольору. Доки Буйвітер його роздивлявся, кілька срібних рибин стрибнули йому крізь груди.

— Невиховано витріщатися, — мовив троль. Його рот розтулився із невеличким гребінцем піни, а стулився так само, як вода накриває камінь.

— Так? Чому? — запитав Буйвітер. «Як він узагалі тримається купи, — кричав розум. — Чому не розливається?»

— Якщо підете за мною до хати, я знайду вам їжу й сухе вбрання, — виважено сказав троль. Він пішов через камені, не озирнувшись, аби поглянути, чи підуть вони за ним. Зрештою, куди ще вони підуть? Темніло, холодний вологий бриз дув за край світу. Швидкоплинна Крайвеселка розчинилась, і тумани понад водоспадом починали рідішати.

— Ходімо, — мовив Буйвітер, хапаючи за лікоть Двоквіта. Але схоже, що турист не бажав рухатися.

— Ходім, — повторив чарівник.

— Як гадаєш, коли стане зовсім темно, ми побачимо Світову черепаху Великого А'Туїна, якщо заглянемо вниз? — спитав Двоквіт, не відводячи погляду від хмар.

— Сподіваюся, ні, — мовив Буйвітер, — Дуже сподіваюся. А тепер ідемо, гаразд?

Двоквіт неохоче пішов за ним до хатини. Троль запалив кілька ламп і зручно сидів у кріслі-гойдалці. Коли вони ввійшли, він піднявся й налив два горнятка зеленої рідини із високої карафи. У тьмяному світлі здавалося, що він світився, як теплі моря оксамитовими літніми ночами. Аби лиш додати барокового лиску тупому жахові Буйвітра, троль ще й здавався на кілька пальців вищим.

Більшість меблів у кімнаті, схоже, складали ящики.

— Мм. Дуже гарно у вас тут, — мовив Буйвітер. — Своєрідно.

Він узяв горнятко й поглянув на зеленкувату рідину, що мерехтіла всередині. «Нехай воно буде питне, — подумав чарівник. — Бо я його вип'ю.» Він ковтнув.

Це було те саме, що йому давав Двоквіт у човні, але тоді його розум цим знехтував через важливіші справи. Зараз же була можливість розкуштувати смак.

Рот Буйвітра скрутило. Він трішки пхикнув. Одна нога конвульсивно піднялася й боляче зацідила йому в груди.

Двоквіт задумливо покрутив у руках свій напій, оцінюючи букет.

— Ґлен Лівід, — сказав він. — Зброджений воріховий напій, який на моїй батьківщині очищують шляхом заморожування. Характерний димкуватий присмак... Пікантний. Із західних плантацій... ммм... провінції Регіґрід, так? Судячи з кольору, урожай наступного року. Можна поцікавитися, звідки він у тебе?

(На диску, окрім рослин звичайної класифікації — однорічних, котрих висівали, аби вони зійшли пізніше цього ж року, дворічних, котрі висівали цього року, аби вони зійшли наступного року, і багаторічних, котрі висівали цього року, аби вони зійшли, коли собі зйдуть, — були ще й кілька рідкісних торічних, котрі через химерне чотиривимірне відхилення у ґенах можна було висіювати цього року, аби вони зійшли торік. Воріхова лоза мала, по-суті, виняткові властивості проростати аж до восьми років перед тим, як її садили. А про воріхове вино казали, що певним споживачам воно відриває майбутнє, яке, з погляду воріха, було минулим. Хоч як це не дивно, але правда.)

— Усе з часом приносить до Межтину, — неначе афоризмом відповів троль, погойдуючись у кріслі. — Моя робота — вибирувати те, що плаває. Деревину, певна річ, і кораблі. Винні барильця. Тюки одягу. Вас.

Буйвітра осяяло:

— То це сітка, так? Ти маєш сітку на краю моря!

— Так, Межтин, — кивнув троль і по його грудях розбіглися брижі.

Буйвітер виглянув у мерехтіння ночі, що огортала острівець, і якимось по-дурному посміхнувся.

— Авжеж, — сказав він. — Неймовірно! Можна було врити стовпи чи причепити їх до рифів, а тоді... ясен світ! Та сітка мала би бути дуже міцною.

— Так і є, — відповів Тетіс.

— Її можна розтягнути на кілька миль, якщо знайти вдосталь скель і всіякого такого, — вів далі чарівник.

— Десять тисяч миль. Я пильную тільки цей відрізок.

— Та це ж третина окружності диска!

Тетіс злегка хлюпнув, оскільки знову кивнув. Доки чоловіки ще трохи призволялися до зеленого вина, він розповідав їм про Межтин, про те, якою великою ціною його споруджували, про старовинне й мудре королівство Крул, котре й спорудило його кілька століть тому, і про сім флотів, що постійно пильнують, аби Межтин вчасно лагодили, і возять виловлене у Крул, і про те, як Крул став краєм дозвілля під правлінням найдосвідченіших шукачів знань, і як вони постійно прагнуть розуміння кожної часточки неймовірно складного Всесвіту, і про те, як моряків, що опинялися на Межтині, обертали на рабів і, зазвичай, вирізали їм язика. Зачувши ж на цьому місці вигуки, троль приязним тоном заговорив про марність опору, неможливість утечі звідси — хіба човном на один з інших трьохсот вісімдесяти островів, що лежать між цим островом і Крулом, або стрибнути за Край — і про значну перевагу німоти над, скажімо, смертю.

На хвилину запанувала тиша. Від приглушеного нічного реву Закрайспаду ставало ще важче.

Знову заскрипіло крісло-гойдалка. За час своєї розповіді Тетіс ніби втратив спокій.

— Нічого особистого, — додав він. — Я ж також раб. Якщо спробуєте взяти наді мною гору, то буду змушений вас убити. Але особливого задоволення я від цього не матиму.

Буйвітер подивися на кулаки, які невимушено лежали на стегнах троля і відблискували світлом, і подумав, що сила їхнього удару могла бути, як у цунамі.

— Тобі, мабуть, невтямки, — пояснив Двоквіт. — Я — громадянин Золотої Імперії. Крул навряд чи захоче накликати на себе гнів імператора.

— Звідки він знатиме? — запитав у відповідь Тетіс. — Гадаєш, ти перший з Імперії, хто опинився на Межтині?

— Я не буду рабом! — вигукнув Буйвітер. — Я... Я радше скочу за Край!!! — Він аж сам зчудувався звучності свого голосу.

— Та невже? — спитав троль. Крісло-гойдалка враз відсунулося до стіни, а блакитна рука схопила чарівника за талію. За мить Тетіс уже крокував з хатинки, легко несучи Буйвітра в одній жмені.

Він спинився на докрайовому кінці острова. Буйвітер вересканив.

— Вгамуйся, бо на правду кину за край, — різко мовив троль. — Я ж тебе тримаю, хіба ні? Дивись.

Буйвітер глянув.

Перед ним м'яким чорним шовком простягалася ніч, у якій крізь серпанок імли мирно сяяли зорі. Однак погляд чарівника звернувся додолу, притягнутий дечим напрочуд захопливим.

На Диску була середина ночі, тож сонце виднілося ген-ген далеко внизу, повільно заковуючись у порожнечу й морозне підчерев'я Великої А'Туїн. Буйвітер зробив останню спробу зосередити погляд на кінчиках своїх чобіт, які виступали над краєм скелі, але одна проста крапля звела цю затію нанівець.

Обабіч нього в безкінечність поспішали дві мерехтливі завіси — то море так огидало острівки на своєму шляху до великого падіння. За метрів сто під чарівником з піни викидався величезний морський лосось, у безглуздому й безнадійному стрибку. Він раз у раз падав назад, у золотисте світло нижнього світу.

З того світла виростали велетенські тіні, немовби стовпи, що підпирають дах Усесвіту. А за сотні миль нижче щось виднілося, краєчок чогось...

Наче в тих загадкових малюночках, де з обрисів візерунчастого келиха раптом вимальовуються два обличчя, погляд додолу враз відкрив новий, моторошний вид. Там була слоняча голова, розміром з цілий материк. Один величезний бивень неначе гора виступав на золотистому світлі, полишаючи за собою широку тінь, що тяглася до зірок. Голова була злегка нахилена, а велетенське рубінове око здавалося червоним гігантом, який раптово засяяв опівдні.

А під тим слоном... Буйвітер сковтнув і спробував подумати про щось інше... Під тим слоном не було нічого, окрім далекого жалюгідного диска сонця. А далі за ним повільно загрібало щось таке, що попри розмір завбільшки з ціле місто, кратери-вибоїни і місячну скелястість, було безперечно плавцем.

— Відпустити? — запропонував троль.

— Нііі, — відповів Буйвітер, намагаючись підтягнутися назад.

— Я п'ять років прожив на Краю і не набрався відваги, — прогудів Тетіс. — І в тебе її немає, судячи з усього.

Він відступив крок назад, дозволивши Буйвітрові звалитися на землю.

До краю підійшов Двоквіт і визирнув за його межі.

— Дивовижно, — озвався він. — Якби ж при мені була моя малюнка коробка. — Що там удолині ще є? Себто, якби випав, то що би побачив?

Тетіс усівся на виступ. Високо над диском з-за хмари вийшов місяць, і в ту мить він здався тролеві крижиною.

— Мій дім, напевне, десь там, — повільно промовив він. — Поза вашими дурними слонами й тією недолугою черепахою. Справжній світ. Деколи я виходжу сюди й дивлюся, але чомусь ніколи не можу зробити той ще один крок... Справжній світ, зі справжніми людьми. Десь там є мої дружини з дітьми... — Він замовк і видув носа. — Тут на Краю хутко стає видно, з чого ти зроблений.

— Не кажи такого. Будь ласка, — простогнав Буйвітер. Він перевернувся й побачив Двоквіта, який безтурботно стояв на самому краєчку скелі. — Нііі, — промовив і ще сильніше втиснувся в камінь.

— Там є інший світ? — спитав Двоквіт вдивляючись у них. — Де саме?

Троль недбало махнув рукою:

— Десь, — сказав він. — Лиш це мені відомо. То був собі такий маленький світ. Синій здебільшого.

— То чому ж ти тут? — спитав Двоквіт.

— Хіба ж не очевидно? — різко відповів троль. — Я випав за край!

Він розповів їм про те, що десь там поміж зірок є світ Батіс, де у трьох океанах, які розкинулися на цілий диск, морський народ створив багато квітучих цивілізацій. Тетіс був м'ясарем, одним із тієї касты, котрій випало провадити небезпечне життя на великих земноходних вітрильниках і бувати в глибині суші, полюючи на табуни оленів і буйволів, яких було вдосталь на материках із частими буревіями. Власне, його вітрильник у невідомі землі здув жахливий шторм. Його команда пересіла на маленький веслувальний візок і рвонула в напрямку до віддаленого озера, однак Тетіс, як власник, вирішив залишитися на своєму судні. Буря винесла корабель аж за скелястий край світу і при цьому розтрощила його на друзки.

— Спершу я падав, — сказав троль. — Але падіння — не є щось страшне, насправді. Боляче тільки приземлятися, а піді мною не було нічого. Я падав і бачив, як мій світ, кружляючи, все більше віддаляється у космос, аж урешті зовсім зник поміж зірок.

— Що було далі? — у Двоквіта аж перехопило дух, він не відривав очей від заволоченого туманом Усесвіту.

— Я замерз на бурульку, — відповів Тетіс. — На щастя, моя раса може таке пережити. Але я час від часу відтавав, коли пролітав поблизу інших світів. Був один такий... Був такий з, як я гадав, дивним кільцеподібним гірським хребтом довкола, а виявилось, що то найбільший дракон, якого лише можна собі уявити, вкритий снігом і льодовиками, та ще тримав у паші свій хвіст... Я пролетів за кілька ліг від нього, точніше, прошмигнув над землею, як та комета, — і вперед далі. А тоді якось прокинувся і на мене насувався ваш світ, наче заварний пиріг, котрого жбурнув Творець, і... Ну, і я приземлився в море неподалік Межтину назадно від Крулу. До Тину змиває багато всіляких істот, а на той час шукали рабів на чатування на проміжках, тож так я й опинився тут.

Він замовк і пильно подивися на Буйвітра.

— Щоночі я приходжу сюди й дивлюся вниз, — закінчив він. — І не можу стрибнути. Тут на Краю важко набратися відваги.

Буйвітер рішуче поповз до хатини. Він писнув, коли троль підібрав його, на цей раз доброзичливо, і поставив на ноги.

— Ти ба, — мовив Двоквіт і вихилився за Край ще більше. — Там є ще багато світів?

— Достобіса, я б сказав, — відповів на те троль.

— Мабуть, можна було б винайти якийсь... навіть не знаю... щось таке, аби захищало від холоду, — задумано мовив коротун. — Якийсь корабель, у якому можна було би попливти за Край кудись до далеких світів. От цікаво...

— Навіть не думай про це! — простогнав Буйвітер. — Не говори такого. Чув?

— У Крулі всі про це говорять, — втрутився Тетіс. — Хто ще з язиком, звісно, — додав він.

— Ти не спиш?

Двоквіт хропів далі. Буйвітер злісно штурхнув його в ребра.

— Кажу, ти не спиш? — прогарчав він.

— Нхрлн...

— Нам треба вшиватися звідси, доки не прибув той рятівний флот!

Каламутне світанкове світло просочилося крізь єдине вікно хатини, воно вистрибувало гірками виловлених із води ящиків та клунків, що були прив'язані ззовні. Двоквіт знову буркнув і спробував заритися в купу хутра й покривал, котрі їм дав Тетіс.

— Дивись, тут безліч різної зброї та всякої всячини, — сказав Буйвітер. — Він кудись вийшов. Коли повернеться, ми можемо накинутися на нього і... і... ну, там щось придумаємо. Як тобі таке?

— Не схоже на вельми добрий задум, — мовив Двоквіт. — У будь-якому разі це трішки неввічливо, хіба ні?

— Що вдієш, — кинув Буйвітер. — Цей світ жорстокий.

Він перерив купи побіля стін і знайшов важкий ятаган із хвилеподібним лезом, котрий, мабуть, був гордістю й утіхою якогось пірата. Схоже, це була та зброя, яка завдавала пошкоджень не лише завдяки своїй гостроті, а й вазі. Він незграбно здійняв її.

— Хіба він лишив би тут таку річ, якби вона могла йому нашкодити? — уголос подумав Двоквіт.

Буйвітер його проігнорував і зайняв позицію за дверима. Коли за якихось десять хвилин вони відчинились, він без вагань, махнув клинком у отвір на тій висоті, де, за його уявленням, мала бути голова троля. Воно безперешкодно пролетіло повітрям і вдарило одвірок так, що чарівник втратив рівновагу й упав на підлогу.

Над ним почулося зітхання. Він поглянув угору на обличчя Тетіса, котре сумно похитувалося з боку в бік.

— Воно б мені не нашкодило, — сказав троль, — та проте, мені боляче. Вельми боляче.

Він простягнув руку над чарівником і висмикнув меч з деревини. Без очевидного зусилля зігнув його колом і пожбуриг геть. Той пострибав-покотився по скелі, доки не вдарився до каменя і скочив, усе ще обертаючись, у срібну дугу, котра закінчувалась у туманах, що формувалися навколо Закрайспаду.

— Дуже-дуже боляче, — закінчив троль. Він нахилився за двері й кинув Двоквіту лантуха.

— Це туша оленя, саме така, як вам, людям, подобається, а також кілька омарів і морський лосось. Межтин забезпечує, — недбало мовив він.

Уважно подивися на туриста, тоді знову на Буйвітра.

— Чого витріщаєтеся? — спитав.

— Просто... — мовив Двоквіт.

— Як порівняти з учорашнім вечором... — сказав Буйвітер.

— Ти такий малий, — закінчив Двоквіт.

— Розумію, — обережно мовив троль. — Тепер особисті образи.

Він здійснював на повен ріст, котрий зараз дорівнював ледве трьом ліктям.

— Знаєте, те, що я зроблений з води, не означає, що в мене нема мізків.

— Пробач, — мовив Двоквіт, поспіхом виборсуючись із-під хутер.

— Ви зроблені з бруду, — сказав троль, — та я не кпив над тим, чого не можете змінити, правда? Ні-ні. Ми не можемо змінити те, як Творець нас створив, це моє бачення, та якщо вам цікаво, то ваш місяць тут сильніший за ті, що навколо мого світу.

— Місяць? — сказав Двоквіт. — Я не розу...

— Якщо вже мушу це роз'яснити, — сказав троль роздратовано, — то я страждаю від хронічних припливів.

У пільмі хатини пролунав дзвін. Тетіс закрокував по скрипучій підлозі до складних пристроїв, що складались із важелів, напнутих мотузок і дзвіночків, котрі були закріплені на найвищому пасмі Межтину, де він проходив крізь хатину.

Дзвін забринів знову, а тоді кілька хвилин бився в дивному рваному ритмі. Троль стояв, притуливши до нього вухо.

Коли дзвін припинився, він повільно повернувся і, схвильовано насупившись, поглянув на них.

— Ви важливіші, ніж я гадав, — сказав він. — Вам не доведеться чекати сміттевого флоту. Вас забере летун. Так кажуть у Крулі, — троль знизав плечима. — А я ще навіть не повідомив, що ви тут. Хтось знову пив воріхове вино.

Він узяв великого молота, що висів на стовпі біля дзвону та відбив ним короткий передзвін.

— Це буде передано від відрізковика до відрізковика аж у Крул, — мовив. — Неймовірно, правда?

Воно прилетіло з моря, ширяючи понад ним у людський зріст, та все одно лишало по собі пінистий слід, оскільки та сила, що тримала його на льоту, немилосердно періщила об воду. Буйвітер знав, яка то сила його тримала. Він був — сам би перший у цьому зізнався — боягузом, некомпетентним, йому навіть невдахою не вдавалося бути як належить, однак він однаково вважався чарівником, бо знав одне з Восьми Великих Заклять, і коли помре, його забере сам Смерть, а ще він із першого погляду впізнавав добре відточені чари.

Лінза, що неслася до острова, мала, може, двадцять стіп ширини й була зовсім прозорою. Уздовж її окружності сиділо чимало чоловіків у чорних мантиях, кожен із них безпечно прив'язаний до диска шкіряними пасками й кожен витріщався на хвилі із виразом такої муки, такої агонії, що здавалося, ніби прозорий диск напосіли гаргулі.

Буйвітер полегшено зітхнув. То був такий незвичний звук, що аж змусив Двоквіта перестати споглядати диск, що наближався, і поглянути на нього.

— Ми важливі, то правда, — пояснив Буйвітер. — Вони б не марнували такі чари задля кількох потенційних рабів. — Він усміхнувся.

— Що це таке? — сказав Двоквіт.

— Ну, сам диск, мабуть, створений Дивовижним концентратором Фреснела, — авторитетно мовив Буйвітер. — Це вимагає багатьох рідкісних і нестійких складників на кшталт подиху демона й таке інше, а для оприявлення потрібно принаймні восьмеро чарівників четвертого рівня на тиждень. Окрім того ще є ті чарівники на ньому, котрі повинні бути обдарованими гідрофобами...

— Маєш на увазі, вони ненавидять воду? — спитав Двоквіт.

— Ні, це б не спрацювало, — мовив Буйвітер. — Ненависть є притягувальною силою, як і кохання. Вона їм просто огидна, сама суть води відштовхує їх. Справді майстерного гідрофоба треба вчити від самого народження на зневодненій воді. Тобто в чарах це обходиться страшенно дорого. Але з них виходять чудові погодні маги. Дощові хмари просто здаються й ідуть геть.

— Звучить жахливо, — озався водяний троль позаду.

— І всі вони помирають молодими, — сказав Буйвітер, не зважаючи на його слова. — Вони просто не можуть із цим жити.

— Інколи мені здається, що людина може блукати диском усе своє життя й так і не побачити всього, — промовив Двоквіт. — А тепер виходить, є ще й безліч інших світів. Коли я думаю,

що можу померти, не побачивши й сотої частини цього всього, то почуваюсь... — він замовк, а тоді додав, — ну, мізерним, гадаю. І дуже злим, звісно.

Летун зупинився за кілька кроків доцентрово від острова, створивши при цьому хвилю бризок. Там він завис, повільно обертаючись. Постать у каптурі, що стояла біля невеликого стовпа в самому центрі лінзи, помахала їм рукою.

— Краще бредіть туди, — мовив троль. — Не варто змушувати їх чекати. Приємно було з вами познайомитися.

Кожен із них отримав по мокрому рукостисканню. Коли троль трохи пройшов із ними, двоє найближчих водогидувальників на лінзі відсахнулись із виразом неймовірної відрази.

Постать у каптурі простягла одну руку вниз і спустила мотузяну драбину. У другій руці вона тримала срібний жезл, котрий випромінював ту незмільну ауру чогось, створеного для вбивства людей. Перше враження Буйвітра підкріпилося, коли постать здійняла палицю й недбало махнула нею в напрямку берега. Частина каменів зникла, залишився тільки невеличкий сірий димок.

— Це щоби ти не подумав, ніби я боюся ним скористатися, — сказала постать.

— Не подумав, ніби ти боїшся? — перепитав Буйвітер. Постать у каптурі пирхнула.

— Нам усе про тебе відомо, чарівниче Буйвітре. Ти вельми хитрий і спритний. Ти смієшся в обличчя Смерті. Твоє вдаване легкодухе боягузтво не зробить з мене дурня.

Це зробило дурня з Буйвітра.

— Я... — почав він і зблід, бо нищівна палиця повернулася до нього. — Бачу, вам усе про мене відомо, — ледь чутно завершив він і важко сів на слизьку поверхню.

За вказівками керівника в каптурі, Буйвітер і Двоквіт прив'язалися до кілець на прозорому диску.

— Якщо буде найменша підозра щодо спроби проказати закляття, — промовила пільма під каптуром, — ви помрете. Третій квадрант врегулювати, дев'ятий квадрант подвоїти, повний уперед!

Позаду Буйвітра здійнялася стіна води й диск рвучко сіпнувся. Страх до присутнього морського троля, мабуть, змусив гідрофобів чудово зосередитись, бо диск піднявся вгору під дуже гострим кутом, а рівний політ почав, коли вже був за кільканадцять сажнів над хвилями. Буйвітер глянув донизу крізь прозору поверхню й подумав, що ліпше би він того не робив.

— Що ж, ми знову в дорозі, — радісно мовив Двоквіт. Він повернувся й помахав тролеві,

тепер не більшому за цяточку на краю світу.

Буйвітер кинув поглядом на нього.

— Хіба тебе ніщо ніколи не хвилює? — він запитав.

— Ми досі живі, хіба ні? — у відповідь спитав Двоквіт. — І ти сам сказав, що вони б не завдавали собі цього клопоту, якби ми просто мали б бути рабами. Гадаю, Тетіс перебільшував. Мабуть, усе це якесь непорозуміння. Думаю, нас відправлять додому. Після того, як ми побачимо Крул, звісно. І мушу сказати, усе це здається захопливим.

— О, так, — глухо мовив Буйвітер. — Захопливо.

Він думав: «Я бачив збудження й бачив нудьгу. Нудьгувати було найкраще.»

Якби хтось із них вирішив поглянути донизу цієї миті, то помітив би незвичайну хвилю у формі літери «V», що неслася водою попід ними, а її гребінь вказував прямісінько на острів Тетіса. Та вони не дивились. Двадцять четверо чарівників-гідрофобів дивилися, та для них то був лиш іще один жах, не надто відмінний від решти рідкої страхітливості навкруги. Вони, ймовірно, мали рацію.

За якийсь час до цього охоплений полум'ям піратський корабель просичав попід хвилі й розпочав довгий повільний спуск до далекої твані. Вона була далі, ніж зазвичай, бо безпосередньо під кілем була западина Горунна — безодня на поверхні Діску, така чорна, глибока і горезвісна, що навіть кракени наближалися до неї з острахом, та ще й парами. У менш горезвісних безоднях риба плавала з природним світлом на голові й загалом непогано давала собі раду. У Горунні ж доводилося рухалися без світла і, наскільки це можливо для істот без ніг, повзати; а також випадало натикатися на дещо. Дещо жахливе.

Вода навколо корабля змінилась із зеленої на пурпурову, з пурпурової на чорну, із чорної на п'ятьма настільки повну, що сама чорнота в порівнянні здавалася сірою. Більшість деревини вже було розламано під сильним тиском.

Судно спіраллю пронеслося повз гаї жаских поліпів і плавучі ліси водоростей, котрі світилися млявими хворобливими кольорами. Вони черкали по кораблю м'якими холодними мацаками, доки той летів у морозяну тишу.

Щось здійнялося із мороку й лигнуло корабель одним ковтком.

Пізніше острів'яни невеликого прикрайового атолу на своє зачудування знайшли занесеного в їхню невелику лагуну побитого хвилями трупа бридкого морського чудовиська — самі

дзьоби, очі й мацаки. Ще більше їх приголомшив його розмір, бо він був трохи більший за їхнє селище. Та це здивування було нічим проти велетенського шокованого виразу на морді мертвого чудовиська, котрого, схоже, затоптали до смерті.

Трохи далі докрайово від атолу кілька човників, ловлячи в сітку лютих устриць, яких безліч плавало в цих морях, упіймали щось таке, що кілька миль тягнуло обидва човни, доки один із капітанів не додумався обрізати мотузки.

Та навіть його збентеження було нічим, як порівняти з острів'янами крайнього атолу в архіпелазі. Наступної ночі їх розбудив гучний звук трощення й розколювання, що йшов із їхніх маленьких джунглів; коли вранці більш відважні пішли перевірити, що то було, вони побачили, що дерева виламані на широку просіку, котра почалася на доцентровому березі атолу і пролягла смугою повного знищення, вказуючи безпосередньо до Краю, всіяну вламаними ліанами, розтрощеними кущами й кількома збентеженими і злими устрицями.

Зараз вони були достатньо високо, аби побачити вигин Краю, що віддалявся від них, оточений пухнастими хмарами, котрі, на щастя, майже весь цей час приховували водоспад. Звідси море, темно-синє й усіяне тінями хмар, було майже привабливе. Буйвітер здригнувся.

— Даруйте, — мовив він.

Постать у каптурі припинила розглядати далекий серпанок і загрозово здійняла жезл.

— Не бажаю вдаватися до цього, — сказала вона.

— Не бажаєш? — перепитав Буйвітер.

— Що це взагалі таке? — зронив Двоквіт.

— Жезл зведення нанівець Аджандури, — сказав Буйвітер. — І не варто ним розмахувати. Він може спрацювати, — додав, киваючи на мерехтливий кінчик жезла. — Тобто все це дуже лестить, усі ці чари лиш задля нашої зручності, проте немає потреби заходити аж так далеко. Та й...

— Заткайся, — постать підняла руки і стягнула каптура. Виявилося, що то молода панна напрочуд незвичного забарвлення. Її шкіра була чорною. Не темно-коричневою, якби з Урабеве, або ж лискучою синьо-чорною з проклятого мусонами Клачу, але саме глибоко чорна, немов глуха ніч на дні печери. Її брови й волосся мали колір місячного саява. Таке ж бліде саяво було й навколо її губ. На вигляд мала приблизно п'ятнадцять років і здавалася вельми наляканою.

Буйвітер не міг не зауважити, що рука, котра тримала жезл, тремтіла, але це тому, що наглу смерть, котра бовтається за якихось п'ять футів від твого носа, дуже важко не зауважити. Його

осяяло — дуже повільно, адже то було зовсім нове відчуття — хтось у цьому світі боявся його. Цілковита протилежність була так часто, що він почав її вважати за такий закон природи.

— Як тебе звуть? — запитав він, як лиш міг, заспокійливо. Може, вона й налякана, та в неї жезл.

«Якби в мене був такий жезл, — думав він, — я б нічого не боявся. То що ж, заради Сотворення, вона собі про мене уявляє?»

— Моє ім'я несуттєве, — відповіла вона.

— Красиве ім'я, — мовив Буйвітер. — Куди ти нас везеш і навіщо? Не бачу шкоди в тому, щоби ти нам розповіла.

— Вас везуть до Крула, — мовила дівчина. — І не насміхай з мене, центроземцю. Бо скористаюся жезлом. Я мушу привезти тебе живим, та не було жодного слова про те, щоби ти був цілий. Мене звуть Маркеза, я чарівник п'ятого рівня. Зрозуміло?

— Що ж, оскільки тобі все про мене відомо, то ти також знаєш, що я навіть не став неофітом, — мовив Буйвітер. — Я й не чарівник насправді. — Він помітив здивоване обличчя Двоквіта й поспіхом додав: — Лиш ніби чарівник.

— Ти не можеш чарувати, бо у твоїй голові чіпко засіло одне з Восьми великих заклять, — сказала Маркеза і граційно змістила центр своєї рівноваги, коли велика лінза описала широку дугу понад морем. — Саме тому тебе вигнали з Невидимого університету. Нам відомо.

— Але ти щойно сказала, що він — маг великої хитрості та спритності, — запротестував Двоквіт.

— Так, бо той, хто пережив усе те, що він — більшість із чого він сам на себе накликав, маючи себе за чарівника, — ну, мусить бути хоч якимось магом, — відповіла Маркеза. — Попереджаю тебе, Буйвітре. Якщо хоч трохи запідозрю, що ти намагаєшся застосувати Велике закляття, то я тебе справді вб'ю. — Вона знервовано кинула на нього сердитий погляд.

— На мою думку, твоїм найкращим варіантом було б, ну, висадити нас десь, — мовив Буйвітер. — Тобто дякую за порятунок і все таке, тому якби ти просто дозволила нам жити собі далі, то ми б усі безперечно...

— Сподіваюсь, ти не збираєшся пропонувати нам рабство, — сказав Двоквіт.

Маркеза неабияк зчудувалася:

— Звісно ж ні! Як тобі таке взагалі спало на думку? Ви житимете в Крулі в розкошах, достатку й затишку...

— Ой, добре, — сказав Буйвітер.

— ... але не дуже довго.

Крул виявився великим островом, вкритим горами й густими лісами, де з-поміж дерев тут і там визирали приємні білі будиночки. Земля поступово здіймалася в напрямку до Краю, тож найвища місцина, властиво, висіла понад Краєм. Тут крулійці збудували свою столицю, також звану Крулом, і оскільки значна частка їхніх будівельних матеріалів походила з Межтину, будинки мали явно морський стиль.

Грубо кажучи, цілі кораблі були мистецьки поєднані докупи й перетворені на будівлі. Із загального дерев'яного хаосу випиналися під дивними кутами триреми, джонки й каравели. Розмальовані носові прикраси й подібні до драконів центроземні носи суден нагадували жителям Крула, що своїм щастям вони завдячують морю, а баркентини й караки надавали чітку форму більшим будівлям. І так місто росло рівень за рівнем поміж блакитно-зеленим океаном Діску та м'яким хмаристим морем Краю; вісім кольорів Крайвеселки відбивались у кожному вікні й безлічі телескопних лінз астрономів міста.

— Це повний жах, — похмуро мовив Буйвітер.

Лінза тепер підходила понад самим порогом Закрайспаду. Острів не тільки здіймався ближче до Краю. Він також ставав вужчим, тож лінза мала змогу лишатися над водою, доки не наблизилась упритул до міста. Парапет уздовж докрайового стрімчака був усіяний рамами, які витягувалися кудись у порожню далечінь. Лінза плавно ковзнула до однієї з них та пришвартувалася так вдало, немов човен до причалу. Четверо вартових, із таким же волоссям кольору місячного сяйва та чорними, мов ніч, обличчями, як у Маркези, уже чекали. Не схоже, що вони були озброєні, та щойно Двоквіт і Буйвітер ступили на парапет, їх обох схопили попід руки й тримали так міцно, що про втечу й думати було годі.

Тоді Маркеза й чарівники-гідрофоби скоро лишилися позаду, а вартові й полонені жваво рушили доріжкою, що звивалася поміж будинками-кораблями. Невзабарі вона повернула вниз до чогось на кшталт палацу, наполовину витесаного з каменю самої скелі. Буйвітер туманно усвідомлював добре освітлені тунелі та дворики, відкриті далекому небу. Кілька старших чоловіків у мантиях із загадковими окультними символами стояли збоку та з цікавістю споглядали, як повз пройшов цей секстет. Декілька разів Буйвітер помічав гідрофобів — їхні закоренілі вирази самовідрази до власних тілесних рідин були дуже чіткими — і чоловіків, що пленталися туди-сюди й могли бути лише рабами. Він не мав часу, аби подумати про все це, бо ж попереду відчинилися двері і їх лагідно, але твердо, штовхнули до приміщення. Тоді двері позаду зачинились.

Буйвітер і Двоквіт зрівноважились і почали роздивлятися кімнату, у котрій тепер опинилися.

— Божечку, — невиразно промовив Двоквіт після паузи, під час якої безуспішно намагався знайти краще слово.

— Це тюремна камера? — здивувався у голос Буйвітер.

— Усе це золото, шовк і все решта, — додав Двоквіт. — Ніколи не бачив такого!

Посеред цієї багато оздобленої кімнати на килимі, такому густому й пухнастому, що Буйвітер ступав по ньому з острахом, аби це не виявилось якимось кошлатим чудовиськом, яке любить лежати на підлозі, стояв довгий блискучий стіл, повний їжі. Страви були здебільшого з риби, разом із найбільшим та найвишуканіше приготованим омаром, якого Буйвітер будь-коли бачив, та було також безліч мисок і тарілок, наповнених небаченими досі дивовижними створіннями. Він обережно простяг руку й узяв якийсь пурпурний фрукт, вкритий зеленими кристалами.

— Зацукрований морський їжак, — озвався надтріснутий веселий голос позаду. — Великий делікатес.

Чарівник швидко кинув фрукт і повернувся. З-за важких завіс виступив старий чоловік. Був високий, худий і на вигляд наче добросердий, як порівняти з іншими обличчями, котрі нещодавно бачив Буйвітер.

— Пюре з морських огірків також вельми смачне, — по-товариськи мовило обличчя. — Ці маленькі зелені шматочки — то діточки морських зірок.

— Спасибі, що повідомили, — ледь вимовив Буйвітер.

— Власне, вони доволі непогані, — сказав Двоквіт із повним ротом. — Мені здавалося, тобі подобаються дари моря?

— Так, мені теж так здавалося, — мовив Буйвітер. — Що то за вино — розчавлені очиці восьминогів?

— Морський виноград, — сказав старий.

— Чудово, — відповів Буйвітер і вихилив повну склянку. — Непогано. Може, трішки солоне.

— Морський виноград — це різновид маленької медузи, — пояснив незнайомець. — А зараз, гадаю, мені треба представитись. Чому Ваш друг такого дивного кольору?

— Культурний шок, мабуть, — мовив Двоквіт. — Як звуть Вас, кажете?

— Я не казав. Моє ім'я Ґарартра. Я розпорядник гостей, бачте. Я маю приємність дбати, щоби ваше перебування тут було якнайчудовішим. — Він уклонився. — Якщо вам потрібно щонебудь, лише скажіть.

Двоквіт сів на вишукане перламутрове крісло з келихом масного вина в одній руці та кристалізованим кальмаром у другій. Насупився.

— Видається, я щось пропустив дорогою, — озвався він. — Спершу нам казали, що ми будемо рабами...

— Це підла плітка! — перервав Ґарартра.

— Що таке «плітка»? — запитав Двоквіт.

— Гадаю, це такий вид риби, — промовив Буйвітер із дальнього кінця довгого стола. — Це печиво зроблене з чогось вельми огидного, як гадаєш?

— Тоді нас порятували, не шкодуючи могутніх чарів...

— Вони з пресованих морських водоростей, — кинув розпорядник.

— ... але потім нам погрожували, також не шкодуючи жодних чарів...

— Я так і думав, що то щось схоже на морські водорості, — погодився Буйвітер. — Вони, безперечно, смакують так, як би мали смакувати водорості, коли хтось був би достатньо мазохістичним, аби їх їсти.

— ... а після цього нас потягли вартіві й кинули сюди...

— М'яко штовхнули, — виправив Ґарартра.

— ... що виявилось цією неймовірно багатою кімнатою, і тут уся ця їжа і якийсь чоловік говорить, що присвячує своє життя тому, щоби зробити нас щасливими, — завершив Двоквіт. — Тобто маємо якийсь брак послідовності.

— Ага, — озвався Буйвітер. — Він має на увазі, чи ви плануєте знову стати зовсім неприємними? Це просто перерва на обід?

Ґарартра заспокійливо здійняв руки.

— Прошу, прошу, — запротестував він. — Просто було потрібно якнайшвидше доправити вас сюди. Ми, безперечно, не бажаємо робити вас рабами. Запевняю щодо цього.

— Що ж, добре, — мовив Буйвітер.

— Так, власне, вас принесуть у жертву, — безтурботно продовжив Ґарартра.

— У жертву? Ви вб'єте нас? — скрикнув чарівник.

— Вб'ємо? Так, авжеж. Безперечно! Що б то була за жертва, якби вас не вбили, чи не так? Та не хвилюйтесь — то порівняно безболісно.

— Порівняно? Порівняно з чим? — промовив Буйвітер. Ухопив високу зелену пляшку, повну вина з медуз морський виноград, і щосили метнув у розпорядника, котрий махнув рукою, немов захищаючись.

З його пальців злетіли іскри октаринового полум'я й повітря раптом набрало густого пересиченого відчуття, котре свідчило про могутній розряд чарів. Кинута пляшка сповільнилась, а тоді спинилася, легенько обертаючись.

У цю ж мить невидима сила підійняла Буйвітра і, швиргонувши його кімнатою, незграбно притиснула до стіни над землею, що й не дихнути. Він повис там із роззявленим ротом, охоплений люттю й захватом.

Ґарартра опустил руку й повільно витер її до мантиї.

— Я не дістав задоволення від цього, знаєте, — мовив він.

— Помітно, — пробурмотів Буйвітер.

— Та за що ви хочете нас принести в жертву? — запитав Двоквіт. — Ви нас ледь знаєте!

— У цьому вся суть, хіба ні? Не дуже виховано приносити в жертву друга. Та й окрім того вас... ммм... конкретно замовлено. Мені небагато відомо про цього бога, та Він доволі чітко висловився щодо цього. Слухайте, мені вже треба бігти. Стільки всього треба влаштувати, знаєте, як воно є. — Розпорядник гостей відчинив двері, а тоді висунувся з-за них: — Будь ласка, влаштовуйтеся зручніше й не переймайтеся.

— Та Ви нам нічого так і не розповіли! — поскаржився Двоквіт.

— Воно того не зовсім варте, правда. Однаково зранку вас принесуть у жертву, — промовив Ґарартра. — Справді, не варто забивати собі голову тим знанням. Поспіть добре. Порівняно добре в будь-якому разі.

Він зачинив двері. Короткий октариновий спалах навколо них свідчив, що їх тепер не відчинити жодному смертному слюсарю.

— Дзінь-дзень-бом, — озвалися дзвоники вздовж Межтину місячної ночі, наповненої ревом Закрайспаду.

Тертон, відрізковик 45-го відрізу, не чув такого брязкоту, відколи п'ять років тому в Тин занесло великого кракена. Він висунувся зі своєї хатинки, яка через брак зручного острівця була збудована на дерев'яних стовпах, устромлених у морське дно, і втупився в темряву. Раз чи два йому ввижався рух у далечині. Відверто кажучи, він мав би поплисти й подивитися, яка причина того шуму. Але в холодному й сирому мороці це здавалося вкрай поганим задумом, тож Тертон грюкнув дверима, огорнув шалені дзвоники якимось мішковинням і спробував знову заснути.

Усе було марно, бо тепер дринькало навіть горішнє пасмо Тину, мовби об нього билося щось велике й важке. Подивившись кілька хвилин у стелю та з усієї сили намагаючись не думати про величезні довгі мацаки й завбільшки з озерця очі, відрізковик задмухав ліхтар і прочинив на шпарину двері.

Щось просувалося вздовж Тину великими стрибками, що покривали за раз кілька метрів. Ось воно виринуло перед ним і Тертон умить побачив дещо прямокутне, багатоніге, з пелехами водоростей і — хоч не було зовсім ніяких рис, за якими це можна було здогадатися — ще й неабияк люте.

Чудовисько промчало крізь хатину, розбивши її на друзки, однак Тертон уцілів завдяки тому, що зловився за Межтин. За кілька тижнів бідолаху звідти підібрав рятувальний флот, а згодом він утік із Крулу на викраденій лінзі (адже заробив неймовірну гідрофобію) і після багатьох пригод нарешті дістався до Великого Нефу: такої сухої місцевості на Диску, що в ній аж були від'ємні опади, і все одно там йому здавалося страшенно волого.

— Ти пробував двері?

— Так, — відповів Двоквіт. — Вони замкнені так само, як і того разу, коли ти питав. Але тут є вікно.

— Чудовий шлях утечі, — пробурмотів Буйвітер зі свого сідала на середині висоти стіни. — Ти ж сказав, що воно виходить понад Краєм. Стати крок і нурца в космос, та? Замерзнути на бурульку чи на шаленій швидкості ляпнутися на інший світ, або шугонутися в саме полум'яне серце сонця?

— Варто спробувати, — мовив Двоквіт. — Хочеш галетку з водоростей?

— Ні!

— Коли будеш спускатися?

Буйвітер огризнувся. Частково від збентеження. Закляття Ґарартри було тим рідкісним у використанні й важким ув опануванні «Атавариним гравітаційним сум'яттям», унаслідок якого Буйвітрове тіло на час тривалості чарів було переконане, що «низ» — на відстані дев'яноста градусів від того напрямку, який мешканці Плаского світу здебільшого вважають нижнім. Тобто бідолаха фактично стояв на стіні.

А тим часом пожбурена пляшка висіла собі в повітрі за кілька кроків. У її випадку час... ну, не зовсім зупинився, але в декілька разів сповільнився, і її траєкторія наразі зайняла кілька годин та дрібку сантиметрів, наскільки зауважили Двоквіт і Буйвітер. Скло виблискувало в місячному сяйві. Буйвітер зітхнув і спробував зручніше вмотитися на стіні.

— Чому ти аніскілечки не хвилюєшся? — образливо запитав він. — Адже нас уранці принесуть у жертву якомусь богу чи ще казна-чому, а ти просто сидиш тут і наминаєш канапки з рачками.

— Я думаю, що якось буде, — сказав Двоквіт.

— Маю на увазі, що ми ж навіть не знаємо, за що нас збираються вбити, — продовжував чарівник.

— *А тобі того хотілося б, так?*

— Це ти сказав? — запитав Буйвітер.

— Що саме?

Двоквіт схвильовано глянув на нього.

— Я Двоквіт, — сказав він. — Ти ж це пам'ятаєш?

Буйвітер схопився за голову.

— Це таки сталося, — пророгнав він. — Я вже гублю клепки.

— *От і чудово,* — промовив голос. — *А то тут дуже тісно.*

Закляття, що пришпилило Буйвітра до стіни, щезло з ледь чутним «пук». Той лантухом звалився на підлогу.

— *Обережно... Ти мене ледь не розчавив.*

Буйвітер звівся на лікті й сягнув у кишеню. Коли вийняв звідти руку, то на ній сиділа зелена жабка, її очі дивно блистіли в напівтемряві.

— Так? — озвався Буйвітер.

«Поклади мене на підлогу й відійди», — кліпнула жабка.

Чарівник так і вчинив, і ще й відтягнув зачудованого Двоквіта.

У кімнаті стемніло. Почулося завивання вітру. Звідкись з'явився серпантин зелених, пурпурових та октаринових хмарок і почав хутко закручуватися навколо припалого до землі земноводного, водночас випускаючи маленькі блискавиці. Невдовзі жабка зникла в золотистому тумані, що почав набирати форму стовпа, заповнюючи приміщення теплим жовтим світлом. Усередині нього виднівся темний, незрозумілий силует, який на очах у присутніх майорів і змінювався. І весь той час чулося високе, від якого аж мізки заверталися, ниття величезного магічного поля...

Як раптово той чарівний вихор з'явився, так само він і зник. А на тому місці, де сиділа жаба, була... жаба.

— Неймовірно, — мовив Буйвітер.

Жабка докірливо дивилася на нього.

— Оце диво, — розчаровано сказав Буйвітер. — Жаба чарівним чином перетворилася на жабу. Пречудово.

— Оберніться, — почувся голос позаду них. І голос той був м'який, жіночий, що ніби аж вабив, такий голос, з яким можна було й по чарчині перехилити, однак він лунав звідти, звідки його бути не могло. Ті повернулися, майже непорушно, мовби двійко статуй на постаментах.

У передсвітанковому світлі стояла жінка. Вона неначе... Вона була... Вона мала... Що не кажи, а вона...

Пізніше Буйвітер і Двоквіт не могли зійтися бодай на чомусь у її описі, хіба на тому, що була дуже вродлива (але чітко стверджувати, які саме риси робили її вродливою, вони не могли) і мала зелені очі. Не такі світло-зелені очі, як бувають зазвичай, а чисто зелені, як смарагди, і переливчасті, як крильця бабки. А Буйвітрові був відомий той правдивий чарівний факт, що жоден бог чи богиня, якими би примхливими чи вередливими не були в інших питаннях, не могли змінити колір чи вигляд своїх очей...

— Уд... — почав було чарівник, але вона підняла руку.

— Ти ж знаєш, що коли промовиш моє ім'я, то я мушу піти, — прошипіла вона. — І, безсумнівно, пригадуєш, що я саме та богиня, котра приходить тоді, коли ніхто не кличе?

— Еє, так. Здається, — прохарамаркав Буйвітер, намагаючись не дивитися їй у вічі. — Це ж

тебе називають Панною?

— Так.

— То Ви богиня? — захоплено озвався Двоквіт. — Я так хотів побачити колись якусь богиню.

Буйвітер напружився, чекаючи вибуху гніву. Та натомість Панна просто всміхнулася.

— Твоєму другові чародієві слід нас познайомити, — сказала вона.

Буйвітер кашлянув.

— Еє, та, — промовив він. — Це Двоквіт, Панно. Він турист...

— Я навідувала його кілька разів.

— І, Двоквіте, це Панна. Просто Панна, гаразд? Більше нічого. Не треба називати її інакше, зрозумів? — розпачливо продовжив він, кидаючи значущі погляди, які чоловічкові були, як горохом до стіни.

Буйвітер тремтів. Він, певна річ, не був атеїстом; на Диску боги не жаліли атеїстів. У тих небагатьох випадках, коли він мав трохи більше монет у кишені, завжди кидав кілька мідяків у скриньку якогось храму, вважаючи, що чим більше друзів — тим краще. Однак зазвичай він не турбував Богів і сподівався, що й вони не турбуватимуть його. Життя й без того складне.

Проте певні двоє богів були неабияк жакливими. Решта богів поводитися зазвичай просто, як великі люди, полюбляли вино, війну та любові. Але Фатум і Панна були моторошними.

У Божественному кварталі Анх-Морпорка Фатум мав невеличкий, похмурий, сірий храм, у якому темними ночами збиралися сухорляві, із запалими очима віряни на свої призначені долею та цілком марні богослужіння. У Панни не було жодного храму, та вона була чи не наймогутнішою богинею за цілу історію Створення. Декілька зухваліших членів Спілки азартних гравців якось у найглибших підвалах Спілки експериментували зі способом поклоніння, і всі до тижня часу померли через злидні, убивство або просто Смерть. Вона була Богинею, яку не можна називати: хто її шукав — ніколи не знаходив, зате відомо, що вона приходила на допомогу в час крайньої потреби. Але знову ж таки, деколи та й не приходила. От така була. Їй не подобалося цокання вервичок, але притягував звук гральних кубиків. Ніхто не знав, яка Вона на вигляд, хоча неодноразово бувало, що той, чиє життя залежало від того, яка випаде карта, піднімав після роздавання руку й дивився їй просто в обличчя. Часом, звісно, й ні. З усіх богів Панна була водночас і найбільш бажаною, і найбільш проклятою.

— У нас немає богів там, звідки я, — сказав Двоквіт.

— Авжеж є, — відповіла Панна. — Усі мають богів. Просто не вважають їх за богів.

Буйвітер нараз отямився.

— Послухайте, — сказав він. — Не хочу здаватися нетерплячим, але за кілька хвилин у ці двері ввійдуть люди, які нас звідси виведуть і вб'ють.

— Так, — мовила Панна.

— Гадаю, Ви могли би сказати навіщо? — спитав Двоквіт.

— Так, — відповіла Панна. — Крулійці мають намір спустити за край Діску бронзовий корабель. Їхня основна мета — дізнатися стать А'Туїна, Світової черепахи.

— Схоже на якийсь безглуздя, — озвався Буйвітер.

— Ні. Подумай. Одного разу десь у неозорій ночі, якою ми пересуваємося, Великий А'Туїн може зустріти когось із виду заврів галактичних. Чи будуть вони битися? А чи паруватися? Дрібка уяви доведе, що стать Великого А'Туїна для нас може бути вкрай важлива. Принаймні так кажуть крулійці.

Буйвітер старався відганяти від себе думки про парування Світових черепах. І то було дуже непросто.

— Отож, — вела далі богиня, — хочуть спустити цей корабель із двома мореплавцями на борту. Це стане zenітом десятилітніх досліджень. Це також буде вельми небезпечно для мандрівників. Тому, аби зменшити ризик, верховний астроном Крулу запропонував угоду Фатумові, що в мить запуску принесе йому в жертву двох людей. Фатум, зі свого боку, погодився змилюватися над космічним кораблем. Чудова угода, правда ж?

— То ми і є ті жертви, — сказав Буйвітер.

— Так.

— Я не думав, що Фатум приймає такі угоди. Гадав, що Він невблаганний, — зазначив чарівник.

— Зазвичай так. Але певний час ви обоє були йому, як сіль в оці. Він зажадав, щоби жертвами стали саме ви. Фатум дозволив вам утекти від піратів. Він же дозволив вам прибитися до Межтину. Часами Фатум буває страшенно підлим богом.

Настало затишшя. Жабка зітхнула й почвдала під стіл.

— Але ж Ви можете нам допомогти? — утрутився Двоквіт.

— Ви мене потішаєте, — сказала Панна. — Я схильна до сентиментів. Ви б це знали, якби

захоплювалися азартними іграми. Отож деякий час я подорожувала в голові жаби, яку ви через своє добре серце врятували, бо ж відомо, що нікому не подобається дивитися, як слабких та безпорадних істот несе назустріч їхній смерті.

— Дякуємо, — мовив Буйвітер.

— Усі сили Фатуму спрямовані проти вас, — сказала Панна. — Але все, що я можу, то це дати вам один шанс. Лиш один, маленький шанс. Решта залежить від вас самих.

Панна щезла.

— Ого, — озвався по хвилі Двоквіт. — Це ж я вперше богиню побачив.

Розчахнулися двері. Увійшов Ґарартра, виставивши перед себе чарівну паличку. За ним стояли двоє охоронців, озброєні більш традиційно — мечами.

— О, — промовив він по-товариськи. — Бачу, ви вже готові.

«Готові», — пролунав голос у голові Буйвітра.

Пляшка, кинута чаклуном вісім годин тому та замкнута чарами в особистому часовому просторі, продовжувала висіти у повітрі. Однак, протягом цього часу первинна мана чарів поступово втрачала свою силу. Коли їй забракло енергії, яка протидіяла силі закономірного та могутнього Всесвіту, Реальність миттєво взяла гору. Це стало очевидним фактом, коли пляшка раптово виконала заключну частину параболи, розбилася об бічну частину голови старшого розпорядника гостей, обсипала вартових склом та облила їх медузовим вином.

Буйвітер ухопив Двоквіта за руку, вгativ найближчого вартового у пах і потягнув остовпілого туриста в коридор. Ще до того, як Ґарартра знепритомнів від удару і повалився на землю, двоє гостей уже накивали п'ятами вдалечині.

Буйвітер ковзнув за риг і опинився на балконі, який розтягнувся на усі чотири сторони внутрішнього подвір'я. Більшу частину долівки займав декоративний ставок, у якому серед водяних лілій засмагали черепахи.

Перед Буйвітром стояло двійко дуже здивованих чарівників у прикметних мантиях кваліфікованих гідрофобів темно-блакитного і чорного кольорів. Один із них, більш здогадливий, ніж його супутник, здійняв руку і промовив перші слова заклання.

Буйвітер почув різкий короткий звук — це Двоквіт плюнув на руку гідрофоба. Той заволав і відсмикнув руку, наче її вжалило.

Інший не встиг навіть пальцем ворухнути, як Буйвітер уже кинувся на нього, шалено розмахуючи кулаками. Жах додав сили і він одним дужим ударом перекинув чоловіка через

поручні балкона у ставок, із яким сталося дещо дуже дивне; вода розійшлася, наче у неї плюхнулася величезна невидима куля, залишивши гідрофоба волати, зависаючи у власному відразливому полі.

Двоквіт із захватом дивився на Буйвітра, аж доки той не вхопив його за плече, вказуючи на ймовірно безпечний шлях. Вони рушили, залишивши здогадливого гідрофоба із вологою рукою корчитися на балконі. Певний час позаду лунали крики, але згодом, коли квапливо завернули в поперечний прохід і перетнули ще одне внутрішнє подвір'я, галас переслідування зтих.

Зрештою, Буйвітер помітив безпечні на вигляд двері. Він зазирнув усередину, переконався, що приміщення порожнє, затягнув туди Двоквіта і міцно зачинив за собою. Тоді притулився до дверей, важко дихаючи й сичачи.

— Ми безнадійно заблукали в палаці. А з цього острова нам не втекти, — захекано говорив він, — Більш того, ми... гей! — закінчив чарівник, коли вміст тієї кімнати просочився у його розладжені зорові нерви.

Двоквіт у цей час уже витріщався на стіни.

Кімната була дивовижною, адже вміщала в собі весь Усесвіт.

Смерть сидів у Своїму саду і проводив точилом по лезу коси. Вона була такою гострою, що побіжний вітерець, який був великою рідкістю у спокійному садку Смерті, розсікався на два заплутані легковії. Сад розташувався на безпечному плоскогір'ї з виглядом на хитросплетені виміри Плаского світу, за якими височіли морозні, спокійні, безмовні та превисоченні гори Вічності.

«Жжух!» — рухався камінь по лезу. Смерть мугикав панахиду і вистукував кістлявою ногою по вкритій інеєм кам'янистій землі.

Зі сторони померхлого фруктового саду, де цвіли нічні яблука, почулися кроки і нудотно-солодкий запах розчавлених лілій. Сердито звівши голову, Смерть помітив темні, наче нетрі, очі, наповнені віддаленими зірками, яким немає подоби у знайомих сузір'ях Сьогочасного всесвіту.

Смерть і Фатум зустрілися поглядами. Косар, звісно ж, вишкірив зуби. Створений лиш із костей, Він тільки те й робив, що шкірився. Смерть продовжував гострити косу, награвачи брусом ритмічну мелодію по її лезу.

— Маю для тебе завдання, — мовив Фатум. Його слова пролунали повз лезо коси і ніжно

розсіклися на дві смуги голосних та приголосних.

— У МЕНЕ ДОСИТЬ ЗАВДАНЬ НА СЬОГОДНІ, — мовив Смерть обтяжливим, наче нейтроній, голосом, — НАВІТЬ У ЦЮ МИТЬ БІЛА ЧУМА ПОРЯДКУЄ У ПСЕВДОПОЛІСІ, І Я ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ ЗВІЛЬНИТИ БАГАТЬОХ МЕШКАНЦІВ МІСТА З-ПІД ЇЇ ВЛАДИ. ТАКОЇ ЧУМИ НЕ БАЧИЛИ ВЖЕ СОТНІ РОКІВ. ТЕПЕР ОBOB'ЯЗОК ВЕЛИТЬ МЕНІ БРОДИТИ ПО ВУЛИЦЯХ ЦЬОГО МІСТА.

— Я про маленького мандрівника і безчесного чарівника, — тихо промовив Фатум, сідаючи поряд із кістлявою статурою Смерті у чорному плащі та дивлячись униз на віддалений багатогранний самоцвіт (такий мав вигляд з цієї зручної міжпросторової позиції Плаский світ).

Мелодія коси спинилась.

— Вони помруть за кілька годин, — мовив Фатум. — Така їхня доля.

Смерть заворушився і продовжив гострити лезо.

— Я гадав, що тебе це втішить, — провадив далі Фатум.

Смерть знизав плечима — на скелетові цей жест виглядає неабияк виразно.

— Я Й СПРАВДІ ОДНОГО РАЗУ НЕВПИННО ПОЛЮВАВ НА НИХ, — мовив він, — АЖ ПОТІМ МЕНІ СПАЛО НА ДУМКУ, ЩО РАНО ЧИ ПІЗНО УСІ ПОМРУТЬ. ЗРЕШТОЮ, ВСЕ ГИНЕ. «МЕНЕ МОЖНА ОБМАНУТИ, АЛЕ НЕ ПОЗБУТИСЯ», — СКАЗАВ Я СОБІ. НАВІЩО ПЕРЕЙМАТИСЯ?

— Мене теж не позбутися, — випалив Фатум.

— ТАК, Я ЧУВ ПРО ЦЕ, — з тією ж посмішкою мовив Смерть.

— Досить! — вигукнув Фатум, різко скочивши на ноги. — Вони помруть! — закінчив він і зник у клапті блакитного полум'я.

Смерть кивнув собі і продовжив роботу брусом. За кілька хвилин, вдовольнившись бажаною гостротою коси, Він підвівся і підніс лезо до товстої і смердючої свічки, яка палала на краю лавки. Спритно змахнувши косою двічі Він розсік полум'я на три яскраві світлячки. Смерть вишкірив зуби.

Невдовзі Він уже сідлав Свого білого жеребця, якого тримав у стайні, розташованій в задній частині домівки. Худобина дружньо тицьнув носом у Смерть; у нього були багряні очі та лискучі, немов масний шовк, боки. Однак, це був справжнісінький кінь з плоті й крові, і цілком імовірно, що за ним доглядали значно краще, ніж за більшістю інших в'ючних тварин Плаского світу. Смерть не був жорстоким господарем. Він важив не багато, а сакви, які частенько були битком набиті, не важили ані грама.

— Усі ці світи! — мовив Двоквіт. — Вони дивовижні!

Буйвітер щось буркнув собі під ніс і продовжив насторожено переміщатися по вцяткованій зірками кімнаті. Двоквіт підійшов до мудрової астролібії, у центрі якої розташована вся Великоа'туїнсько-слоново-дискова система, викувана з міді та оздоблена крихітними коштовностями. Довкола неї кружляли зірки та планети на красивих срібних дротиках.

— Дивовижно! — повторив Двоквіт. Стіни прикрашали величезні гобелени зі смоляно-чорного оксамиту, на яких красувалися крихітні фосфоресцентні насіння перлин. Споглядаючи їхнє сяйво, прихожий неначе занурювався у подорож по міжгалактичному лимані. На різноманітних мольбертах стояли велетенські ескізи. Дивлячись із різних сторін Межтину можна помітити, що на них зображено Великого А'Туїна з ретельно окресленими лусками й кратерами. Двоквіт дивився на нього зі замисленим поглядом.

У той же час, Буйвітер глибоко непокоївся. Найбільше його турбували два костюми, що висіли на опорах посеред приміщення. Він стривожено обійшов їх навкруги.

На вигляд вони наче пошиті з тонкої білої шкіри. Крім того, костюми мали ремені, мідні патрубки та інші зовсім невідомі й підозрілі приладдя. Лосини були заправлені у високі чоботи з товстою підошвою, а рукави заправлені у великі та гнучкі рукавиці. Найдивогляднішим серед усього були великі мідні шоломи, які, вочевидь, фіксувалися на важких обручах довкола шиї. Вони, мабуть, зовсім не годилися для захисту — найпростіша шпага з легкістю розколола б їх, навіть якщо б не поцілила в ті сміховинні маленькі скляні віконечка попереду. На верхівках шоломів настовбурчувалися гребені білих пір'їнок, які лише псували зовнішній вигляд.

У Буйвітра з'явилися невтішні проблиски підозр стосовно цих костюмів.

Попереду стояв стіл, вкритий небесними мапами і клаптями пергаментів, розписаних цифрами. Буйвітер дійшов висновку, що кому б не належали ці костюми (за винятком безталанних моряків, які могли випадково потрапити сюди; їх не слід враховувати) — вони готові відчайдушно відправитись туди, де ще не ступала нога сміливців. Це викликало не тільки підозри, а й жахливе передчуття.

Він обернувся і побачив Двоквіта, на обличчі якого був такий вираз, немов йому щось спало на думку.

— Ні... — одразу випалив Буйвітер. Двоквіт не звернув уваги.

— Богиня говорила, що двох чоловіків відправлять за Край, — мовив Двоквіт з блиском в очах. — І пам'ятаєш, троль Тетіс казав, що для подорожі за Край потрібен певний захист?

Крулійці винайшли його. Ці костюми — космічна броня.

— Як на мене, вони надто тісні, — швидко відказав Буйвітер і вхопив Двоквіта за руку. — Ходімо, нічого нам тут затримуватись...

— Чому ти завжди панікуєш? — обурливо запитав Двоквіт.

— Тому що все моє майбутнє життя щойно промайнуло перед очима, а виявилося не вельми довгим. Якщо у цю ж мить ти не рушиш, мені доведеться піти без тебе, адже будь-якої миті ти запропонуєш нам одягти...

Двері відчинились.

До кімнати увійшли двоє кремезних чоловіків, одягнені лиш у вовняні штанці. Один із них жваво витирався рушником. Чоловіки кивнули головою обом втікачам без жодного подиву.

Найвищий серед них усівся на лавку перед сидіннями, кивнув до Буйвітра і мовив:

— ?Tyo yur atl ho sooten gatrunen?

Буйвітер почувався дуже ніяково. Він вважав себе знавцем більшості західних мов Плаского світу, але цього разу вперше зіткнувся з крулійською мовою і не зрозумів ані слова. Хоча Двоквіт теж ні бельмеса не втямив з усього сказаного, це не спинило його зробити крок уперед і набрати в легені повітря.

Швидкість світла проходить через магічну ауру, яка оточує Плаский світ, доволі повільно, заледве швидше скорості звуку в менш частотних усесвітах. Та все ж таки, немає нічого швидшого за світло, за винятком, хіба що, Буйвітрового розуму в миті, як ось ця.

Він блискавично усвідомив, що турист зараз випробує свій особливий метод комунікації, себто говоритиме повільно та голосно рідною мовою.

Буйвітер вмить штурхнув ліктем назад, вибивши з Двоквіта подих. Коли турист підвів очі, чарівник, піймавши його болісний та здивований погляд, уявно витягнув язика і відрізав уявними ножицями.

Інший черепахонавт, — так найменували тих, хто скоро мав відправитися в подорож до Великої А'Туїн, — відірвав погляд від мап на столі та збентежено споглядав, що відбувається. Його мужнє та об'ємисте чоло зморщилося від спроби вичавити кілька слів.

— ?Nor yu latruin nor u? — промовив він.

Буйвітер усміхнувся, кивнув головою і штовхнув Двоквіта у бік черепахонавта. Помітивши, що великий мідний телескоп на столі привабив увагу туриста, він уявно зітхнув з полегшенням.

— !Sooten u! — звелів черепахонавт на лавці. Чаклун знову всміхнувся, кивнув, дістав з полиці великий мідний шолом і щосили обрушив на голову чоловіка. Той тихо зойкнув і повалився на підлогу.

Інший чоловік, налякано зробивши тільки крок, одразу ж звалився на свого товариша після невпевненого, але успішного удару Двоквіта телескопом.

Чарівник і турист поглянули один на одного поверх того бойовища.

— Ну, гаразд! — гаркнув Буйвітер. Він усвідомлював, що програв певну битву, але не розумів яку. — Можеш притримати свого язика. Хтось очікує, що ці хлопці одягнуть костюми і вийдуть за хвилину. Імовірно, вони гадали, що ми — слуги. Допоможи мені сховати їх за шторами, а потім ми, ми...

— Одягнемо костюми, — доповнив Двоквіт, підймаючи другий шолом.

— Так, — погодився Буйвітер. — Я знав, лиш поглянувши на них, що у підсумку доведеться таки їх одягнути. Не питай, звідки — просто це найгірше з усього, що могло з нами статися.

— Ти ж сам казав, що нам жодним чином не втекти, — мовив приглушеним голосом Двоквіт, натягуючи костюм через голову. — Це краще, ніж бути принесеним у жертву.

— Тільки-но з'явиться нагода — дамо драпака, — мовив у відповідь Буйвітер. — І не вигадуй дурниць.

Він зі завзяттям запхав руку в костюм і стукнувся головою об шолом. У якусь мить йому здалося, що там, нагорі, хтось наглядає за ним.

— Дуже тобі дякую, — з гіркотою на серці мовив Буйвітер.

На самому краєчку країни та міста Крул містився великий напівкруглий амфітеатр з місцями для кількох десятків тисяч людей. Арена була напівкруглою лиш із тієї елегантної причини, що стояла понад морем хмар, котре далеко внизу скипало над Закрайспадом. Зараз усі місця були зайняті. У натовпі вже нарастив неспокій. Вони прибули подивитись подвійне жертвопринесення і на запуск великого бронзового космічного корабля. Жодна з подій досі не відбулася.

Верховний астроном покликав керівника запуску.

— Ну? — мовив він, наповнюючи дві короткі літери повним лексиконом злості та погрози. Керівник запуску зблід.

— Жодних новин, пане, — повідомив той і додав, ледь усміхаючись, — окрім того, що Вашій Вельможності буде приємно знати, що Ґарартра одужав.

— Це факт, про котрий він може пожалкувати, — мовив верховний астроном.

— Так, пане.

— Скільки ще маємо часу?

Керівник поглянув на сонце, що стрімко сходило.

— Тридцять хвилин, Ваша Вельможносте. Після цього Крул обернеться геть від хвоста Великого А'Туїна і «Мужній мандрівник» буде приречений піти штопором у поміжпанцирне провалля. Я вже налаштував автоматичне керування, тож...

— Добре, добре, — сказав верховний астроном, махаючи, аби той ішов собі. — Запуск повинен відбутися. Звісно ж, продовжуйте пильнувати за причалом. Коли ту кляту парочку впіймають, я особисто матиму величезне задоволення власноручно їх стратити.

— Так, пане. Емм...

Верховний астроном нахмурився.

— Що іще хочеш сказати, чоловіче?

Керівник ковтнув слину. Усе це було вельми несправедливо до нього, він був радше практичним чарівником, аніж дипломатом, і саме тому дехто з мудрішими мізками постарався, щоби саме він повідомив ту новину.

— Якесь чудовисько виринуло з моря й нападає на кораблі в порту, — повідомив він. — Щойно звідти прибув посланець.

— Велике чудовисько? — спитав верховний астроном.

— Не дуже, та кажуть, що вельми люте, пане.

Володар Крулу та Межтину подумав хвилю, а тоді знизав плечима.

— Море повне чудовиськ, — промовив він. — Це одна з його суттєвих ознак. Розберіться з ним. І ще одне, керівнику запуску...

— Так, пане?

— Якщо мене й надалі сердитимуть, то пригадайте, що принести в жертву мають двох людей. Я можу розщедритися і збільшити це число.

— Так, пане. — Керівник запуску задріботів геть, радий зникнути з-перед очей володаря.

«Мужній мандрівник», нарешті не пуста бронзова шкаралупа, котру виліпили кілька днів тому, спочивав у своїй колисці на верхівці дерев'яної вежі посеред арени. Перед ним тяглася донизу залізна дорога в напрямку Краю, де на кілька кроків раптово здіймалася вгору.

Покійний Дактилос Золотоокий, котрий спроектував як пусковий майданчик, так і самого «Мужнього мандрівника», заявляв, що цей останній штрих був потрібен, аби корабель не зачепився за жоден камінь на своєму довгому спуску. Можливо, також було чистою випадковістю те, що через оцей маленький горбочок на шляху, корабель мав підстрибнути, немов лосось і засяяти театральню на сонці, перш ніж зникнути в морі хмар.

На краю арени почулися звуки фанфар. З'явилася почесна варта черепахонавтів, викликаючи бурхливі овації натовпу. Тоді на світло ступили самі дослідники в білих костюмах.

Верховний астроном одразу ж втямив, що тут щось не так. Наприклад, герої завжди ходили певним чином. Вони однозначно не шкандибали, а один із черепахонавтів безперечно шкандибав.

Рев усього люду Крулу був оглушливим. Коли черепахонавти та їхня варта йшли ареною, минаючи безліч вівтарів, установлених для різноманітних чарівників і жерців багатьох сект Крулу, аби запевнити успішний запуск, верховний астроном спохмурнів. Доки група здолала половину шляху, його розум дійшов певного висновку. Доки черепахонавти стали біля підніжжя драбини, що вела до корабля — а чи було в них щось більше, аніж тінь невпевненості? — верховний астроном був на ногах, а його слова губилися серед гулу натовпу. Він випростав одну руку вперед, драматично розчепіривши пальці у традиційній заклинацькій манері, і будь-хто, знайомий із читанням по губах та стандартними текстами чарів, упізнав би вступні слова Летючого прокляття Весткейка, а тоді, не гаючись, утік геть.

Проте завершальні слова так і не були промовлені. Верховний астроном приголомшено повернувся, бо навколо великого аркового входу до арени зчинився гармидер. Вартові вибігали на світло, кидали зброю й поспіхом тікали поміж вівтарів чи стрибали через парапет на глядацькі місця.

Позаду них щось вигулькнуло і натовп навколо входу припинив нестримно радіти й почав тихо та цілеспрямовано вшиватися геть.

Те щось було невеликою купою морських водоростей, рухалося повільно, але з лиховісним відчуттям мети. Один із вартових здолав свій страх і, ставши перед істотою, метнув списа, котрий засів чітко посеред водоростей. Натовп зрадів, а тоді мертвотно стих, бо купа подалася вперед і повністю поглинула вартового.

Верховний астроном розвіяв напівзібрану форму знаменитого прокляття Весткейка різким змахом руки і швидко промовив слова одного з наймогутніших заклять у його репертуарі:

Загадки пекельного запалювання.

Октариновий вогонь спіралями бігав навколо та поміж його пальців, доки він формував складну руну в повітрі й відправив її з криком та слідом блакитного диму у напрямку істоти.

Стався вельми насичений вибух і в чисте ранкове небо рвонув вогненний язик, сиплячи дорогою шматками водоростей, що палали. Хмара диму та пари на кілька хвилин приховала чудовисько, а коли прояснилося — купа зникла.

На плитах виднівся великий обпалений круг, проте у ньому все ще диміли залишки морських водоростей і рослин.

А в центрі кола була абсолютно звичайна, хіба дещо велика, дерев'яна скриня. Навіть не підсмажена. Хтось на дальньому боці арени засміявся, та цей звук різко урвався, коли скриня зіп'ялася на десятках того, що могло бути тільки ногами, і повернулася до верховного астронома. Зовсім звичайна, хіба дещо велика, дерев'яна скриня не мала обличчя, котрим могла би дивитися, але, безперечно, робила саме це. Абсолютно так само, як він це зрозумів, верховний астроном також із жахом збагнув, що ця зовсім нормальна коробка якимось неможливим чином звужувала очі.

Вона почала цілеспрямовано рухатись до нього. Він здригнувся.

— Маги! — крикнув він. — Де мої маги?

На арені з-за вітварів та з-під лавок по виглядали зблідлі чоловіки. Один із відважніших, побачивши вираз обличчя верховного астронома, із тремтінням підняв руку та нашвидкуруч створив блискавицю. Вона прошипіла в напрямку скрині й ударила її, розносячи купу білих іскор.

То був сигнал для кожного чарівника, чаклуна і чародія Крулу з готовністю підстрибнути та під нажаханим поглядом їхнього володаря випустити перше закляття, котре у відчаї спало їм на думку. Чари крутились і свистіли в повітрі.

Незабаром скриня знову загубилась у хмарі чарівних часток, що з ревом огортала її покрученими тривожними формами. Свистіло закляття за закляттям. Полум'я та блискавиці усіх вісьмох кольорів яскраво вистрелювали з того, що вирувало тепер там, де була скриня.

Стільки магії не зосереджувалось в одному місці з часів Чарівницьких війн. Саме повітря хвилювалось та сяяло. Закляття відбивались від заклять, створюючи короткотривалі дикі закляття, чий нетривалий період напіврозпаду був дивним і неконтрольованим. Камені попід шаленою масою почали розколюватись і тріскати. Власне, один із них перетворився на щось, що краще не описувати, і відійшов до якогось небаченого виміру. Почали проявлятися інші дивні побічні ефекти. З того шквалу вилетіла злива олов'яних кубиків, які покотилися здutoю

долівкою, а моторошні постаті бурмотіли й заманювали; чотиристоронні трикутники та кола з двома кінцями з'являлись на мить, а тоді знову зникали в гучній ревучій вежі вільної чистої магії, котра закипала на розплавлених плитах і разносилась Крулом. Вже не мало значення, що більшість чарівників припинили чаклувати й утекли — ця штука тепер живилась потоком октаринових часток, яких завжди було густо біля Краю Диска. Повсюди на острові Крул будь-які чари тепер не вдавались, бо вся доступна мана цієї території була втягнута хмарою, котра вже мала чверть милі висоти й розвивалася формами, що не сприймалися розумом; гідрофоби на своїх морських лінзах із криками розбилися у хвилях, чарівні зілля перетворилися просто у своїх флаконах на забруднену воду, чарівні мечі розплавившись і скрапали зі своїх піхов.

Та ніщо з цього не завадило штуці в основі хмари, котра тепер яскраво сяяла завдяки потужності шторму навколо неї, рухатись повільним виваженим кроком у напрямку верховного астронома.

Буйвітер і Двоквіт зі захватом дивились на все це з укриття пускової вежі «Мужнього мандрівника». Почесна варта давно зникла, залишивши свою зброю розкиданою позаду.

— Що ж, — нарешті видихнув Двоквіт, — ось і Скриня. — Він зітхнув.

— Ти не повіриш, — мовив Буйвітер. — Груша премудра абсолютно невразлива до всіх відомих видів магії. Її створили, аби слідувала за тобою всюди. Тобто, коли помреш, потрапиш на Небеса, то принаймні матимеш чисту пару шкарпеток на тому світі. Та я ще не бажаю помирати, тож просто ходімо собі, гаразд?

— Куди? — запитав Двоквіт.

Буйвітер підняв арбалет і жменю болтів.

— Куди завгодно, аби не бути тут, — сказав.

— А як же Скриня?

— Не хвилюйся. Коли шторм використає усю доступну магію з околиці, то просто вщухне.

Власне, це вже починалось. Ревуча хмара все ще рвалася вгору, але тепер вона здавалася слабкою й нешкідливою. Уже на очах Двоквіта вона почала непевно блимати.

Незабаром вона перетворилась на бліду примару. Скриню тепер було видно як приземкувату форму посеред майже невидимих пламенів. Навколо неї камені, що швидко холонули, почали тріщати й гнутися.

Двоквіт тихенько покликав Скриню. Вона зупинила свій нестримний поступ до потрощених

прапорів і, схоже, уважно слухала; тоді, рухаючи десятками ніг у складній манері, розвернулася та попрямувала до «Мужнього мандрівника». Буйвітер з кислим виразом за цим спостерігав. Скриня мала елементарну природу, анітрохи мозку, убивчий підхід до чого-небудь, що загрожувало її власнику, і він не мав певності, що всередині вона займала той же шмат простору-часу, що й зовні.

— Жодного сліду на ній, — радісно мовив Двоквіт, коли скриня зупинилася перед ним. Він відчинив віко.

— Чудовий час для зміни спіднього, — прогарчав Буйвітер. — За хвилину всі ті вартові та жерці повернуться, і як же ж вони будуть розлючені!

— Вода, — пробурмотів Двоквіт. — Скриня повна води!

Буйвітер поглянув через плече. Не було жодного сліду одягу, мішків із грішми, або будь-яких речей туриста. Уся скриня була повна води.

Раптом нізвідки взялася хвиля й перестрибнула через край. Ударилась об плити, але, замість розплескатися, почала набирати форми стопи. Далі з'явилась іще одна стопа і нижня частина пари ніг, коли долилося ще води, немов заповнюючи невидиму форму. За мить перед ними стояв, блимаючи, морський троль Тетіс.

— Ясно, — нарешті промовив він. — Ви двоє. Гадаю, мені не варто дивуватися.

Він роздивився навколо, не звертаючи уваги на їхні приголомшені обличчя.

— Я собі сидів біля хатини, спостерігав захід сонця, коли ця штука виринула з води й проковтнула мене, — сказав він. — Мені це здалося дуже дивним. Де це я?

— У Крулі, — відповів Буйвітер. Він утупився поглядом на тепер зачинену скриню, котрій удавалося виглядати самовдоволеною. Ковтання людей було чимось, що вона робила доволі часто, та при наступному відчиненні віка там не було нічого, крім Двоквітових речей. Він різко відчинив скриню. Усередині не було нічого, крім Двоквітових речей. Повністю сухо.

— Ну, ну, — кинув Тетіс. Він глянув угору. — Гей! — сказав. — Хіба це не той корабель, котрий відправлятимуть за Край? Хіба ні? То має бути він!

Його груди проштрикнула стріла, залишаючи легенькі брижі. Троль, схоже, цього не зауважив. Але зауважив Буйвітер. По краях арени починали з'являтися солдати, чимало з них визирали з входів.

Ще одна стріла відбилася від вежі за Двоквітом. На цій відстані болти не мали багато сили, та це було лише питанням часу...

— Хутко! — крикнув Двоківт. — У корабель! По ньому вони не стрілятимуть!

— Я знав, що ти це запропонуєш, — застогнав Буйвітер. — Я знав!

Він спробував копнути Скриню. Вона відійшла на кілька п'ядей і загрозово відчинила ляду.

Крізь небо пролетів спис і устроївся в деревину біля чарівникового вуха. Той скрикнув і поліз драбиною услід за рештою.

Небораки під свист стріл вийшли на вузький поміст, котрий ішов по верху «Мужнього мандрівника». Двоківт прямував попереду, трюхикаючи собі та, як здавалося Буйвітру, переповнений прихованим збудженням.

На верхівці центру корабля був великий круглий бронзовий люк зі застібками навколо. Троль і турист опустились на коліно й узялися до них.

У серці «Мужнього мандрівника» стояла ретельно розроблена чаша, у яку вже кілька годин сипався дрібний пісок. І тепер, наповнившись до визначеної міри, вона пірнула вниз та зрушила з місця чітко врівноважену гирю. Та гойднулася й потягнула шпильку з маленького мудруватого механізму. Услід ворухнувся ланцюжок, щось клацнуло...

— Що це було? — спохвату запитав Буйвітер. Він поглянув униз.

Град стріл припинився. Юрба жерців і солдатів закликали на місці, тривожно приглядаючись до корабля. Невисокий схвильований чоловік проштовхнувся вперед і почав щось кричати.

— Ти про що? — запитав Двоківт, вовтузячись зі смушковою гайкою.

— Мені щось почулося, — відповів Буйвітер.

— Слухайте сюди, — провадив далі чарівник. — У разі, якщо вони відмовляться нас відпустити, ми пригрозимо пошкодити цю штукенцію, гаразд? І більше нічого не робитимемо, правда ж?

— Ага, — вагаючись відповів Двоківт. Він відхилився й сів на п'яти. — Готово. Тепер мав би відчинитись.

Кілька м'язистих чоловіків підіймалися вгору драбиною корабля. Буйвітер помітив, що серед них — двоє черепахонавтів. Вони були з мечами.

— Я... — почав він.

Корабель нахилився вперед і безкінечно повільно посунувся рейками.

У цю мить на свій превеликий жах Буйвітер помітив, що тролю і Двоківту вдалося відчинити

люк. Виднілася металева драбина, яка вела вниз, до кабіни. Троль кудись зник.

— Нам треба забиратися звідси, — прошепотів Буйвітер.

Двовквіт поглянув на нього з одержимою посмішкою на обличчі.

— Зірки, — промовив турист. — Світи. Дідько, на всьому тому небі повно світів. Місцин, які ніхто в житті не побачить. Окрім мене.

Він ступив ув отвір.

— Ти зовсім із глузду з'їхав, — прохрипів Буйвітер, силкуючись втримати рівновагу на кораблі, який поступово набирив швидкість. Чарівник розвернувся, бо один із черепахонавтів спробував дострибнути з вежі до «Мандрівника». Однак той приземлився на вигнутий бік судна й лиш пошкрябав по ньому руками, намагаючись втриматися, та з вереском звалився долі.

Тепер «Мандрівник» рухався доволі швидко. За головою Двовкіта виднілося осяяне сонцем хмарне море та неймовірна Крайвеселка, що звабливо пливла за Краєм, манячи дурисвітів податись у далеку й небезпечну подорож...

А ще Буйвітер помітив загін чоловіків, які відчайдушно дерлися по нижній частині пускової рампи. Вони знетямлено сунули на шлях здоровезну дерев'яну колоду, намагаючись так пустити під укіс корабель, перш ніж той зникне за Краєм світу. Колеса гримнули у колоду, проте від цього корабель тільки хитнуло, Двовквіт зірвався з драбини й упав у кабіну, а люк різко зачинився зі страшенним звуком замикання десятка маленьких хитромудрих засувів. Буйвітер кинувся вперед, скімлячи і дряпаючи засуви нігтями.

Хмарне море поступово наближалось, а Край — скелястий периметр арени подій — був разюче близько.

Буйвітер підвівся. У нього залишався тільки один варіант дій, до якого й удався. Він безтямно запанікував. У цю ж мить корабель на шаленій швидкості досяг маленького підйому і злетів, блиснувши, немов лосось, у небо, за Край світу.

Кілька секунд по тому почувся гуркіт маленьких ніжок: за край світу пробилася Скриня і, невпинно теліпаючи ніжками, пірнула у Всесвіт.

КІНЕЦЬ

Буйвітер прокинувся й задрижав від холоду, який пробирав його аж до кісток.

«Ось воно що, — подумав чарівник. — То після смерті ми потрапляємо в холодне, сире й туманне місце, у Царство мертвих, де скорботні духи мерців вічно блукають у болотах журби, мандрівні вогники уривчасто мерехтять у... Стривай-но...»

Хіба Царство мертвих настільки нестерпне місце? Буйвітрові і справді було кепсько: спина боліла в місці, де тиснула гілка; пекли обдерті пагіллям руки й ноги; а голова гуділа так, наче він стукнувся об щось тверде. Якщо це Царство мертвих, тоді він, безсумнівно, у пеклі... Стривай-но...

Дерево. Буйвітер спробував зосередитися на слові, яке виринуло в його думках. Попри дзвін у вухах та мерехтіння в очах, йому, несподівано для себе, таки вдалося це. Дерево. Дерев'яниста рослина. Так, це воно. Гілки, пагілля й таке інше. І Буйвітер на ньому лежав. На дереві. Мокрий, як хлющ. А навкруги — холодна біла хмара. Унизу теж. Це вже дивно.

Буйвітер, усе ще живий та вкритий синцями, лежав на невисокій акації. Дерево проростало з тріщини скелі, яка випинала з пінистої білої стіни — Закрайспаду. Усвідомивши це, його ніби крижаним молотом ударило. Він здригнувся. Дерево попередливо скригнуло.

Повз нього пурхнуло щось блакитне й розпливчате. Воно пірнуло на мить у бурхливу воду й гайнуло назад, примостившись на гілці біля голови Буйвітра. Це була невелика пташка з блакитно-зеленим чубчиком. Вона проковтнула маленьку срібну рибину, яку піймала у Водоспаді, і зацікавлено поглянула на чародія.

До Буйвітра дійшло, що подібних пташок довкола — велика кількість.

Вони кружляли в небі, шмигали в різних напрямках і легко черкали по поверхні води. Часто-густо одна з пташок здіймала струмінь бризок, цуплячи з водоспаду ще одну приречену смакоту. Кілька пташок примістилися на дереві. Усі різнобарвні, немов самоцвіти. Це видовище зачарувало Буйвітра.

Фактично, він був першим серед людей, хто на власні очі побачив крайрибалок — крихтних пташок, які ще за давніх часів розвинули доволі своєрідний, навіть для Плаского світу, спосіб життя. Задовго до того, як крулійці спорудили Межтин, крайрибалки винайшли власний ефективний спосіб порядкувати на краю світу й так виживати.

Схоже, що їм було начхати на Буйвітра. На якусь мить чарівникові привидівся короткий

кошмар, де він до кінця своїх днів живе на цьому ж дереві, харчується сирими пташками й тією рибою, яку вдасться піймати.

Дерево відчутно хитнулося. Буйвітер заскімлив, усвідомивши, що з'їжджає донизу, але спромігся вхопитися за гілку. Однак, рано чи пізно сон заволодіє ним...

Тимчасом відбулися незначні зміни краєвиду, небо злегка зайшлося багрянцем. Поряд із деревом у повітрі явилася довготелеса постать у чорному плащі. В одній руці була коса. Лице ховалося в тіні каптура.

— Я ПРИЙШОВ ПО ТЕБЕ, — важким тоном, наче серцебиття кита, мовили невидимі вуста.

Дерево вдруге попередливо скригнуло та вирвалося одним корінцем зі скелі, жбурнувши камінцем у шолом Буйвітра.

Смерть завжди особисто приходив по душі чарівників.

— Від чого я помру? — запитав Буйвітер.

Довготелеса постать завагалась.

— ПЕРЕПРОШУЮ? — запитала вона у відповідь.

— Ну, я ж нічого собі не переламав і не втонув. То що стане причиною моєї загибелі? Смерть не може вбити просто так, має бути причина, — уточнив Буйвітер.

На його цілковитий подив, він більше не відчував страху. Чи не вперше за все своє життя Буйвітрові не було лячно. Шкода, що це, вочевидь, триватиме недовго.

Смерть дійшов певного висновку.

— ТИ МОЖЕШ УМЕРТИ ВІД ЖАХУ, — відповів голос з-під каптура. Він усе ще тримав могильний тон, але відчувалося слабе дрижання від невпевненості.

— Не цього разу, — самовдоволено парирував Буйвітер.

— ПРИЧИНА НЕ Є ОBOB'ЯЗKОВОЮ, — мовив Смерть. — Я МОЖУ ПРОСТО ВБИТИ ТЕБЕ.

— Е, ні! Так не можна! Це буде навмисне вбивство!

Постать зітхнула й опустила каптур. Буйвітер очікував побачити зашкірене лице Смерті, але натомість перед ним було бліде й дещо прозористе обличчя доволі збентеженої істоти, якогось демона неначе.

— Я все лиш спаскудив, так? — стомлено мовила істота.

— Ти не Смерть! Хто ти? — вигукнув Буйвітер.

— Золотуха.

— Золотуха?

— Смерть не зміг прийти, — журливо мовив демон. — У Псевдополісі панує велика чума. Він змушений виконувати свій обов'язок на вулицях цього міста, тому й відрядив мене по твою душу.

— Ще ніхто не вмер від золотухи! І в мене є законні привілеї, адже я чарівник!

— Гаразд, гаразд. Це була велика можливість для мене, — мовив Золотуха. — Але поглянь на це з іншого боку — мені варто лише змахнути косою і твоє життя скінчиться точнісінько так само, як би це зробив Смерть. Ніхто й не знатиме.

— Я знатиму! — рубнув Буйвітер.

— Не знатимеш. Ти будеш мертвим, — логічно завершив Золотуха.

— Іди лісом, — прогарчав чаклун.

— Ну гаразд, — мовив демон, здіймаючи косу, — але чому б не поглянути на ситуацію з мого боку? Ця справа дуже важлива для мене. І погодься, твоє життя не таке вже й солодке. Реінкарнація може стати тільки покращенням... ой.

Демон затулив рота рукою, але Буйвітер уже тикав на нього тремтячим пальцем.

— Реінкарнація! — захоплено вигукнув він. — Отже, містики кажуть правду!

— Я нічого не стверджую, — роздратовано мовив Золотуха. — Це просто зірвалося з язика. То що... ти вмиш добровільно чи ні?

— Ні, — відповів Буйвітер.

— Як бажаєш, — мовив демон і звів своє знаряддя. Золотуха доволі професійно свиснув косою, однак Буйвітер зник. Насправді, він був за кілька метрів унизу, до того ж поступово віддаляючись, бо гілка обрала саме ту мить, щоби тріснути і відновити його тимчасово припинену подорож у міжзоряну безодню.

— Повернись! — крикнув демон.

Буйвітер не відповів. Він падав животом униз назустріч потоку повітря, вдивляючись у хмари, які мало-помалу розчинялися.

Хмар не стало.

Унизу до Буйвітра підморгував увесь Усесвіт. Ось велетенський, масивний, поцяткований кратерами Великий А'Туїн. Ось крихтний місяць Плаского світу. А ось той далекий світлячок може бути лише «Мужнім мандрівником». Навколо блискуче мерехтіли зірки, наче діаманти, розсіпані на чорному оксамиті. Вони вабили й аж кликали до себе найхоробріших відчайдухів...

Усе Творіння чекало, що Буйвітер упаде в його обійми. І він упав. Іншого виходу не було.